T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLÂHİYAT ANABİLİM DALI
TASAVVUF BİLİM DALI

AHMED HÜSÂMEDDİN DAĞISTANÎ'NİN ZÜBDETÜ'L-MERÂTİB İSİMLİ ESERİ (İNCELEME VE METİN)

Yüksek Lisans Tezi

ZEYNEP ŞEYMA KUTLUCA

İstanbul 2010

İÇİNDEKİLER

I. BÖLÜM
AHMED HÜSÂMEDDÎN DAĞISTANÎ'NİN HAYATI, ŞAHSİYETİ VE ESERLERİ

II. BÖLÜM

LETÂİF

III. BÖLÜM
ZÜBDETÜ'L-MERÂTİB METNİ

ÖNSÖZ

Türk İslâm tarihinde, bilhassa Selçuklulardan beri, İslam Tasavvufu ve Medeniyeti'ne eserleri, görüşleri, müridleri ve hizmetleriyle büyük katkılar yapmış sayısız tasavvuf büyüğü yer almaktadır. Gerek padişahlarla, gerek dönemin devlet erkânıyla yakınlıkları ve temsil ettikleri fikirler ile özellikle Osmanlı Devleti'nin kuruluş ve bakāsında muazzam etkileri olan bu büyüklerden bir tanesi de; Osmanlı'nın son dönemlerinde yaşamış, beldenin kutbu olarak tanımlanmış Nakşbendî şeyhi Ahmed Hüsâmeddin Dağıstânî'dir. Gerek sohbetleri, gerek eserleriyle, Kur'an'ın hakîkatlerini, tasavvufî hikmetlerin yanı sıra, dönemin fen ve tekniğini de göz önünde bulundurarak açıklamaya ve halka yol göstermeye çalışan, Kurtuluş Savaşı sırasında himmetleri ve nasihatleriyle orduya ve halka yardım eden bu zatın *Zübdetü'l-Merâtib* isimli eserini, Latin alfabesine aktararak, değerlendirmesini yapmaya çalıştık.

Zübdetü'l-Merâtib, müellifin *"Hakāyıku't-tecrîd fî Menâzili't-tevhîd" isimli* Arapça olarak kaleme aldığı eserinin, kendisi tarafından yapılmış kısmî çevirisi ve kızı Fatımatü'z-Zehra'nın sohbetlerinde tuttuğu notların birleştirilmesiyle oluşmuş, Türkçe bir eserdir. Eserin yazma nüshası ne yazık ki günümüze ulaşmamıştır. Bunun sebebi, müellifin pek çok eserinin yok olduğu 1918 Fatih yangını olabilir. Bu sebeple biz, eserin latinizesinde matbu nüshayı esas almakla beraber, değerlendirme konusu olan "letâif"e müellifin bakışını tespit ederken, *"Hakāyıku't-tecrîd fî Menâzili't-tevhîd"*'den de faydalandık.

Tez; üç ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde müellifin hayatı şahsiyeti, eserleri ve tarikatı, ikinci bölümde değerlendirme konusu olarak seçilen "Tasavvuf tarihinde ve Ahmed Hüsâmeddin Dağıstânî'nin Eserlerinde Letâif" incelenmiştir. Üçüncü ve son bölümde ise müellifin *"Zübdetü'l-Merâtib"* isimli eseri günümüz Türk harflerine aktarılmıştır. Metinde geçen âyet ve hadîslerin köşeli parantez içinde tercümeleri verilmiştir.

Değerlendirme konumuzu oluşturan letâif, tasavvuf terminolojisinde, yöntem açısından nefis mertebeleriyle benzer bir işleve sahip olmasına rağmen, hakkında fazla bilgi olmayan bir konudur. Letâif'in tasavvuf kavramları arasındaki yerini belirlemek için, öncelikle bir tasavvuf tarifi yapmamız gerekir.

Fakat günümüze kadar tasavvufun pek çok tanımı yapılmakla beraber, bunların hiç birisi efradını cami' ağyarını mani tanımlar olamamıştır. Bu biraz, Mevlana'nın hikâyesinde, karanlık bir ortamda bir filin farklı yerlerine dokunarak onu tanımlamaya çalışan insanların durumu gibidir.[1] Tasavvuf da, en nihayetinde kişisel bir tecrübe olduğu için, böyle farklı tanımların olması da normaldir.

Tasavvuf felsefesinde; "Biz Allah'a aidiz, yine O'na döneceğiz"[2] ayetinde belirtildiği gibi, insan ruhu yaratılış sürecinde kendi aslî vatanından ayrılarak zaman ve mekân ile kayıtlı maddî âleme inmiş, bu ayrılık sebebiyle de vücûd kaynağı ile kendisi arasına bir takım perdeler girmiştir. İnsana mâddî âlemde izâfî bir vücûd verse de onu aslî yurdundan, yaratıcısından ayıran bu sürece tasavvuf terminolojisinde seyr-i nüzûlî (iniş süreci) denilmektedir. İnsanın iradesi dâhilinde olmayan bu süreçten sonra gayesi, Mutlak varlığın sıfatlarının tezahür ve tecellisi vasıtasıyla mânen olgunlaşarak hakikati ile kendisi arasındaki perdeleri kaldırıp seyr-i urûcî (yükseliş yolculuğu) ile aslına dönmesidir.[3] Tasavvufu bu inişin ardından bir yükseliş olarak; Allah'a ulaşma çabası olarak tanımlarsak; bu yolda nefisle mücahede ve kalbi tasfiye sürecinde kişinin seçtiği yollar ise tarikatlardır. Tarikatlardan bu süreçte, nefis mertebelerini esas alan bir sülûk yöntemini içerenler nefsânî, ruhun mertebelerini esas alanlar ise ruhani tarikatlar adını almışlardır. Rûhânî tarikatlardan bilhassa Nakşbendiyye'nin insanın tasavvuf yolunda gelişiminde esas aldığı ruh mertebelerine; latîfeler, letâif adı verilir. Mürid; seyr ü sülûkünü latifeleri ile ruhunu geliştirerek sürdürür.

Tasavvufun uygulamaya dair olan bu alanında yazılı fazla bilgi olmamasının sebebi, tasavvufun kāl değil, bir hâl ilmi olması ve taklitten kaçınılması için yazılı bilgi verilmekten çekinilmesi yanında, bu tecrübelerin kişisel seviyede farklı şekillere bürünebilme ihtimali de olabilir. Biz de bu sebeple, oldukça geniş bir literatür taraması yapmamıza rağmen, Arapça veya Osmanlıca tercümeleri bulunmayan Farsça eserlerden ayrı olmak üzere, letâif hakkında bilgi veren çok çeşitli kaynak bulamadık. Fakat bir yüksek lisans tezinin

---

[1] H. Kamil Yılmaz, *Anahatlarıyla Tasavvuf ve Tarikatlar*, Ensar Neşriyat, İstanbul 2009, s. 16.
[2] Bakara, 2/156.
[3] Ethem Cebecioğlu, "*Psiko-Tarih Açısından Farklı Rûhî Tekâmül Mertebelerinin Mevlânâ'nın Anlaşılmasındaki Rolü -Metodolojik Bir Yaklaşım-*," *Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi,* c. VI, s. 14, Ankara 2005, s. 40.

amacı; kaynakları tanımak, belli bir konuda yoğunlaşabilmek, bir fikri sistemli ve akademik bir üslupla ifade etmek ise, bu amaca yaklaştığımızı ümit edebiliriz.

Eseri Türk harflerine aktarırken, Mustafa Tahralı'nın tespit ettiği ve Avni Konuk Füsûsu'l-Hikem Şerh'inde belirtilen esasları kullandık.[4]

Yoğun bir çalışmayı gerektiren tez hazırlama sürecinde, bana yol gösteren danışman hocam saygıdeğer Prof. Dr. H. Kâmil Yılmaz başta olmak üzere, Doç Dr. Necdet Tosun, Doç Dr. Süleyman Derin'e, destek ve yardımlarını hiçbir zaman esirgemeyen aileme ve gösterdiği fedakârlık ve hoşgörü olmaksızın bu çalışmayı bitiremeyeceğim değerli eşime teşekkürü bir borç bilirim.

Zeynep Şeyma KUTLUCA
Erenköy, 2010

---

[4] Ahmed Avni Konuk, *Fusûsu'l-Hikem Tercüme ve Şerhi*, haz. Mustafa Tahralı, Selçuk Eraydın, Dergâh Yayınları, İstanbul 1987, s. IX.

KISALTMALAR

a.g.e	Adı Geçen Eser
bkz.	Bakınız
c.	Cilt
DİA	Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
göz. geç.	Gözden geçiren
haz.	Hazırlayan
Hz.	Hazreti
İA	İslam Ansiklopedisi
İBB	İstanbul Büyükşehir Belediyesi
nşr.	Neşreden
nr.	Numara
s.	Sayfa
thk.	Tahkik eden
trc.	Tercüme eden
TSMK	Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi
v.	Vefâtı
vr.	Varak
yy.	Yüzyıl
yay. haz.	Yayına hazırlayan
Yay.	Yayınları

BİRİNCİ BÖLÜM
AHMED HÜSÂMEDDÎN DAĞISTÂNÎ'NİN HAYATI, ŞAHSİYETİ, ESERLERİ VE TARİKATI

AHMED HÜSÂMEDDÎN DAĞISTÂNÎ'NİN HAYATI, ŞAHSİYETİ, ESERLERİ VE TARİKATI

I. AHMED HÜSÂMEDDÎN DAĞISTÂNÎ'NİN HAYATI

Ahmed Hüsâmeddin Dağıstânî Osmanlı'nın son dönemlerinde yaşamış ve vefat tarihi günümüze yakın olmasına rağmen hayatı hakkında bilgi veren çok sayıda eser bulunmamaktadır. Bunun sebebi, Cumhuriyet döneminde tekke ve zaviyelerin kapatılıp, tarikat faaliyetlerinin sona ermesi olabilir. Bu sebeple Ahmed Hüsâmmeddin'in hayatı ile ilgili bilgileri ancak *Sefîne-i Evliyâ* ile oğlu M. Kâzım Öztürk'ün günümüz Türkçesine aktardığı eserlerde bulabiliyoruz. Bununla beraber, oğlunun babası hakkında hazırladığı eser[1] bize Ahmed Hüsâmeddin'in hayatı ve eserleri hakkında geniş bilgi ve malzemeyi sunmaktadır.

Ahmed Hüsâmeddin, Dağıstan'ın Tabarasan bölgesinde Derbend ilinde Rükâl şehrinde h. 1264- m. 1848 Şubat ayında dünyaya gelmiştir.[2] Tasavvufî mizacı dolayısıyla Üveysî nisbesini almakla beraber daha çok Dağıstânî nisbesiyle tanınmıştır. Asıl ismi Ahmed; künyesi, Ebu'l-Haydar; lakabı Sefer, Hüsâmeddin, Tevfik, Hamdi ve Abdülgafûr, nakş-ı hatm-i siyadetleri Ni'me'r-refîk Ahmed-i Tevfik'tir.[3] Annesi; muhitin ileri gelen ailelerinden Abdüla'lâ bin Abdullah soyundan gelen Ferhat oğlu Abdullah'ın kızı Şerife Hanım'dır.[4] Ahmed Hüsâmeddin ilk tahsilini Nakşbendî-Müceddidî şeyhlerinden babası Mehmed Said er-Rukkâlî'den yapmıştır. Seyyid Mehmed Said, mübarek, müttakî, âbid ve zâhid olarak bilinirdi.[5] Yirmi beş sene şeyhlik yaptığı dergâh, daha sonra boşalmış ve Kelâmî Dergâhı şeyhi Es'ad Erbilî Efendi'nin oğlu Şeyh Ali Efendi'ye tevcîh edilmiştir.[6]

---

[1] M. Kâzım Öztürk, *Seyyid Ahmet Hüsâmeddin Hazretleri Hayatı ve Eserleri*, Karakaş Matbaacılık, İstanbul 1996

[2] Öztürk, *a.g.e*, s. 8.

[3] Hüseyin Vassâf, *Sefîne-i Evliyâ*, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2006, c. II, s. 266.

[4] M. Kâzım Öztürk, *a.g.e.*, s. 8.

[5] Vassâf, *a.g.e*, s. 265.

[6] Vassâf, *a.g.e*, s. 266.

Mehmed Said er-Rukkâlî, Rus hükümet ve idaresini kabul etmediği için oğlu ile birlikte 1861'de Kafkasya'dan İstanbul'a gelmiştir. Zamanın sadrazamı Âli Paşa, sâdât olmaları hasebiyle onlara maaş ve arazi vermek istediyse de, Said er-Rukkâlî bu teklifi kabul etmemiştir.[7] Ahmed Hüsâmeddin İstanbul'da Fatih Medresesi'nin mensuplarından ve Padişah'ın huzur hocalarından Abbas Fevzi Efendi'nin derslerine devam etmeye başlamıştır. Fakat babası, oğlunu ziyaret için medreseye geldiğinde gördüğü hocaların hâlini beğenmeyerek, oğlunu medreseden almıştır.[8] Daha sonra hac maksadı ile beraber Mekke'ye gitmişler, burada seyyidlerden olup soyu Derbendî'ye ulaşan Seyyid Mahmud Efrecevî, Kırımlı Abdullah Mekkî, Ömer Rabbânî ve Dağıstanlı Kud Kaşını Yahyâ Bey ile buluşmuşlardır. Mekke'de 11 sene kaldıktan sonra, babasının vefâtı üzerine Ahmed Hüsâmeddin 1871'de Medine'ye geçmiştir.[9]

Tahminen 3-4 sene Medine'de kaldıktan sonra Yanbu Kaymakamı Halil Hamdi Paşa ile yaptığı bir görüşme ile İstanbul'a gelen Ahmed Hüsâmeddin, buradan babasının vasiyetiyle, Şeyh Hacı Hasan Feyzi ile görüşmek üzere Denizli'ye geçmiş, daha sonra babasının müridlerinden Şeyh Hacı Mustafa Efendi'nin yanına, Uluborlu'ya gitmiştir.[10] Burada bir süre ders vermiş ve Şeyh Hacı Mustafa'nın baldızı Ayşe Sıdıka Hanım (1865?-1935) ile evlenmiştir.[11] 1882 tarihinde, oğlunun ifadesiyle "cedd-i a'lâları Rasûlullah (s.a.s.)'de telakkî buyurdukları bir emr-i ma'nevî üzerine" Sivrihisar'a giderek, müftü Hasan Efendi'nin izniyle camide ders vermiş ve *Hakāyıku't-tecrîd fî menâzili't-tevhîd* adlı eserini kaleme almıştır. Dersleri halk tarafından büyük rağbet görmüş, ünü kısa zamanda çevre illere de yayılmıştır. Bunun neticesinde, bir ihbâr üzerine Ankara'ya çağrılmış, Ceza Reisi Tayyib Bey'in nezaretinde çağrıya icâbet etmiş ve dönemin Ankara Valisi Âbidin Paşa tarafından ağırlanmıştır. O dönemde Mesnevî Şerhi'ni hazırlayan Abidin Paşa, Ahmed Hüsâmeddin'in açıklamalarından

---

[7] Kâzım Öztürk, *Seyyid Ahmed Hüsâmeddin Külliyâtından Edvâr-ı Âlem'den Parçalar*, Burhaneddin Erenler Matbaası, s. VI.

[8] Öztürk, *Seyyid Ahmet Hüsâmeddin Hazretleri Hayatı ve Eserleri*, s. 11.

[9] Turan Alptekin, "*Ahmed Hüsâmeddin", DİA*, c. II, s. 90-91; Kâzım Öztürk, Kur'ân'ın *20. Asra Göre Anlamı*, Ankara 1974, s. 19-21; M. Kâzım Öztürk, *Seyyid Ahmet Hüsâmeddin Hazretleri Hayatı ve Eserleri,* s. 12.

[10] Öztürk, *Seyyid Ahmet Hüsâmeddin Hazretleri Hayatı ve Eserleri*, s. 13-14; Turan Alptekin, *"Ahmed Hüsâmeddin",* s. 91; Kâzım Öztürk, *Kur'ân'ın 20. Asra Göre Anlamı,* s. 21-22.

[11] Alptekin, *"Ahmed Hüsâmeddin",* s. 91; Kâzım Öztürk, *Kur'ân'ın 20. Asra Göre Anlamı,* s. 21-22; . Kâzım Öztürk, *Seyyid Ahmet Hüsâmeddin Hazretleri Hayatı ve Eserleri,* s. 31.

ziyadesiyle faydalanmıştır. Ahmed Hüsâmeddin bu şekilde iki sene kadar Ankara'da kaldıktan sonra, padişahın yeni bir emriyle İstanbul'a gitmiş, orada uygun görülen kararla 1889 (h. 1305) yılında Bursa'ya geçmiştir.[12]

Bursa'da Maksim semtinde medrese ve mescidde ilim ve irşad faaliyetine başlamış, burada Hacı Akra Yusuf, Dağıstânî Hacı Mustafa ve Begâvizade Hacı Sâdık Efendiler gibi kıymetli âlimler sohbetine devam etmiştir. Ahmed Hüsâmeddin ikinci evliliğini burada, 1890 yılında, Bayındırlık Bakanlığı köprü ve yol mühendisi Dağıstanlı Abdullah Hilmi Efendi'nin büyük kızı Ümmü Gülsüm Hanım (1870-1961) ile yapmıştır. Daha sonra hakkında çıkarılan bazı söylentiler sebebiyle, maaşına 250 kuruş ilaveyle 1897 (h. 1313) yılında Trablusgarp'a sürgüne gönderilmiştir.[13] Ahmed Hüsâmeddin burada *Tefsîr-i Kebîr* ve *Müşahhasât-ı Suver-i Kur'âniyye*, *Lem'atü'l-âfâk fî zuhûr ve'l-işrâk, Edvâr-ı Âlem Maaz-ı Cismânî, Zübdetü'l-makāl fî kevni ve'l-hayâl"* adlı eserlerini te'lîf etmiş, fakat bunların hemen hemen tamamı Fatih yangınında yok olmuştur.[14] Vali Müşir Receb Paşa ve Fransız konsolosu gibi kişiler başta olmak üzere askerî ve sivil erkân onun sohbetine katılmıştır.

1908 yılında II. Meşrûtiyet'in ilânı ile Trablusgarp Valisi Recep Paşa ile İstanbul'da dönmüş, oradan Bursa'ya geçerek, önceki gelişinde yaptırdığı mescid ve medreseyi tamir ettirmiştir. Bir buçuk sene burada kaldıktan sonra, İstanbul'a gelmiş ve Çapa'da Fındıkzâde Tekkesi Sokağı'ndaki eski Konya Valisi Ârifî Paşa'nın konağını satın alarak 1908 yılına dek orada ikāmet etmiştir. İstanbul'a yerleşmeyi eserlerini bastırma gayesiyle isteyen Ahmed Hüsâmeddin'in ilk defa 1912 yılında, *Hakāyıku't-tecrîd fî menâzili't-tevhîd* isimli eseri basılmıştır. 1915 yılında iki seneliğine bulunduğu Sivrihisar'da ders vermiş, İstanbul'a döndükten üç gün sonra, büyük Fatih yangınında (10 Haziran 1918) evini ve yüzden fazla eserini kaybetmiştir.[15] Ancak kızı Fâtımatü'z-

---

[12] Kâzım Öztürk, *Seyyid Ahmed Hüsâmeddin Külliyâtından Edvâr-ı Âlem'den Parçalar,* s. VIII; Öztürk, *Seyyid Ahmet Hüsâmeddin Hazretleri Hayatı ve Eserleri,* s 34-38.

[13] Öztürk, Seyyid Ahmed Hüsâmeddin Külliyâtından Edvâr-ı Âlem'den Parçalar, s. VIII*; Seyyid Ahmet Hüsâmeddin Hazretleri Hayatı ve Eserleri*, s 44.

[14] Öztürk, *Seyyid Ahmet Hüsâmeddin Hazretleri Hayatı ve Eserleri*, s 51-52.

[15] Turan Alptekin, *"Ahmed Hüsâmeddin",* s. 91; Öztürk, *Kur'ân'ın 20. Asra Göre Anlamı*, s. 22-24; Öztürk, *Seyyid Ahmet Hüsâmeddin Hazretleri Hayatı ve Eserleri*, s 64-65.

zehrâ tarafından yangından iki gün evvel bir sandığa konulan eserleri kurtarılabilmiştir.[16]

Yangından sonra yeniden Bursa'ya dönen Ahmed Hüsâmeddin, Balıkesir ve Bandırma'da ziyaretine gelenlere Kur'ân'ın tamamının tefsirini yapmış[17], sonra 1921 Şubat'ında İstanbul'a dönmüştür. Bir müddet tekrar Bursa'da kaldıktan sonra, İstanbul Cerrahpaşa'da aldığı bir evde, 1 Nisan 1925-18 Ramazan 1343 Cumartesi günü vefât etmiştir. Naaşını halifelerinden Dersiâm Hacı Ömer Efendi yıkamış, ertesi gün Fatih Câmii'nde kılınan cenaze namazından sonra Edirnekapı Kabristanı'na defnedilmiştir.[18] Mezarı 1971'de çevre yolu inşası sırasında Silivrikapı Kozlu Mezarlığı'ndaki aile kabristanına nakledilmiştir.[19]

A. HALİFELERİ

Ahmed Hüsâmeddin Dağıstânî'nin, Nakşbendî, Kadirî, Çiştî ve Sühreverdî tarikatlarından icazeti vardı.[20] Pek çok kişiye hilafet vermiştir, bunlardan bazıları aşağıda bulundukları şehirlere göre verilmiştir:[21]

- *Mekke:* Reis-i Müderrisîn Şeyh Abdülkerim Efendi
- *Medine:* Kelâm ilmindeki eserleriyle tanınan Dağıstanlı Abdülkerim Efendi
- *Dağıstan:* Tabarasan Zerdek nahiyesinde Beytü'l-ilm adı ile tanınan Hacı Said Efendi, Müderris Kadı Seyyid Kâzım Efendi, Abdülgafir Efendi, Hacı Muhammed el-Kerûkî, Kadı Muhammed el-Mihrâkî, Hacı Mikâil Makātırî, Kadı Seyyid Pir Mehemmed, Necmeddin Avari, Şeyh Ali Segûrî, Hacı Nasrullah Kubavî, Hacı Adurrahman Ejderhânî
- *Türkistan:* Abdülkadir Kaşgarî, Çin Vaizi Seyyid Tahir

---

16 Kâzım Öztürk, *Seyyid Ahmed Hüsâmeddin Külliyâtından Edvâr-ı Âlem'den Parçalar*, s. X.

17 Öztürk, *a.g.e*, s. X.

18 Vassâf, *a.g.e*, s. 273.

19 Alptekin, *"Ahmed Hüsâmeddin"*, s. 91.

20 Vassâf, *ag.e*, s. 267.

21 Öztürk, *Seyyid Ahmet Hüsâmeddin Hazretleri Hayatı ve Eserleri,* s. 52-53; Vassâf, *a.g.e,* s. 271-272.

- *Çin Türkistanı:* Abdüllatif et-Tarkânî, Said Niyazi Ahunda
- *Semerkant:* Şeyh Hacı Şakir Efendi
- *Lokçin:* Hacı Abdülbârî Efendi, Sadık Hatâtî Efendi
- *Harbin, Mançurya:* Şeyh Abdurrahman
- *Mukden Mançurya:* Şeyh Ahmed Efendi
- *Hindistan:* Rampur Hâkimi Seyyid Müctebâ Han
- *Tunus:* Tunus Kadısı Şeyh İsmail Safahihî
- *Trablusgarp:* Şeyh Hasan el-Üveydâ
- *Fas:* Şeyh Ahmed, Şeyh Hacı Muhammed Şenkıytî
- *Sivrihisar:* Bilal-zade Mustafa Efendi, Sûfî Muhammed Efendi
- *Ankara:* Müderris Muhammed Efendi, Müderris İbrahim Efendi, Sâlih Efendi
- *Bursa:* Hacı Kara Yusuf Efendi, Hacı Mustafa Efendi Dağıstânî, Hacı Sâdık Efendi Begavî-zâde, Mustafa Efendi
- *İzmir:* Şeyh Bekir Efendi, Hacı Ahmed Efendi, Hacı Muhammed Efendi
- *İstanbul:* Müderris Seyfeddin Efendi, Muhaddis Hacı Ömer Efendi, Hâfız Muhammed Efendi, Hacı Muhammed Efendi

B. EVLÂTLARI

Ahmed Hüsâmeddin Dağıstânî'nin Evlâtları:

- Mehmed İsmetullah (Sivrihisar 1882-İzmir 1952)
- Hasan Tahsin (Sivrihisar 1885-Bandırma 1942)
- Hüseyin Hüsnü (Sivrihisar 1888-Bandırma 1942)
- Ali Rıza (Bursa 1895-Ayaş 1914)
- Fatma Zehra (Trablusgarp 1902-İstanbul 1912)
- Mahmut Mücteba (İstanbul 1911-İstanbul 1935)
- Musa Kâzım (İstanbul 1913- İzmir 1996)

II. AHMED HÜSÂMEDDÎN DAĞISTÂNÎ'NİN ŞAHSİYETİ

Ahmed Hüsâmeddin, kendisini ziyaret eden *Sefîne-i Evliya* müellifi Hüseyin Vassaf'ın ifadeleriyle; orta boylu, omuzlarının arası geniş, başı büyük, rengi beyaz ise de kırmızılığı galip, gözleri büyükçe, sakalı mutavassıt ve geniş, az şehlâ bakışlıydı. Hafızası pek kuvvetli, kelâmı ve hâliyle herkesi kendilerine müsahhar kılar, hilmi gâlib, tabiatı mülayim, cömert ve fukara ile ilgilenen bir zât idi.[22] Kendine ikram edileni reddetmez, fazla yemez, ancak yemeğin zamanında servisini ister, Kerbelâ günü madeni kapla su içer, bunun dışında ince bardakla su içmeyi sever, çay ve yemek takımlarının muntazam olmasını isterdi. Sabah kahvaltısında genelde çay içer, gece yatsıdan sonra biraz istirahat ettikten sonra herkes uykuya çekilince, ayran ya da çay ve bir dilim kızarmış ekmek alır ve genelde şafağa kadar ibadet ve ilim ile meşgul olurdu.[23]

Oğlundan nakledilen pek çok kerâmet ve menkıbesinden birkaç tanesini tasavvufî şahsiyetine örnek teşkil etmesi için naklediyoruz.

Bulunduğu yerlerde devlet erkânı da dâhil olmak üzere pek çok muhibbi oluşan Ahmed Hüsâmeddin, Trablusgarp'ta iken, Vali Recep Paşa ile ziyaretine gelenlerden biri de Fransız konsolosu idi. Konsolos, bir cismin dengede durmak için tek değil üç dayanak noktasına ihtiyaç duyması konusunda Ahmed Hüsâmeddin ile tartışıp haksız çıktığını, Avrupa'da bisikletleri gördükten sonra anladığında Recep Paşa'ya "Bizim memlekette olsa bu zatın heykelini dikerdik. Sizin nasıl bir hükümetiniz var ki, ilim ve faziletinden yararlanmayı düşünmeyerek kendilerini buraya sürgüne yollamışlar" demiştir.[24]

Ahmed Hüsâmeddin sohbetlerinde bulunduğu konumu gösterecek bazı hâllerinden de bahsetmiştir. Bunlardan bir tanesini kendisi şöyle anlatır:

"Bir gün tayy-i zaman ve tayy-i mekân ile Peygamberimiz'in huzurunda bulunuyordum. Bütün ashâb da oradaydı. Peygamberimiz: 'Ey ashâbım! Benden 1300

---

[22] Vassâf, *a.g.e*, s. 268.

[23] Öztürk, *a.g.e*, s. 129.

[24] Öztürk, *Seyyid Ahmet Hüsâmeddin Hazretleri Hayatı ve Eserleri*, s. 57-58.

sene sonra bir zat gelecek. O bizim evladımızdır. Kendisi bana benzer. Onun adı da Ahmed'dir,' dedikten sonra 'Onu tanıyor musunuz?' diye sordu. Ashâb 'Ya Rasûlallah! Biz 1300 sene sonra gelecek olan bir kimseyi nasıl tanıyabiliriz?' dediler. Bunun üzerine Peygamberimiz beni ashâbına tanıtarak 'İşte Ahmed budur,' dedi ve sonra elini kaldırarak işaret parmağını gösterdi. 'Ben bensem, Ahmed de budur,' deyip, bu kez orta parmağını gösterdi." Ahmed Hüsâmeddin bunu; saadet asrından bu zamana geçen 1300 senede zahir manasıyla hükmolunan Kurân'ın müteşabih ayetlerini tevil etmesine, bunların harf kelime ve cümlelerin altında bulunan fen ve sanayiye dair manaları ortaya çıkartmasına bağlar. Ona göre bu çağ onunla açılmıştır.[25]

Yine o bir başka sohbetinde; "Ben ilmin şehriyim, Ali de onun kapısıdır"[26] hadisini zikrettikten sonra "Ve diyorum ki, ben de o şehrin kapısının anahtarıyım, Kur'ân ilmi mânen bize verilmiştir. Bu ilmi neşretmeye ve yaymaya memur edildim" demiştir.[27]

Bir başka sohbetinde; "Muhiddin İbn Arabî hazretleri büyük zattır, şayet onun devrinde olsaydım talebesi olurdum. Ancak o şimdi bizim devrimizde bulunsaydı, öğrencimiz olurdu. Zira kendisine Kur'ân'ın bir sûresinin; İhlâs Sûresi'nin manası verilmiştir. Hâlbuki bütün Kuran bize tevdi' kılındı" demiştir. Sohbet sonrasında ziyaretçilerden birinin, İbn Arabî'nin mi, yoksa Ahmed Hüsâmeddin'in mi daha büyük olduğu şeklinde aklında bir soru oluşması ile, Ahmed Hüsâmeddin'in bu açıklamayı yaptığı anlaşılmıştır.[28]

Ahmed Hüsâmeddin'in; sürgüne gönderileceği, tatbikat için çağrılacağı, 1908 yılında dünyaya yaklaşan kuyruklu yıldızın durumu, Mustafa Kemâl'in doğuşu gibi pek çok konuda geleceğe dair bilgiler verdiği görülmüştür. Kurtuluş Savaşı sırasında Mustafa Kemal'e mektuplar yazmış, savaşın kazanılacağı ve pes edilmemesi konusunda ümit ve nasihat vermiştir.[29]

---

[25] Öztürk, *a.g.e*, s. 67.

[26] Aclûnî, *Keşfu'l-hafâ*, I/203-204

[27] Öztürk, *a.g.e,* s. 66; Hüseyin Vassâf, *a.g.e*, s. 270.

[28] Öztürk, *a.g.e,* s. 118.

[29] Öztürk, *a.g.e,* s. 100; 110;112-113.

Sultan Mehmed Reşad Hân'a da muhabbeti olan Ahmed Hüsâmeddin'in padişaha zikir telkininde bulunduğu bir mektubun nüshası, *Sefîne-i Evliya*'da mevcuttur.[30]

III. AHMED HÜSÂMEDDÎN DAĞISTÂNÎ'NİN ESERLERİ

Ahmed Hüsâmeddin hayatı müddetince yirmi kadar eser te'lif etmiş, bunlardan on ciltlik *Tefsîr-i Kebîr* dâhil olmak üzere önemli bir kısmı 1918 Fatih yangınında yok olmuştur. Eserlerinin bir kısmında tasavvufa dair; bilhassa müridin ve mürşidin özellikleri, güzel ahlâkın unsurları, seyr ü sülûk aşamaları, tevhîd, yaratılış, Peygamber (s.a.s.)'e muhabbet gibi konuları işlemekle beraber çoğunda; kendisine verildiğini belirttiği te'vil ilmi ile Kur'ân ayetlerini yorumladığını görüyoruz. Dağıstânî te'vil yaparken; devrinin fen ilimlerini de kullanmış, Müslümanların dünya sahnesinde yeniden başarılı olabilmesi için gerekli gördüğü fen ve tekniğe dair bilgileri nasihat şeklinde zikretmekten geri durmamıştır. Ayrıca, kendisi de bir seyyid olan Dağıstânî'nin eserlerinde ehl-i beyt muhabbeti ve bağlılığına verilen önem vurgulanmaktaır.

Ahmed Hüsâmeddin, Trablusgarp'da iken eserlerini Arapça olarak kaleme alırken, 1908'de Türkiye'ye döndükten sonra Türkçe olarak yazmaya özen göstermiştir.[31] Bu eserlerin, bilhassa Kur'ân-ı Kerîm te'viline dair olanlarının çoğu, oğlu M. Kâzım Öztürk tarafında sadeleştirilerek günümüz Türkçesine aktarılmıştır.

Eserler aşağıda bugün mevcut olma durumuna göre verilmiştir:

A. Mevcut Olmayan Eserler

1. Tefsir-i Kebîr

Trablusgarp'da Arapça olarak kaleme alınan on ciltlik bu eser, Fatih yangınında yok olan eserler arasındadır.

2. Ukûsetü'l-ceberût Alâ Sâhifeti'l-melekût

[30] Bknz. Vassâf, *a.g.e*, s. 275-276.
[31] Öztürk, *Seyyid Ahmet Hüsâmeddin Hazretleri Hayatı ve Eserleri,* s. 141.

Bu eser de bugün elimizde olmayıp, el-Mirsad dergisi 3. sayısında yayınlanan ve Saffât Sûresi'nin yorumunu içeren bir makale sayesinde varlığını öğrenebiliyoruz.

3. *Tîhu'l-Hurûf Alâ Cedvel-i Ma'rûf*

Kur'ân'ı oluşturan harflerin manaları hakkındaki bu eser baskı sırasındaki bir yangında yok olmuştur.

4. *Tuhfetü'l-İhvân*

Tarikat ehline yol gösteren bir kitap olan bu eser de baskı sırasındaki bir yangında yok olmuştur.

5. *Vecîzetü'l-Hurûf Alâ Menâtıku's-suver*

Ahmed Hüsâmeddin'in Kur'ân tefsirinde kullandığı harflerin, birbirine benzeyen kelimelerin, ince ve derin manaların ve işaretlerin açıklandığı bu eser de Fatih yangınında yok olmuştur.

B. Mevcut Eserler

1. *Edvâr-ı Âlem Maâz-ı Cismânî*

Trablusgarp'da 1897 yılında Arapça olarak kaleme aldığı bu ilk eserinde, Felâk ve Nâs sûrelerinin manalarını açıklamıştır. Yine bu eserde ayrı bir bölümde ve bu sûrelere dayanarak evrenin yaratılışı ve güneş sisteminden bahseder. Eser 1918 Fatih yangınında yok olmuş, *el-Mirsad* dergisinde Türkçe olarak yayımlanan bazı kısımları, *Edvâr-ı Âlem'den Parçalar*[32] adıyla M. Kâzım Öztürk tarafından yayınlanmıştır.

2. *Müşahhasât-ı Suver-i Kur'âniyye*

[32] *Edvâr-ı Âlem'den Parçalar,* 1. Baskı Burhaneddin Erenler Matbaası, İstanbul 1953; II. Baskı, Yeni Savaş Matbaası, İstanbul 1967.

Trablusgarp'da Arapça olarak kaleme alınan eserde, Kur'ân'ın bazı sûrelerindeki somut bilgiler ortaya konulmaya çalışılmıştır. Eser, Türkiye'de altı fasikül hâlinde yayımlanmıştır:

a. Sohbetü'l-melei'l-a'lâ fî tefsîr-i sûrei Abese ve tevellâ (İstanbul 1910)

Eserde karşılıklı konuşma kuralları, birlikte iyi geçinme yolları ve insanların görüşeceği kimseleri nasıl seçeceğine dair bilgiler bulunmaktadır.

b. Hikmetü'l-envâr fî tefsîr-i Kehfi'l-esrâr (İzmir 1913)

Kehf Sûresi'nin hikmetleri ile yeryüzündeki madenlerden bahseden bir eserdir.

c. Rûhu'l-hikem fî tefsîri kelimet-i Meryem (İzmir 1913)

Hz. Meryem'den ve Hz. İsa'nın dünyaya gelişinden, ayrıca bu konuda oluşmuş yanlış fikirlerden bahseden bir eserdir.

d. Nûrü'l-Hüdâ fî tefsîr-i sûrei Tâ-hâ (İzmir 1913)

Tâ-hâ Sûresi bağlamında Hz. Musa, Sina Dağı'nın gerçekleri ve ilahi tecellî gibi konuları işleyen bir eserdir.

e. Burhânu'l-asfiyâ fî tefsîr-i sûreti'l-Enbiyâ (İzmir 1913)

Dünya ve ahret ile ilgili hâllerin yanında Enbiyâ Sûresi'nin gök ve fen bilmleri açısından yorumunun yapıldığı bir eserdir.

f. Huccetü'l-hucec fî tefsîri sûreti'l-Hacc (İzmir 1913)

Hacc Sûresi bağlamında yer kürenin özellikleri ve ahret âleminden baseden bir eserdir.

3. Lem'atü'l-âfâk fî zuhûri ve'l-işrâk

Başlığı güneşin doğması ve ufukların aydınlanması anlamındaki Trablusgarp'ta Arapça olarak yazılan bu kitap da, Fatih yangınında yok olan eserler arasındadır. Yine bu eserin de el-Mirsad dergisin 17 ve 19. sayılarında yayınlanan bazı bölümleri günümüze kadar gelebilmiştir.

4. Zübdetü'l-makāl fi'l-kevni ve'l-hayâl

Trablusgarp'da Arapça olarak kaleme alınan bu eser; Fatih yangınından kurtarılmış, fakat Türkçe'ye çevrilemediği için basılamamıştır. Eserin el yazması bir kopyası oğlu M. Kâzım Öztürk'tedir.

5. Hakāyıku't-tecrîd fî menâzili't-tevhîd (İstanbul 1912)

Tevhîd yolunda müridin menzillerini anlatan eser; Arapça olarak kaleme alınmıştır.

6. Makāsıd-ı Sâlikîn (İstanbul 1923)

Hakāyıku't-Tecrîd fî Menâzili't-Tevhîd isimli eserin bazı kısımların Seyyid Ali Rıza tarafından Türkçe'ye çevrilmesi ile meydana gelen bir eserdir.

Bu son iki eserden bazı kısımlar, M. Kâzım Öztürk'ün *Hakikat Yolunu Arayanlar*[33] isimli eserinde yer almıştır.

7. Mezâhirü'l-vücûd alâ menâbiri'ş-şuhûd (İstanbul 1921)

Trablusgarp dönüşü Türkiye'de Türkçe olarak kaleme alınan eser, Amme (30) ve Tebâreke (29) cüzlerinin yorumunu içerir. Ayetlerin te'vilinde müellif, dini yorumların yanında sosyal ve fen bilimlerini de kullanmıştır. Bu eser M. Kâzım

---

[33] Karakaş Matbaası, İstanbul 1995.

Öztürk'e ait *Kur'ân'ın 20. Asra Göre Anlamı*[34] serisinin ilk iki cildinde sadeleştirilmiş olarak yer almaktadır.

8. Makāsıd-ı Şuhûd

Kehf ve İsrâ Sûrelerinin yorumunu içeren bu eser, M. Kâzım Öztürk'e ait *Kur'ân'ın 20. Asra Göre Anlamı*[35] serisinin üçüncü cildinde sadeleşmiş haliyle yer almaktadır.

Ahmed Hüsâmeddin'in kitap hâline gelmemiş el yazmalarında bulunan Kaf, Hucurat, Fetih ve Muhammed Sûrelerinin te'villeri de yine sadeleştirilerek *Kur'ân'ın 20. Asra Göre Anlamı*[36] serisinin dördüncü cildinde yer almıştır.

9. Esrâr-ı ceberûti'l-a'lâ (İstanbul 1923)

Müellifin *Mezâhirü'l-vücûd alâ menâbiri'ş-şuhûd* isimli eserinde kullandığı terim ve deyimleri ve ilm-i hurûf hakkındaki bilgileri içeren eser; Türkçe olarak kaleme alınmıştır. Eser M. Kâzım Öztürk tarafından sadeleştirilerek *Te'vîl*[37] adıyla yayımlanmıştır.

10. Semerâtü't-tûbâ min ağsân-i âl-i abâ

Arapça olan bu eser; Hz. Muhammed (s.a.s.)'in soyundan gelen kırk seyyidin hayat hikâyeleri ve evlatlarına nasihat ve vasiyetlerinden bahseder.

11. Mevâlid-i ehl-i beyt-i Nübüvve

Bu eser; *Semerâtü't-tûbâ min ağsân-i âl-i abâ* isimli eserin sadeleşmiş hâlidir. "*Mevâlid-i ehl-i beyt-i Nübüvve*"'nin Türkçe tercümesi Seyyid Ali Rıza tarafından

---

[34] I. Cilt, Ayyıldız Matbaası Ankara 1974, II. Cilt, Ayyıldız Matbaası, Ankara 1976.

[35] III. Cilt, Ayyıldız Matbaası Ankara 1980.

[36] IV. Cilt, Karınca Matbaası, İzmir 1985.

[37] Karınca Matbaası, İzmir 1987.

yapılmış, Ahmed Hüsâmeddin'in biyografisi ve bazı eklerle *Mevâlid-i Ehl-i Beyt*[38] adı altında yayımlanmıştır. Yine aynı eser M. Kâzım Öztürk tarafından günümüz Türk harfleri ile sadeleştirilerek *İslâm Felsefesine Işık Veren Seyyidler*[39] adı altında yayımlanmıştır.

12. Menâru'l-muhkemât ve menâtıku'l-müteşâbihât

Bugün elimizde olmayan kitabın *el-Mirsad* isimli dergide makale olarak yayımlanan bölümü, M. Kâzım Öztürk'ün hazırladığı *Seyyid Ahmet Hüsâmeddin Hazretleri Hayatı ve Eserleri*[40] isimli eserde yer almaktadır. Eser Kur'ân'ın muhkem ve müteşâbih ayetler ve mukattaa harflerinden bahsetmektedir.

13. Mir'âtü'ş-Şuûn ve'l-garâib

Fatih yangınında yok olan bu eserin 1870'li yılların başında yazıldığı tahm,n edilmektedir. e*l-Mirsad* dergisinde basılması düşüncesi ile Türkçe'ye çevrilen eserin bazı kısımlarını toplayan M. Kâzım Öztürk eseri günümüz Türkçesi'ne uygun hâle getirmiştir. Eser; istihraç ilmi ile ileriye dair bazı hususları içermektedir.

14. Zübdetü'l-Merâtib

Zübdetü'l-Merâtib, müellifin muhtemelen 1870-1887 yılları arasında kaleme aldığı *Hakāyıku't-tecrîd fî menâzili't-tevhîd* isimli Arapça eserin, kendisi tarafından yapılmış kısmî çevirisi olup, kızı Fâtımatü'z-Zehrâ'nın babasının sohbetlerinde tuttuğu notlarla birleştirilerek kaleme alınmıştır. Yetmiş dokuz sayfa olan eser bir giriş ile yirmi altı ana bölümden oluşmaktadır. Eserin sonunda bazı ek bölümler bulunmaktadır. Bunlar:

1. "Hizbü'n-necât" başlığı ile Arapça bir dua,
2. Nakşbendiyye Tarikatı Silsilesi

---

[38] İstanbul 1923.

[39] I. Baskı Yenigün Matbaası, Ankara 1969; II: Baskı Karınca Matbaası, İzmir 1989.

[40] Karakaş Matbaacılık, İstanbul 1996.

3. "İfâde- i Mahsûsa" başlığı ile Seyyid Ali Rıza ve Seyyid Muhammed İsmetullah tarafından kaleme alınmış, eser hakkında kısaca bilgi veren bir bölüm,
4. Müellifin ehl-i beyte rabıtasını gösteren Farsça manzume: "Silsile-i Ehl-i Beyt-i Mutahhara"
5. Müellifin farsça Nakşbendiyye silsilesi,
6. Ahmed Hüsâmeddin Dağıstânî'ye ait Osmanlıca bir manzume,
7. Trablusgarp'ta sürgünde iken, Ahmed Hüsâmeddin Dağıstânî'ye ihvânından Said Efendi merhûmun gönderdiği bir mektuptan Osmanlıca bir manzume,
8. Sefîne-i Evliyâ müellifi Hüseyyin Vassaf'ın, Ahmed Hüsâmeddin Dağıstânî için kaleme aldığı Osmanlıca bir manzumedir.

Osmanlıca ve matbu olan eserin yazmasına ulaşamadık. Yazarın yazma hâlindeki eserlerinin büyük kısmı Fatih yangınında yok olduğu için, muhtemelen o sıralarda basılı bulunan *Zübdetü'l-Merâtib*'in de ancak matbu nüshaları günümüze ulaşabilmiştir.

Zübdetü'l-Merâtib; bir bütün olarak belli bir konuda yoğunlaşmayıp, iman ve İslâm'ın esasları, tasavvufî hikmetler, zikir, murakabe, tevhîd, âdâb, güzel ahlâk, tarikatın incelikleri ve Rasûlullah (s.a.s.)'e muhabbet gibi konularda müellifin görüşlerini özet olarak anlatan bir eserdir. Giriş bölümünde, özetle iman esasları ve Allah Teâlâ'nın sıfatları, ru'yetullâh'ın imkânı, kulun fiillerinde özgürlüğü, ahret ahvâli, şefaat gibi kelâmî konular ile mi'rac, İslâm'ın şartlarından bahsedilir.

İlk iki bölümde genel olarak zikir ve murakabeden bahsedilir. Müellif zikir adabını anlattıktan sonra zâkirin vukûfunun bulunması gereken üç şeyden bahsedilir; bunlar kalp, rabıta ve zikirdir. Ahmed Hüsâmeddin bu bölümde rabıtanın üzerinde özellikle durur. Ona göre râbıtanın delili Hz. Fâtıma (r.a.)'dan nakledilen şu sözdür: *"Babamın yüzüne dikkatle baktığımda iki kaşının arasında parlayan bir nurun insanların kalpleri üzerine yayıldığını gördüm. Bunu ona sorduğumda, 'Bana iman edenlerin nurudur, onların kalplerine ulaşır" buyurdular."* Allah Teâlâ'dan kullarına cereyan edecek feyzin salih olması için bir vasıta gereklidir, rabıta bu vasıtayı sağlar. Ahmed Hüsâmeddin Ebu'l-Avn hazretlerinin, rabıtanın yalnızca Hz. Muhammed

(s.a.s.)'in ehl-i beytine dayanan bir silsileyle caiz olabileceğine dair sözünü de aktardıktan sonra, Hz. Muhammed (s.a.s.)'e muhabbetin öneminden bahseder.

Sonraki bölümde kısaca letâif ve ru'yetin sıhhatinin şartları anlatılır. Ru'yetin şartı; uyku, vehim ve hayaldir. Hayal iki türlüdür; ilhâm-ı hayaliye ve evhâm-ı hayâliyye. Hayâlde görülen şey, şeriata uygun değilse, onunla amel olunamaz, bu tür hayal ancak evhâm-ı hayâliyyedir.

Dördüncü bölüm tevhid yolunda nefy ve isbatın mertebeleri hakkındadır. Ahmed Hüsâmeddin'e göre mürid tevhid yolunda, ilgi ve alâkalarını kestikten sonra zatı ile teferrrüd ederek, vücûdunun bakādan tamamen uzaklaşmasıyla, ferd ve me'luh olarak yalnız Allah Teâlâ'nın kaldığı bir hâli yaşar. Bunun için de nefy ü isbat zikrini yapması gerekir.

Sonraki beş bölümde, beş latîfe üzerine murâkabe anlatılır. Bu bölümlerle ilgili ayrıntılı bilgi, üçüncü bölümde verilecektir.

Sonraki dört bölümde ise, murakabe-i kelâm, murâkabe-i ef'âl, murâkabe-i vücûd ve murâkabe-i maiyyet kısaca anlatılır. Müellife göre bu murâkabeler sırasıyla, kitabın kapılarının, irade kapısının inkişâfının, işitme ve görmenin inkişâfının ve kulluk kapılarının inkişâfının anahtarıdırlar. Zikredilen murâkabeler ruh ile yapılır ve Allah Teâlâ'dan gelen feyz, latîfeler aracılığı ile vârid olur.

Sonraki bölümün başlığı, "bâtın âleminde tasarrufun çeşitlerinin mertebelerinin özü" olan uzunca bir bölümdür. Eser; Hakāyıku't-tecrîd'in bir özeti gibi ve sohbet havasında olduğu için, bir bölüm içinde, tam bir bütünlükten uzak olarak, çok çeşitli konuda kısa bilgiler verilmektedir. Bu yüzden burada, değinilen konuların büyük kısmını kısaca zikretmekle yetineceğiz.

Müellif bu başlık altında, bâtın âleminde tasarrufun ancak esmâ nuruyla ihlâs mertebesine ulaşarak mümkün olabileceğini söyler. Bu da Rasûlullah (s.a.s)'e tam olarak uymak ile gerçekleşebilir. Bundan sonra müellif; güzel ahlâkın unsurlarını, kalbi kırık ve fakr ehlinden olmanın insana kazandıracağı makamları, az miktarda da olsa günahın ucbu engelleyeceği, mü'minin firasetinin hakîkati görmedeki yetkinliği, ihlâsın kalp ve lisanda meydana getireceği hikmeti; Hz. Muhammed (s.a.s.)'in bazı hadislerini delil göstererek açıklar. Yine müellif Allah Teâlâ'ya muhabbet üzerinde durur. Ancak tevekkülle husûle gelebilecek Allah muhabbeti, mü'minin kalbinde imanın yerleşmesi demektir. Bu muhabbet de müridin kalbinde bazı güzel vasıfların oluşmasını gerektirir.

Bu vasıfları Ahmed Hüsâmeddin Hz. Muhammed (s.a.s.)'in bir hadisine dayanarak açıklar. Bunlar; kendi menfaatini yok sayarak, bir kimseye karşı tevâzu içinde olmak, kendini herkesten aşağıda görmek, malını Allah yolunda infak etmek, fakir ve düşkünlere merhamet etmek, nefsini temizlemek, içini kötü sıfatlardan temizleyip, sâlih hâle getirmek, halk ile olan muamelesinde latîf ve cömert olmak, insanların kötülüğünden uzak olmak, ilmiyle amel etmek, malının fazlasını infak etmek, sözünde ancak gerekli olanı söylemektir. Tüm bunlar kişinin zâhir ve bâtınını temzilemesi ve güzelleştirmesi demektir.

Bölümde bunlardan başka; müridin kendini şeyhinden üstün görmemesi gerektiği, insanın ilmine, ameline ve hayatına tehlikeli olan üç şey (cimrilik, ifrat derecesinde hevâya uymak, kendi ile gurur duyarak kibirlenmek), müridin kalbini, Rasûlullah (s.a.s.)'in kalbine bağlı olan şeyhinin kalbine bir ayna hâline getirmesi gerektiğinden bahsedilir. Mürid mücahedede ilerlemek için beş duyu organını korumalıdır ki, kalb de korunabilsin.

Müridin beşeriyet makamından makām-ı evvele ulaşması için şeraite tam olarak uyması ve üç şeye vukûfu bulunması gerekir. Bunların ilki nefstir. Kişi bütün hareketlerini dengede tutarak yarına hazırlanmalıdır. İkincisi kalbin vukûfudur. Bu da kişinin hangi ismin hâkimiyeti ve tasarrufu altında olduğunu bilmesini gerektirir. Üçüncü vukûf ise Rabb'in vukûfudur. Bu da mahlûkat üzerinde Rabb'in tasarrufunu görüp, kâinatın Rabb ile kāim olduğunu görmeyi gerektirir.

Bu bölümdeki bir başka konu da; şeyhin nâib-i Hak ve halk içinde peygamber gibi olması ve ona itaatin önemidir. Manevi hastalıkları tanıyıp, tedavisini yapabilen, insanın tabiatını bilen ve ona göre müridi terbiye eden şeyhler; ilâhî âdâba riayet eder ve şeriata uygun hareket ederler.

Bölümdeki diğer konular; ilmi amelle yakın tutmanın önemi, tevekkül ve tevhidin kısımlarıdır. Buna göre; muhabbetten hâsıl olan İslâm'daki kardeşlik bağının teşkil ettiği tevhîd; tevhid-i âsârdır. Mü'minlerin namazda cemaatle eda ettikleri tevhîd, tevhîd-i ef'âle örnektir. Ramazan'da açlık ve susuzluğun getirdiği birlik ise tevhîd-i sıfattır.

Son olarak bu bölümde münafıkların sıfatlarından Hz. Ali'ye ait bir rivayet ekeseninde bahsedilir.

On beşinci bölüm “Makāmatın ihtisâsı ve havâdisten mücerrde hakāyıkın ahvâl ve merâtibi” hakkındadır. Bu bölümde Allah Teâlâ’nın esmâ’ının mürid üzerinde tecellisinden bahsedilir. Mürid seyr ü sülûkte ilerleyip, kesret ortadan kalktığı zaman Ahad ismi onda tecellî eder. Ahad ile vâhid isimlerinin farkı, ikincisinde kesret var iken, ilkinin yalnız zâta delâlet etmesidir.

Bölümdeki diğer bir konu da, ru’yetullah’tır. Bunun için insanın hadis olan varlığından soyutlanması gerekir. Burada Hz. Ali’nin; Vücûd-i Bârî’nin mukārene olmaksızın her şey ile beraber olduğu, hakkındaki sözü nakledilir. Bundan sonra da, şey’iyyetü’s-sübût, hazarâtü’l-esmâ ve’l-maânî (âlem-i ceberût), hazerâtü’l-ervâhü’n-nûrâniyye (hazerâtü’l-melekûtiyyetü’l-a’lâ), hakîkat-i mutlaka, mertebetü’l-amâ, mertebe-i ehadiyyet mertebelerinden bahsedilir. Yine bu bölümde gaybın mertebelerinden bahsedilir, bunlar; gaybu’l-guyûb, âlem-i ervâhın gaybı, âlem-i kulûbun gaybıdır. Gaybu’l-guyûb; Cenâb-ı Hakk’ın ilmidir. Âlem-i ervâhın gaybı; ezelde ve ebede ortaya çıkmış her şeyin aksidir, bu Kur’ân-ı azîm, ümmü’l-kitâbdır. Âlem-i kulûbun gaybı ise; ruhlar mertebesindeki küllî sûretlerin aksidir. Âlem-i ceberût, levh-i mahfûzdur.

On altıncı bölüm Zâtü’l-baht’ı beyân etmenin imkân hâricinde olması hakkındadır. Bu bölümde Hak Teâlâ’nın adem-i mahzda amâ mertebesinde olup, bundan sonra mahlûkatın yaratılışının keyfiyeti ve bu yaratılışta esmânın mahlûkat üzerine tecellileri anlatılır.

On yedinci bölümde “Eşyaya Vücûd İ’tâsında İrade-i İlahiyyenin Taalluku” başlığı altında mahlûkatın âlemde vücûd bulması anlatılır.

On sekizinci bölüm Taayyünât-ı İ’tibârî’yi anlatır.

On dokuzuncu bölüm ahvâl-i ilmin mertebeleri hakkındadır. Her bir canlı için gerekli olan ilim; ya hayvanların ilmi gibi, yaşamk için gereken şeyleri bilmek türünden ilhâmî bir ilimdir. Yahut bedîhî (açık) ve zarûrî bir ilimdir. Bu da tasavvurî ya da tasdîkî olur. Kişinin ilmi nazar ve istidlâl yoluyla elde edilmişse; bu ilim kesbî ilim olur. Kesbî ilim zirvesinde yakînî ilmi gerektirir. Kişi riyâzât ve mücahede ile hakîkî kesb mertebesine ulaşırsa; ayne’l-yakîn mertebesine de ulaşmış olur. Hakk’l-yakînin tecelli etmesi için ise; hâdis olanın varlık talebinden vazgeçmesi ile a’yân mertebesinde sabit olup, bakıyyesinin Hakk ile taayyün etmesi gerekir.

Yirminci bölüm seyr ü sülûk hakkındadır. Bu bölümde seyr eden müride her bir ilim için bir huzûr gerektiğinden bahsedilir. Bunlar, meâş, takvâ, nefs ilimleridir. Bu ilimlerin huzurları ise sonraki Zeyl bölümünde anlatılır. Bunlar da, hazretü'l-beden, nefsin huzûru, kalbin huzûru, hazret-i sırdan gelen zuhûr, hazret-i ruhtan gelen huzûr, hazret-i hafâdan gelen huzûr, makām-ı fenâdan gelen huzûrdur.

Yirmi ikinci bölümde riyazet ve mücahedelerin mertebelerinden kısaca bahsedilir.

Yirmi üçüncü bölümde şeyh-i mercû başlığı altında şeyhin özellikleri anlatılır.

Yirmi dördüncü ve son bölüm ise; mürşidin mertebeleri hakkındadır.

IV. AHMED HÜSAMEDDİN DAĞISTÂNÎ'NİN TARİKATI

Ahmed Hüsâmeddin Dağıstânî'nin, Nakşbendî, Kadirî, Çiştî ve Sühreverdî tarikatlarından icazeti vardı.[41] Bununla beraber o eserlerinde Nakşî-Müceddidî silsilesini ön plana çıkarmıştır. Genel olarak bilindiği üzere Nakşbendiyye'nin Müceddidiye kolunda zikir cehrî değil, hafî olarak icra edilir.[42] Yine İmam Rabbânî, Hanefî mezhebindeki genel görüşe uyarak cehrî zikrin bid'at olduğunu kabul eder.[43] Nakşbendiyye tarikatında da silsile; hafî zikri temsil ettiği düşünülen Hz. Ebû Bekir'e bağlanmıştır.[44] Fakat Sarı Abdullah Efendi[45], Abdullah Salâh-i Uşşâkî[46], Kâşifî[47], Salâhüddîn ibn Mübârek[48], el-Hâdimî[49] gibi bazı kaynaklar, Cafer-i Sâdık'ı bir yandan

[41] Hüseyin Vassâf, *ag.e*, s. 267.

[42] Necdet Tosun, *İmam Rabbânî Ahmed Sirhindî Hayatı Eserleri Tasavvufî Görüşleri*, İnsan Yayınları, İstanbul 2009, s. 53.

[43] İmam Rabbânî, *Mektûbât-ı Rabbânî*, çev. Abdülkadir Akçiçek, Merve Yayınevi, İstanbul [t.y.], c. I (231. Mektup).

[44] Bknz. 46 nolu dipnot, Turan Alptekin, *a.g.e*, s. 29, örnek oalrak;. *Silsile-i tarîkat-ı Nakşbendiyye,* An. Mil. Ktb. Yz. Bes. A. (A) 4714, vr. 90a-91b; Küçük Âşık Muhammed el-Hâlidî en-Nakşbendî, *Miftâhu kenzi'l-esrar fî et-tarîkati'n-Nakşbendiyye, Dârü't-tıbâati'l-âmire*, Bulak (Kahire), T.B. 1288 (1871), s. 13-16.

[45] Sarı Abdullah Efendi, *Semeratü'l-fuad fi'l-mebde ve'l-mead Gönül meyveleri,* sad. Yakup Kenan Necefzade, Neşriyat Yurdu, İstanbul 1967, s. 128-132.

[46] Parsâ, Muhammed, *Muhammed Bahâeddîn Hazretleri'nin Sohbetleri,* çev. Necdet Tosun, Erkam Yayınları, İstanbul 199., s. 13-17.

[47] Mevlânâ Ali b. Hüseyin es-Sâfî, *Reşehât Hayat Pınarından Can Damlaları*, sad. Mustafa Özsaray, Semerkand Yayınarı, İstanbul 2006, s. 38.

[48] Salahüddin ibn-i Mübarek el-Buhari, *Enîsü't-talibin ve uddetü's-salikin Gönüller Nakkaşı*, trc. Süleyman İzzi Teşrifati; sad. Mutafa Özsaray, İz Yayıncılık, İstanbul 2003.s. 42-45.

annesi Ümmü Ferve tarafından büyük atası Hz. Ebû Bekir'e, diğer yandan ata bağıyla Hz. Ali'ye bağlayarak iki soy ağacının birleştiği bir rabıta silsilesini esas almıştır.[50] Ahmed Hüsâmeddin Dağıstânî de, rabıtanın ancak Hz. Peygamber (s.a.s.)'in soyundan gelenlere caiz olduğunu söyler[51], silsilesi de Hz. Peygamber (s.a.s.)'e Hz. Ali kanalından ulaşmaktadır.[52] Kaynaklarda Hz. Ali'ye dayandırılan kollar; Ca'fer-i Sâdık, İmam Muhammed Bâkır, Ali Zeyne'l-abidin, Hz. Hüseyin ve o da Hz. Ali (r.a.) yoluyla Hz. Muhammed (s.a.s.)' ulaştırılır.[53] Tarikatın ilk kaynaklarından olan *Tarikatnâme-i Ya'kub Çerhî*'de yalnızca bu silsile anılmakta[54], Ahmed Hüsâmeddin Dağıstânî'ye ait Rükkânî kolda da bu râbıta korunmuş bulunmaktadır.[55] Bu silsile Zübdetü'l-Merâtib'de, silsile ve ayrıca Farsça bir manzume şeklinde zikredilmiştir.[56]

---

[49] Ebû Saîd Muhammed b. Mustafa b. Osman Hadimi, *Tuhfetü'l-müluk fî irşadi's-süluk Risaletü'n-Nakşibendiyye*, şrh. Dervişzade Mehmed Zeynelabidin Karamani, çev. Mehmed Münib, Dârü't-tıbâati'l-âmire İstanbul 1268, s.

[50] Turan Alptekin, *a.g.e*, s. 32.

[51] Ahmed Hüsâmeddin Dağıstânî, *Zübdetü'l-Merâtib*, s. 9.

[52] Ahmed Hüsâmeddin Dağıstânî, *a.g.e*, s. 65-69.

[53] Mevlânâ Ali b. Hüseyin es-Sâfî, *a.g.e,* s. 38.

[54] *Tarikatnâme-i Ya'kub Çerhî*, Ank. Mil. Ktb. Yz. A. 1652, (istinsah tarihi 1564) vr. 30a-30b'den naklen, Turan Alptekin, *a.g.e*, s. 34.

[55] Turan Alptekin, *a.g.e*, s. 34.

[56] Bknz. Ahmed Hüsâmeddin Dağıstânî, *Zübdetü'l-Merâtib*, s. 65-69; 72-73.

İKİNCİ BÖLÜM
LETÂİF

VIII. AHMED HÜSÂMEDDİN DAĞISTÂNÎ'NİN ESERLERİNDE LETÂİF

Letâif konusu, ayrıntılı olarak Ahmed Hüsâmeddin Dağıstânî'nin eserlerinden üç tanesinde işlenmiştir. Bunlar; "*Zübdetü'l-Merâtib", "Makāsıd-ı Sâlikîn"* ve "*Hakāyıkıu't-tecrîd fî Menâzili't-tevhîd"* isimli eserlerdir. Giriş kısmında belirttiğimiz gibi, tezin değerlendirme kısmında Ahmed Hüsâmeddin'in letâif konusundaki görüşlerini aktarırken "*Zübdetü'l-Merâtib"* ile birlikte "*Hakāyıkıu't-tecrîd fî Menâzili't-tevhîd"*"i birlikte değerlendirecektik. Fakat "*Makāsıd-ı Sâlikîn*", bazı noktalarda aynı ve bazı noktalarda da tamamlayıcı bilgiler içerdiği için bu üç eseri birlikte değerlendirmeyi uygun gördük.

A. AHMED HÜSÂMEDDİN DAĞISTÂNÎ'NİN ESERLERİNDE LETÂİF HAKKINDA GENEL BİLGİ

[156] Ali Haydar Bostancı, *Tasavvufta Etvar-ı Seba ve Sofyalı Bali Efendi'nin "Etvar-ı Seba'sı*, Yayımlanmamış Yüksek lisans Tezi, dnş. Prof. Dr. H. Kâmil Yılmaz, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı İslam Felsefesi Bilim Dalı, İstanbul 1994, s. 34-66.

[157] Söz konusu risale, birkaç kelime farklılığı haricinde Ahmed Şemseddin Marmaravî'ye ait risale ile aynı olmakla beraber asıl nüshanın kime ati olduğu henüz belli değildir. Bknz. Halil İbrahim Şimşek, *Mehmed Emin Tokâdî Hayatı ve Risâleleri*, İnsan Yayınları, İstanbul 2005, s. 104, 221 numaralı dipnot.

[158] La'li zade Abdülbaki b. Muhammed, *Risale-i mebde ve'l-mead*, Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Mahmud Efendi, nr. 0002366-001.

Ahmed Hüsâmeddin'in letâif hakkındaki görüşleri genel olarak İmam Rabbânî'nin görüşlerine dayanır. İnsan; beşi âlem-i emre, beşi âlem-i halka ait olan on cüzden (latîfeden) yaratılmıştır. Bunlardan ilk beş tanesi latîf-i nûrânî, ikinci beşi kesîf-i zulmânîdir (yoğun ve kapalı).[159] Yine ilk kısım arşın üzerindedir ve Allah Teâlâ'nın Rahmân isminin tasarrufu altında olduğu için âlem-i rahmet ismini de alır. İkinci kısım ise arşın altındadır, Allah Teâlâ'nın Rabb isminin tasarrufu altındadır ve ona vücûd-i kevn teânuk eder; yani (kevnin) mahlûkātın varlığını kucaklar (kapsar).[160]

Latîfelerin bazı peygamberlerin makamlarıyla ilişkileri vardır. Ahmed Hüsâmeddin bu ilişkinin, onlar sayesinde Allah Teâlâ'dan gelen feyze ulaşma şeklinde olduğunu söyler. Her mürid kendi istidadına göre Cenâb-ı Hakk'a ulaşma imkânına sahiptir. Kalp latîfesi ile ulaşan Âdemî meşrep, ruh latîfesi ile ulaşan İbrâhimî meşrep olur, diğerleri de bunun gibidir.[161]

Müellif, bazı yerlerde letâif ile zikri anlatırken, taklitten sakınılması için açıklamasını kısa tuttuğunu belirtmiş, tasavvuf erbabının kitaplarıyla amel etmenin caiz olmadığını söylemiştir.[162] Bununla beraber latifeler hakkında pek çok kaynakta olmayan özgün görüşlerini de aktarmıştır. Fakat bilhassa İmam Rabbânî sonrası kaynaklarda sıklıkla gördüğümüz latifelerin renklerle ilişkilendirilmesi gibi konular eserlerinde yer almamıştır.

Ahmed Hüsâmeddin, emir âlemine ait latîfeler ile halk âlemine ait latîfeler arasındaki ilişkiyi kalbi toprak, rûhu su, sırrı ateş, hafîyi hava ve ahfâyı da nefse benzerliği ile açıklamıştır. Buna göre mesela kalpte, toprağın sahip olduğu hayat verme, ya da ruhta su gibi canlı her şeyde bulunma özelliği vardır. Müellif bu unsurları eşleştirirken, latîfelerin ilişkili olduğu Peygamberlerle ilgili ayetleri de zikrederek, meselâ sırr latîfesi, Hz. Musa ve onun ateşle ilgili ("Size ondan bir ateş getiririm"[163] ayeti ya da Hz. Mûsâ'nın nârî olması sebebiyle nehre konulması gibi) hâlleriyle ilişki kurmuştur. Çalışmamızda tasavvuf tarihinde emir âlemi ve halk âlemine ait latifeler

---

[159] Ahmed Hüsâmeddin Dağıstânî, *Zübdetü'l-Merâtib*, Matbaa-i Ahmed Kâmil, İstanbul [t.y.], s. 11; *Makāsıd-ı Sâlikîn*, Evkāf-ı İslâmiyye Matbaası, İstanbul 1921, s. 27; *Hakāyıku't-tecrîd fî Menâzili't-tevhîd*, Matbaa-i Mürettibîn-i Osmânî, Âsitânetü'l-aliyye 1910, s. 10.

[160] Dağıstânî, *Makāsıd-ı Sâlikîn,* s. 27;. *Hakāyıku't-tecrîd fî Menâzili't-tevhîd,* s. 10.

[161] Dağıstânî, *Makāsıd-ı Sâlikîn,* s. 43.

[162] Msl. Dağıstânî, *a.g.e,* s. 29.

[163] Kasas, 28/29

arasındaki ilişkiye dair bu kadar ayrıntılı bir değerlendirmeye rastlamasak da, buna benzer bir şekilde bazı kısmî ilişkilendirmeler mevcuttur. Nakşî Şeyhi Mustafa Râsim Efendi; ahfâ latîfesininin hakîkat-i Muhammediyye ile aynı şey olduğunu belirttikten sonra, onun *nefs'*in aslı olduğunu söylemiştir. Yine o, nefsin aslının kalbin aslının aslı, havanın aslının ruhun aslının aslı, suyun aslının sırrın aslının aslı, ateşin aslının hafînin aslının aslı ve toprağın aslının ahfânın aslının aslı olduğunu söyler.[164]

Ahmed Hüsâmeddin, eserlerinde murakabe-i ehadiyyet üzerinde uzunca durmuş, latifeler üzerine murakabeyi, bunun bir parçası olarak aktarmıştır. Ona göre insanın asıl amacı olan tevhîde ulaşma yolunda latîfeler üzerinde yapılan murakabeler birer durak, hatta merdiven basamağı nisbetindedir.

1. Âlem-i Halka Ait Latîfeler

Ahmed Hüsâmeddin, insanı oluşturan beş cüzden (latîfeden) halk âlemine ait olanları açıklarken, Kur'ân ayetlerinden örnekler verir:[165]

1. Toprak

(اكفرت بالذى خلقك من تراب ثم من نطفة) […"Sen, seni topraktan, sonra nutfeden (spermadan) yaratan, Allah'ı inkâr mı ettin?"…][166]

2. Su

(فلينظر الانسان مم خلق خلق من ماء دافق) [İnsan neden yaratıldığına bir baksın! Atılan bir sudan yaratıldı.][167]

3. Ateş

(وان منكم الا واردها) [İçinizden oraya (cehennem) uğramayacak hiç kimse yoktur…][168]

---

[164] Seyyid Mustafa Râsim Efendi, *Tasavvuf Sözlüğü Istılâhât-ı İnsan-ı Kâmil*, haz. İhsan Kara, İnsan Yayınları, İstanbul 2008, s. 962.

[165] Dağıstânî, *a.g.e*, s. 27; a. mlf. *Hakāyıku't-tecrîd fî Menâzili't-tevhîd,* s. 10.

[166] Kehf, 18/37

[167] Târık, 86/5-6

4. Hava

(واما من خاف مقام ربه ونهى النفس عن الهوى فان الجنة هى المأوى) [Rabbinin makamından korkan ve nefsini kötü arzulardan uzaklaştırmış kimse için, şüphesiz cennet yegâne barınaktır.][169]

5. Nefs

(خلقكم من نفسٍ واحدةٍ) […sizi bir tek nefisten yaratan…][170]

Dağıstânî'nin eserlerinde bu beş latîfeden dört unsur, İslâm'ın beş şartından dördüne benzetilir. Namaz toprak; oruç su; zekât, hayır ve hasenât ateş (hararet); hacc ise hava gibidir. İnsan vucûdunun yemek (topraktan gelenler ile beslenmek), içmek (su), vücûda lazım olan harâret (ateş) ve nefes ile alınan (hava) olmaksızın yaşayamayacağı gibi, insanın imanı da bu dört şart olmadan var olamaz. İslâm'ın şartlarından kelime-i şehâdet de, insanda ruh ve nefis gibidir.[171]

Yine namaz da kendi içinde bu unsurları taşır. Kıyâm, azameti ile ateş; rükû', rükû' edenin hava gibi yeryüzü üzerinde olması ile hava; secde, yeryüzü ile beraber bir inişte olan su; kuûd da toprak gibidir.[172]

Bu dört unsurun nûrânî latîfelerle olan ilişkisi ise sonraki bölümde ele alınacaktır.

2. Âlem-i Emre Ait olan Latîfeler

a. Kalp

Kalbin yeri sol memenin altıdır. Müridin kalbi üzerinde yapacağı murakabe ile ehadiyyettin kapıları açılır. Bu latîfenin feyzinin çıkış yeri Zâtü'l-Baht'tan Rabb

---

168 Meryem, 19/71

169 Nâzi'ât, 79/40-41

170 Nisâ, 4/1

171 Dağıstânî, *Makāsıd-ı Sâlikîn,* s.8; *Zübdetü'l-Merâtib*, s. 4; *Hakāyıku't-tecrîd fî Menâzili't-tevhîd*, s. 14.

172 Dağıstânî, *Makāsıd-ı Sâlikîn*, s. 6.

isminedir. Feyzin varacağı yer ise müridin kalp latîfesidir. Rabb isminin tecellisi ile Hâlık ismi zâhir olur ve neticesinde Hâlıkiyyet, ondan da Âdemiyyet tecelli eder. Âdem (a.s.)'a öğretilen isimlerin gölgesine bir ayna olur. O gölge de; kalbine Hz. Muhammed (s.a.s.)'in nurlarının yansıdığı bir muhakkıktan (şeyh) müridin kalbine yansır.[173]

Kalp latîfesi Âdemiyyetin gölgesidir. Kur'ân-ı Kerîm'de Hz. Âdem için "topraktan yaratıldı" ifadesi kullanılmıştır. İnsanın aslı olan toprak nasıl hayat verme, nebâtı bitirme ve öldürme (ölüyü kendi içinde yok etme) gibi sıfatlara sahipse, Âdemiyet de fiillerin tecellisinin mazharı olmuştur. Nitekim toprağın bu sıfatları kalpte de vardır; o da, ilâhî isimlerin gerektirdiği üzere tecelli eden fiiller ile bedende kaslar, sinirler ve damarlarla vücûda hayat verme, kanı temizleme, gereken şeyleri yok etme işlerini yerine getirir. Kalp işte bu şekilde fiillerin tecellisinin mekânı olur.[174]

Kalp, Cenâb-ı Hakk'a en yakın olan latîfedir. Bu latîfeye fiillerin tecellisi vardır. Kalp, Allah Teâlâ'nın vücuttaki halifesi gibidir, zira pek çok ilahi ismin tecellisi burada görülür ve Cenâb-ı Hakk'ın insanda tasarrufuna bir vasıtadır. " و ما رميت اذ رميت و لكن الله رمى" [Attığın zaman sen atmadın, fakat Allah attı] [175] ayetinde bu durum görülür.[176]

b. Rûh

Rûhun yeri sağ memenin altı olmakla beraber mürid onu "dimağdan ibaret olan cebîninde" bulur.[177] Yani ruh, kaynaklarda nefs-i nâtıkanın yeri olan iki kaşın arasındaki beyindedir. Rûh "kün" emridir, "feyekûn" de, Hayy isminin tecellisi ile eşyada hayatın vücûd bulmasıdır.[178] Rûh latîfesinin feyzinin çıkış yeri Zâtü'l-Baht'tan sıfât-ı

---

[173] Dağıstânî, *Makāsıd-ı Sâlikîn*, s. 34; *Zübdetü'l-Merâtib*, s. 13-14; *Hakāyıku't-tecrîd fî Menâzili't-tevhîd,* s. 14.

[174] Dağıstânî, *Makāsıd-ı Sâlikîn*, s. 39.

[175] Enfâl, 8/17

[176] Dağıstânî, *a.g.e,* s. 41-42.

[177] Dağıstânî, *Makāsıd-ı Sâlikîn*, s. 35*; Hakāyıku't-tecrîd fî Menâzili't-tevhîd*, s. 14.

[178] Dağıstânî, *Zübdetü'l-Merâtib,* s. 14.

subûtiyyeden olan Hayy isminedir. Feyz buradan Hayatiyyet'e, oradan İbrahimiyyet'e, oradan şeyhin gölgesine ve oradan da müride, ruh latîfesi ile ulaşır.[179]

Rûh latîfesinin feyzinin geçiş yeri İbrahimiyet'tir, zira bu makam ruhların makamıdır. İbrahim (a.s.) ruhlar cihetinde bizim için baba (peder) mesabesindedir. Fakat bu, makamın ruhların sudûr ettiği yer olması hasebiyle bir benzetme gibi düşünülmelidir.[180]

Rûh "ومن الماء كل شئ حى"[181] [Ve her canlı şeyi sudan yaptık] ayetinin gösterdiği gibi; imkân âlemindeki su gibidir, zira her canlıda ruh da mevcuttur. Yine ruh da su gibi canlandırma ve ateşi söndürme sıfatlarına sahiptir. Nitekim ayette Allah Teâlâ ateşe "يا نار كونى بردا وسلاماً على ابراهيم"[182] [Ey ateş, İbrâhim'e karşı serin ve selâmetli ol] buyurmuştur.[183]

Rûhun vücuttaki işlevi de; hayat ve çeşitli rûhânî halleri tehyiedir.[184]

c. Sır

Sırrın yeri sol memenin üstüdür. Sır latîfesinin feyzinin çıkış yeri; mertebe-i ehadiyyetten Hâlık ismine, oradan onun tecellisi ile toprağa ve oradan da ateş unsurunadır. Feyz buradan Hazreti Mûseviyyet'e, oradan onun gölgesi olan şeyhe, şeyhten de müridin sırrına ulaşır.[185]

Sır, imkân âlemindeki ateş gibidir. Sırrın feyzinin geçiş yeri Mûseviyyet'tir. Ahmed Hüsâmeddin "Mûsa'yı sandığa koy, sonra onu denize bırak"[186] ayetinin hikmetini, Musa (a.s.) nârî olduğu ve ancak su ateşi söndürebileceği için suya konduğu

---

[179] Dağıstânî*, Makāsıd-ı Sâlikîn*, s. 35; *Zübdetü'l-Merâtib*, s. 14; *Hakāyıku't-tecrîd fî Menâzili't-tevhîd,* s. 14.

[180] Dağıstânî, *Makāsıd-ı Sâlikîn*, s. 50.

[181] Enbiyâ, 21/30

[182] Enbiyâ, 21/69

[183] Dağıstânî, *a.g.e,* s. 51.

[184] Dağıstânî, *a.g.e,* s. 43.

[185] Dağıstânî, *a.g.e*, s. 36-37; *Zübdetü'l-Merâtib*, s. 14-15; *Hakāyıku't-tecrîd fî Menâzili't-tevhîd,* s. 15.

[186] Tâhâ, 20/39;10.

şeklinde yorumlar. Yine Musa (a.s.) “Size ondan bir ateş getiririm”[187] demiştir. Bütün bunlar sırrın ateş ile ilişkisini anlatmaktadır.[188]

Sırrın vücuttaki işlevi bilgi ve ilim üretmektir.[189]

d. Hafî

Hafînin yeri sağ memenin üstüdür. Hafî latîfesinin feyzinin çıkış yeri Zâtü'l-baht'tan sıfât-ı selbiyyedir. Feyz buradan Hazreti Îseviyyet'e, oradan onun gölgesine, oradan da müridin hafîsine ulaşır.[190] Havanın dört unsurdan suyun sırrı olduğu gibi, hafî de rûhun sırrıdır. Nitekim ruh da kalbin sırrı, kalp bedenin sırrı, beden toprağın sırrı ve toprak da Rabbü'l-erbâb'ın sırrıdır. Feyzin hafîye ulaşması, rûhun seyahatinde şuhûdî imkân âlemine olan kavsının nihayetidir. [191]

Hafî latîfesinin feyzinin geçiş yeri Îseviyyet makamıdır. Ahmed Hüsâmeddin, Hz. Îsa (a.s.)'ın sırf melekûtî olduğunu söyleyerek, bunun; feyzin çıkış yeri olan selbî sıfatlarla alâkasını gösterir. Selbî sıfatlar; Allah Teâlâ'yı sâir mahlûkatın sıfatlarından tenzih etmek olduğu gibi, Hz. İsa da diğer beşerden farklıdır. Onun beşeriyetle ilgisi annesi tarafındandır. Bu açıdan hafî latîfesi de, İbrahimiyyet'in yani rûhun sırrı olup, bizim için gizlidir. Nitekim yaratılış dört çeşittir; Hz. Âdem (a.s.)'ın yaratılışı, Hz. Havva (a.s.)'ın yaratılışı, Hz. Îsa (a.s.)'ın yaratılışı ve bizim yaratılışımız.[192]

Hafî halk âleminden hava gibidir. Nitekim Hz. Îsa havaya yükselmiştir. Yine onun için suda yürüdüğü rivayet edilmiştir ki, yakîni artsa, havada da yürürdü denilmiştir.[193]

Hafînin vücuttaki işlevi; fikir üretme ve dönüştürmedir.[194]

e. Ahfâ

---

[187] Kasas, 28/29

[188] Dağıstânî, *a.g.e,* s. 52.

[189] Dağıstânî, *a.g.e,* s. 43.

[190] Dağıstânî, *Makāsıd-ı Sâlikîn*, s. 37-38; *Zübdetü'l-Merâtib*, s. 15; *Hakāyıku't-tecrîd fî Menâzili't-tevhîd,* s. 15-16.

[191] Dağıstânî, *Makāsıd-ı Sâlikîn*, s. 37; *Hakāyıku't-tecrîd fî Menâzili't-tevhîd*, s. 15.

[192] Dağıstânî, *Makāsıd-ı Sâlikîn,* s. 53.

[193] Dağıstânî, *a.g.e*, s. 53.

[194] Dağıstânî, *a.g.e,* s. 43.

Ahfânın yeri insanın vasatıdır.[195] Ahfâ latîfesinin çıkış yeri; âlem-i halktan şuûnât-ı sıfâtiyyeyi ve âlem-i emrden şuûnât-ı vücûdiyyeyi kendinde toplayan bir şe'ndir. Feyzin akışı ise; Zâtü'l-baht'tan mertebe-i ulûhiyete, oradan külliye-i Muhammediyye'ye, oradan mertebe-i ubûdiyyet-i kâmiliyyeye doğrudur. Ubûdiyyet-i kâmiliyye; Hz. Muhammed (s.a.s)'in vücûdudur, feyz buradan onun gölgesine gelir ki; o gölge de ibadetle emirdir.[196]

Ahfânın feyzi, şe'nü'l-câmî' makamından gelir, feyzin geçişi de Hz. Muhammed (s.a.s.) aracılığıyladır ki, o da tüm şe'nleri toplayan evsâfa sahip olduğu için "kābe kavseyn"e mazhar olmuştur. Ondan sâdır olan mucizeler de hem zahir hem batını kapsamaktadır. Bu sebeple de ahfânın yeri vücûdun ortasındadır.[197]

Her bir latîfenin dört unsurdan birine mukabil olması gibi, ahfâ da bu dört unsuru kendinde toplayan nefs-i nâtıka mukabilindedir. Nitekim Hz. Muhammed (s.a.s.) de şe'nü'l-câmî'dir.[198]

Ahfâ nefse en yakın olan latîfedir, nefse müteveccih ve onun maddesidir. Bu şekilde yaratılış âlemine en yakın olan latîfe de ahfâdır. Kalp, Cenâb-ı Hakk'a en yakın, bize en uzak ve sırf bâtın iken, ahfâ kābe kavseyn olup, bir tarafı zâhir, bir tarafı bâtındır. Zira emir âlemine ait olması yanında, halk âleminden nefse nâzırdır. Kalp evvel, ahfâ âhir; kalp bâtın, ahfâ zahirdir.[199]

Ahfânın vücuttaki işlevi sır ve hafîden peyda olan akledilir şeyleri harice çıkarmaktır.[200]

B. LATÎFELERİN KUR'ÂN AYETLERİNİN YORUMLANMASINDA KULLANILMASI

---

[195] Dağıstânî, *a.g.e*, s. 54.

[196] Dağıstânî, *a.g.e*, s. 38-39; *Zübdetü'l-Merâtib*, s. 15-16; *Hakāyıku't-tecrîd fî Menâzili't-tevhîd,* s. 16.

[197] Dağıstânî, *Makāsıd-ı Sâlikîn*, s. 54.

[198] Dağıstânî, *a.g.e,* s. 54.

[199] Dağıstânî, *a.g.e,* s. 42-43.

[200] Dağıstânî, *a.g.e,* s. 43.

Ahmed Hüsâmeddin, latîfeleri açıklarken Kur'ân ayetlerinden örnekler verdiği gibi, ayetleri yorumlarken de latîfeleri kullanır. Yukarıda benzeri açıklamalar geçmiş olsa da, bazı müstakil yorumları bu bölüme almayı uygun gördük.

Ayetlerin latîfeler ile yorumlanmasının bir örneğini İhlâs Sûresi'nin açıklamasında görüyoruz. Müellif; murâkabe-i ehadiyyetin kaynağının, İhlâs Sûresi'nin nuru olduğunu belirttikten sonra sırasıyla ayetleri şöyle yorumlar:[201]

1. "قل هو الله احد" [De ki; O Allah bir tektir][202] Bu ayet fiillerin tecellisinin sırrı olduğu için kalbe menşe'dir ve kalp onun mevrididir.

2. "الله الصمد" [Allah eksiksiz, sameddir][203] Bu ayet subûtî sıfatların sırrıdır ve rûha menşe'dir, rûh da onun mevrididir. Çünkü ruhta da bedene ihtiyacı olmaması dolayısıyla samedâniyyet, mevcuttur.

3. "لم يلد" [Doğurmadı][204] Bu ayet zâtın şuunâtıdır ve sırra menşe' olup, sır da onun mevrididir. Zira sır da, zâtının şuûnâtı olarak zuhûr etmiştir.

4. "ولم يولد" [Ve doğrulmadı][205] Bu ayet selbî sıfatlardır ve hafîye menşe' olup, hafî de onun mevrididir.

5. "ولم يكن له كفوا احد" [O'na bir denk de olmadı] [206] Bu âyet şe'nü'l-câmî' ve ilim makamıdır. Ahfâya menşe' olup, ahfâ da onun mevrididir. Bu makam Hz. Muhammed (s.a.s.)'e has olup, diğerlerinden soyutlanmıştır.

Ahmed Hüsâmeddin'in bir diğer yorumunu, Hz. İbrahim (a.s.)'ın, Allah Teâlâ'dan ölülerin nasıl diriltildiğini öğrenmek istemesine dair ayetlerde görüyoruz. Bu ayette Allah Teâlâ Hz. İbrahim'den dört kuş alarak onları parçalamasını ve dört dağın üzerine koymasını ister.[207] Ahmed Hüsâmeddin' göre bu kuşlardan ilki Hayy sıfâtının İbrahimiyyet'in hayat unsurlarını terkibi üzerine aks etmesidir. Zira var olan her şeye Hayy ismi ve İbrahimiyyet makamı üzerinden bir ruh ve hayâtiyet tecelli etmiştir. İkinci

---

[201] Dağıstânî, *a.g.e*, s. 20-22.

[202] İhlâs, 112/1

[203] İhlâs, 112/2

[204] İhlâs, 112/3

[205] İhlâs, 112/3

[206] İhlâs, 112/4

[207] Bakara, 2/260

kuş, bu hayâtiyetin kudretinin cisim üzerine aksidir. Üçüncü kuş, sırrının mahall-i vürûduna aksidir o da hâricî vücûd ile zihin arasında olan râbıtanın nisbetidir. Dördüncü kuş ise; sağ memenin altında mülâhaza olunan rûh üzerine aksidir.[208]

Çalışmamızda Kur'ân ayetleri ile latîfeler arasında benzer şekilde ilişki kuran bir esere rastladık. Eserin müellifi belli olmayıp, Fatiha Sûresi ile yedi latîfe arasında kurulan ilişkiyi konu edinmektedir.[209]

208 Dağıstânî, *a.g.e*, s. 35-36.

209 [y.y.], *Letâif-i Seb'a*, Süleymaniye Kütüphanesi, [y.y.] [t.y.], Hacı Mahmud Ef., 297.3 nr. 003192, 10 vr.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ZÜBDETÜ'L-MERATİB METNİ

ZÜBDETÜ'L-MERÂTİB METNİ

بسم الله الرحمن الرحيم

Bismillahirrahmanairrahim

Umûr-ı dîniyyenin ehemm ve elzemi ilm-i hâldir. Enbiyâlar umûr-ı dîniyye ile iştigal ederek dîn-i hakkı ve tevhidi ızhar etmek, akâid-i uhrevîyi tashîh ve halkı umûr-ı ahrete teşvik etmek için ba's olunmuşlardır.

İlm-i hâl ve amelinin keyfiyetini bilmek her bir müslim ve müslime üzerine farzdır. İlm-i hâlde ehemm ve elzem olan da ilm- i akaiddir. Zira imanın bina ve esası itikad üzerinedir. Bu da Allah Teâlâ hazretlerine iman ve itikad etmektir. Nitekim Allah Teâlâ Hazretleri birdir. Cisim, cevher, araz ve musavver değildir. Bir kimseden doğmadı ve kendisi de doğurmaz. Bir şey ile muttasıl veya munfasıl değildir. Hiçbir ciheti yoktur. Onun üzerine zaman icra olunmaz ve bir mekâna nispet edilmez. Üzerine bir şey vacip değildir. Hakîmdir. Dilediğini yapar. Mütekellimdir. Kelâmı, melâike veya nâssın kelâmının nev'inden değildir. [2] Ancak kelâm-ı kadîm Cenâb-ı Hakk'ın kelâmıdır. Zâtı ve sıfâtı ile kadîmdir. Bunlar da hayat, ilim, kudret, iradet, sem', basar, ıksat ve tekvîndir. Ru'yetullah naklen vacip, aklen caizdir. Cenâb-ı Hak için mekân ve cihet yoktur. Mesafenin sübûtu ve gözün şuâıyla görülmez. Cenâb-ı Hakk'ı rü'yet ancak kalbde olan iman nuruyladır. Bu âlemin bütün eczâ ve sıfâtı, ibâdın ef'âli, hayır ve şer hülasa her şey Cenâb-ı Hakk'ın halkı ile hadistir. Başka hâlık yoktur. Bunlar tabiata haml olunmaz. Zira tabiat da Cenâb-ı Hakk'ın halkı ile vücûd bulur.

Kullar için ef'âl-i ihtiyarîyye vardır. Onunla sevap veya azaba müstehak olurlar. Kul hayır veya şerden en murad ederse Cenâb- ı Hak onu halk buyurur velâkin şerre rızası yoktur.

Sevap Allah Teâlâ'nın fazlıdır. İkāb, Cenâb-ı hak'tan adldir. İstitaat fiil iledir. Teklifin sıhhati üzerine itimad olunur. Teklifin sıhhati de âlât ve esbâbın selâmeti üzerinedir. Kul vüs'atinde olan şeyi yapmakla mükelleftir. İktidarının haricindeki şey ile mükellef değildir. Haram da rızkdır. Maktûl de eceli ile ölür. Kabir azabı küffâr

içindir. Bazı asi müminler için de olur. Münker ve nekir suali, ba's, [3] vezin, kitap, havz, sırat, Rasûlullah'ın şefaati ve hayırlı kimselerin şefaati büyük günah işleyenler içindir. Cennet ve cehennem mevcud ve elân bakîdir. Onlar ehilleriyle fena bulmaz. Mi'rac Rasulullah'ın şahsına yakaza hâlinde Mescid-i Haram'dan Mescid-i Aksa'ya kadardır. Ba'dehû Cenâb-ı Hak ilim ve kudretiyle dilediği yerde urûc ettirmiştir. Risaletpenah Efendimiz bize kıyamet günüden, deccâlin dâbbetü'l-arzın, ye'cüc ve me'cücün zuhurundan ve şemsin mağribden tulû'unu haber vermiştir. Bunların keyfiyet-i vücûdunu biz bilemeyiz. İster mezkûr İster mensî olsun cümlesi haktır.

A'sârın şerefi ilim ile ilmin şerefi amel ile amelin şerefi cemaat ile cemaatin şerefi de ittihad iledir. Umûm-ı nâsın kalbleri kitab ve sünnet ile bir olursa ittihad husûle gelir.

Din, tarif ile değil, amel iledir. Amel de akıl ile bilinmez. Onu ancak vahiy ile irsâl olunan Rasûl ve inzâl olunan Kitâb ile bulmak mümkün oldu. Kitab akıl ile olaydı risaletten olan garaz fevt olurdu.

İlm-i hâlin en mühimmi itikattan sonra amel-i salih işlemektir. Amel-i salihin de en güzidesi şurût-ı İslâmiyye'dir.

İslâm'ın şartları da beştir. Evvelkisi kelime-i şehâdet, [4] bu da "Lailâhe illallah Muhamedu'r-Rasûlullah" demektir. İkincisi namaz kılmak, üçüncüsü oruç tutmak, dördüncüsü zekât vermek, beşincisi hac etmektir. Bu iki şehadet kelimesi beden-i insanda ruh ve nefis gibidir. Nitekim insanın bedeni yemek, içmek, hava ve hararet olmadıkça yaşayamadığı gibi insanın imanı da namaz, oruç, zekât ve hac olmaksızın vücûd bulmaz.

Namaz, insanın imanının gıdasıdır. Oruç, su mesabesindedir. Zekât ve hayır ve hasenat, sadaka vermek insanın hararet-i garîziyyesi mesabesindedir. Hacc'a gitmek, hava mesabesindedir. Bu dört emir, dört unsur gibi iman vücûdunu, ahiretin lahdini teşkil eder. Nitekim abdest almak namazın kıyamına delil olduğu gibi namaz kılmak da tarîkimizin şartındandır. Namaz kılmayan kimsenin tarikattan bahsetmesi caiz değildir. Namaz insanın zahirini fahşâ' ve münkerden muhafaza ettiği gibi oruç da insanı, hüsn-i ahlâka, müstakîm etvâra sevk eder. İnsanın harâret-i garîziyyesi, zayıfladığı vakitte de dinde hatarât zuhura gelir. Ve kalbi müşevveş olur.

Havası vahîm mukassî yerlerde oturmak insanı vücûddan düşürüp helâkına sebep olduğu gibi kıbleye müteveccih olmayıp [5] istediği tarafa namazı kılmakta zındıklara müttebi' olmuş olur.

Dinin nesîmi olan bir unsur-ı kâmili de hacca gitmek, kıbleye müteveccihen beş vakit namaza durmaktır.

Ey sâlik-i Hakk! Namazın faidesi seni fena fikirlerden, fena düşüncelerden halkın hakkında tecavüz etmekten muhafaza eden bir hısn-ı hasîndir. Faidesi çoktur. Cenâb-ı Hakk'ın kullarını huzuruna davetidir. Rabbinizin huzuruna sizi davet eden müezzin -Hayyâlessalâh- dediği vakitte hemân necâsetten hadesten taharete mübaşeret ediniz. Güzelce abdest alınız sonra camiye giderek imama iktidâ' ediniz. "Allâhu ekber" dediğinizde, gönlünüzden masivayı çıkarınız. Niyet-i hâlise ile Rabbinizin huzurunda keene-hû sizi görüyor gibi huzur-ı tâm ile saff-beste-i dîvan durunuz. Tekbirden sonra "Elhamdülillah" dediğinizde Cenâb-ı Hakk diyecek ki "Bu hamd bana karşıdır. Sizi yoktan var edip huzurumda divan durduran benim hidayetimdir. Bana mahsustur, Ben âlemin Rabbisiyim. Dünyada cemî' mahlûkāta rızık ve hayat verir ve öldükten sonra bana iman edip peygamberimi tanıyanlara cennet ve cemâlimi gösteririm. Ben bugünkü günde dine mâlik olan kimseleri severim. Bugün din günüdür. Din kazanınız [6] öldükten sonra elinize geçmez**."** **"**Kul da ya Rabbi Sen benim Rabbimsin. İbadetimi ancak Sana tahsis ettim.**"** Cenâb-ı Hak da senin bana ibadet etmeğe iktidârın var mıdır kulum? sualine:

K: Ya Rabbi Sen inayet edersen olur.

C: Ne istersin benden?

K: Sırat-ı müstakîme, beni doru yola hidayet et.

C: Her yer bana doğru gelir. İster cennet ister cehennem olsun hepsi benimdir.

K: Ya Rabbi bize şu sırat-ı müstakîmi göster ki, evliya ve enbiyalarına onu ihsan etmişsindir.

Ey azîz! Allah'ın kulu ile beyninde olan muamelât bu yolda olduğu için sen hemen namaza devam et. Allah'ın huzurunda durmak için sana bahane ancak namazdır.

Abd ikinci Fatiha ve zamm-ı sureyi okuduktan sonra iftitahdadır. İkinci rükû' tekbirine ulaşırsa o zaman rek'ata ulaşmış olur. "Semiallahulimen hamide" dediği vakit de rek'atın savabına ve kavamete ulaşmış olur. Kavamet ve secde rek'attan değildir.

Secde iki türlüdür. Birisi kavame diğeri ka'de secdesidir. Namazın kıyam hâli huzur-ı Rabbü'l-âlemîne taalluk ettiği gibi ka'de [7] hâli de huzur-ı Rasûlullaha taalluk eden tarafıdır. Onun için "Esselamu aleyküm eyyühennebiyy" denir. Kıyamda sana ibadet eder senden inâyet isteriz dendiği gibi, kuûd hâlinde de ey bizim peygamberimiz sana ve sana tâbi' olan mümin kardeşlerimize selam ederiz kavl-i şerifi, tevhidin iki şehadet kelimesinin kıyamda Lailahe illallah- kuudda da –Muhammedu'r-Rasûlullah-a işarettir. Cenab-ı Hak bir rekâtta her iki feyzin cereyanını ümmete ihsan ediyor.

Ey azîz-i muhterem: Biraz da oruçtan tafsilât verelim. Cenab-ı Hakk (Oruç Benim içindir ve onun karşılığını Ben veririm) buyurmuşladır. Yani yememek ve içmemek benim şânımdandır. Kim ki oruç tutar, mukabilinde ona ihsanım likāmı göstermektir.

Oruç tutanlar için iki ferah vardır. Birisi iftar vaktinde nefsine mahrum olduğu nimetleri verdiğinden dolayı kesb etmiş olduğu nefsin ferahıdır. Diğeri Allah'ın emrini tutup da o vazifeyi icra ettim diye kesb ettiği ferahıdır. Oruç tutmanın faidesi ise insanın ahlâkını güzel yapmaklığıdır. İnsanın ahlâkı güzel olursa onun halk içinde hürmeti de ziyade olur.

Ey tâlib-i Hakk! Amel-i sâlih ile Rabbine kurbiyyet peydâ etmeğe [8] çalış. Allah'ın sana ihtiyacı yoktur. Sen O'na muhtaçsın. Burada iken Allah ile buluş. Sonra fırsat eline geçmez.

Fırsatı fevt etme. Sair a'mâl-i sâlihanın elbette Allah ile senin aranda husûle getireceği büyük menâfi' vardır. Biz bu kadarla iktifâ ediyoruz. Amel-i sâlihe mübâşeret ve mübâderet et. Cenâb-ı Hakk bu mezkûrâtı ityân eden kuluna cennât-ı firdevsi vermekle tebşîr buyurmuştur.

1. Zikr ile İştigâl

Bir zâkir zikr ile iştigal murad ettiği vakit evvelce abdest alır. Huzûr-ı tamâm olmak için bir halvet ihtiyar eder. Allah Teâlâ için iki rekât namaz kılar. Kıbleye müteveccihen oturur, zihninde bulunan avârız ve havâtırın cümlesini sedd için yirmi beş kere istiğfar eder. Huzur bulmayacak olursa yetmişe kadar istiğfara devam eder. " قال

"قلبي استغفرالله كل يوم سبعين مرة" [Vallahi ben günde yetmiş defadan fazla Allah'dan beni bağışlamasını diler, tövbe ederim][210] hadîs-i şerifi bunu irâe eder.

Ba'dehû, bir "Fâtiha-i şerîfe" on adet "salavât-ı şerîfe" bir defa "Elem neşrah leke" sûre-i celîlesini üç adet "İhlâs-ı şerîf", tekrar on defa "Salâvat-ı şerîfe" bir "Fâtiha" kıraat eder ve sonra kalbi ile meşgul olur.

[9] Bir zâkirin üç şeye vukûfu lazımdır. Bunlar da kalp, rabıta, zikrdir.

Kalp- sol memenin altında olup oradan müride bir manzara vardır. Mürid o manzaradan kalbini bir kandil şeklinde ve o kandilin vasatında iman nuru lemeân ediyor gibi mülâhaza etmeli.

Rabıta- Şeyhinin kalbinden kendi kalbi üzerine nur teâküs eder gibi mülâhaza etmeli. Fâtıma radıyallâhu anhâ hazretleri:

"احد نظرى الى وجه ابى فرأيت نورا يلمع بين جبينه فينتشر منه فقال هو نور الإسلام

buyurmuşlardır. Ma'nâ-yı şerîfi, pederimin yüzüne dikkatle baktım. İki kaşı arasında bir nur lemeân ediyor. Ve o nur da nâssın kalpleri üzerine intişar ederken gördüm. Pederimden o nuru sual ettim. Bana iman edenlerin nurudur. Şüphesiz onların kalplerine vâsıl olur, buyurdular. O nurun orada cereyanını görmek, sair ümmette de görmek gibidir. Bunun için bir vasıta lazımdır. Vasıta Allah ile ibâdı beyninde feyzin cereyanı salih olmak "içindir."

Ebu'l-Avn[211] hazretleri rabıtanın sıhhati ehl-i beyt-i Mustafa'nın silsilesine caizdir buyurmuşlardır.

Nebî aleyhisselâmın mübâhele ayetinin nüzûlünde başları üzerine [10] örtündüğü abayı Caferü's-Sâdık Hazretleri parçalayarak müntesiplerinden Bayezid Bistâmî, Cüneyd-i Bağdâdî, Ma'ruf Kerhî hazerâtı gibi zevât-ı kirâma birer parça verdiler. Onlar da başlarının üzerine dikerek kendilerini ehl-i beyte dâhil olmuş addettiler. Hâlâ meşâyıhın serpuşları üzerine dikilmiş olan "gül" de buna işarettir.

---

[210] Buhârî, Daavât 3. Ayrıca bk. Tirmizî, Tefsîru sûre (47) İbni Mâce, Edeb 57

[211] Bu şahıs Seyyid İsa el-Ahrar olup, künyesi; Ebu'l-Avn, doğum yeri Dağıstan'da Rükkân köyü, doğum tarihi 384'tür.

Ca'ferü's-Sâdık hazretleri bu abadan bir parça vermekle onlara izin verdi ve bunlara şeyh-i me'zûn denildi.

Hazreti Muhammed'in ehli olmayan Cenâb-ı Hakk'ın da ehli değildir. Muhabbet umûr-ı hayâliyyedendir. Bu da emrin haricinde kitabın sünnetiyledir. Hâriçten bir vücûd ile değidir. Bunun için tevehhüme itibar olunmaz. Risâletpenâh Efendimiz, dünya tatlıdır, yeşildir. Cenâb-ı Hakk kullarına müstahliftir. Onların amellerine nazar eder buyurmuşlardır. Fırsatın fevtinden, ziyâından hazer ediniz. Tarîkat-ı mûsilede taklit caiz değildir.

Bâtınınızı envâr-ı ma'rifet ile tezyin ediniz. Tarikatın âdâb ve hakāyıkı hüsn-i ahlâkın iktizâsı haysiyetindedir. Halkın hakkına tecavüz etmeksizin hüsn-i muâşerette bulunmalı. Hadiste vârid olduğuna göre bir kimse Rasûlün eserine iktizâ ederse Peygamberimizin [11] vâsıl olduğu makama vasıl olur.

Bir kimse bi hasebi'l-vilâye peygamberi makamında rü'yet edemezse o ümmette ne safa tasavvur olunur. Bu ru'yet kalben ve ilmendir. Nereye gidiyorsun denildiği vakit ben Rabbime gidiyorum bana hidayet eder demeli. İnsana ziynet veren cemâl, sözünde hakkıyla sadık olmaktır. Kemâl-i sıdk ile işi görmektir. Kalbini rezâilden tahliye etmeli. Onun indinde sâdır olan ezâyı imâte etmeli. Aleyhinde söylenen sözlere sabretmeli. Nazar-ı basîretin inkişâfına kadar zikre devam etmeli. Bu da makām-ı hidâyetin evvelidir. Bu makamda ervah-ı enbiyâ suver-i cemîlede temessül eder.

2. Bu Bâb Letâif ve Keyfiyet-i Zikri ve Merâtibini Hülâsaten Beyân Eder

Allah Teâlâ Hazretleri Âdem aleyhisselâmı on eczâdan halk etmiştir. Bu on eczâdan beşine âlem-i emr, diğer beşine de âlem-i halk denilip, kısm-ı evveli latîf-i nûrânî, kısm-ı âharı kesîfi zulmânîdir. Evvelki kısım olan âlem-i emr, arşın fevkinde olup âlem-i halk ise arşın tahtındadır. Bu da kevnin vücûdunu kucaklar. Letâif-i nûrânî olan beş kısım kalp, ruh, sır, hafî, ahfâdır. Zulmânî olan beş kısım [12] türâb, mâ, nâr, hevâ, nefistir. Letâif-i mezkûrenin keyfiyet-i iştigâli misl-i sâbıkta geçen zikrin iştigâli gibidir. Hazreti Muhammed aleyhisselâmın cebîn-i şerîflerinden vârid olan nur şeyhin kalbine, şeyhin kalbinden müridin ruhuna, şeyhin ruhundan müridin sırrına, şeyhin sırrından müridin hafîsine, şeyhin hafîsinden müridin ahfâsına, şeyhin ahfâsından

müridin latîfetü'n-nefsine, şeyhin latîfetü'n-nefsinden müridin letâifü'l-letâifine ve şeyhin letâifü'l-letâifinden müridin cemi' cesedine vârid olur.

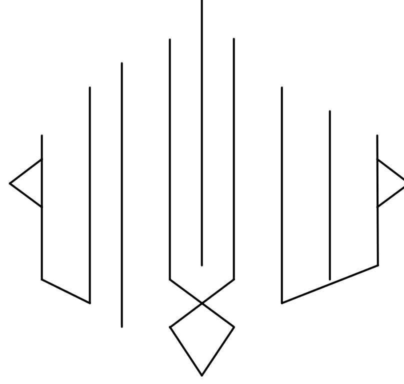
3. Ru'yetin Sıhhatinin Şartı

Ru'yet şarta muvâfık olursa vahiy ve ilham kabilindendir. Ru'yetin şartı da, uyku, vehim ve hayaldir. Hayal iki nev'dir. Birisi ilham-ı hayâliye diğeri evhâm-ı hayaliyedir. Eğer kitaba muhalif olursa amel olunmaz. Bir kimse filan şeyhi rüyada haram yerken gördüm dese o kimsenin gördüm demesiyle onun fenalığına hükmolunmaz. Bu ru'yet, ihtimaldir ki, evhâm-ı hayâliyyeden olsun yahut Cenâb-ı Hakk onu irşad için nefsine ilim suretinde göstermiştir. Kâmil olan bir şeyh kendi nefsini müridin nefsi ile müsavi tutar. Eğer müsavi [13] tutmazsa ucb vâkı' olur. Ucb da a'zam-ı hicâbdandır.

4. Bu Bâb Menâzil-i Tevhîdin Nefy ve İsbât Merâtibi Beyânındadır

Alâyık ve avâyıkın inkıtâ'ından sonra mürid zâtı ile teferrüd eder vücûdu da bâkî kalmaz. Yalnız ferd ve me'lûh olan Allah Teâlâ kalır.

Nefy ü isbâtın zikri ile iştigâl etmeyi murâd eden bir zâkir lisanını ittisâ'dan muhafaza eder. Havatırın azalmasına da riâyet eder. Nurunu sadrı üzerinde şu surette yazılı müşahede eder.

5. Murakabe-i Ehadiyyet

Mürid hayalinde tecelli eden şeyi mülahaza eder. Zira mertebe-i ehadiyyet Rabb'in sıfâtının müntehâ-yı urûcudur. Meselâ "Hâdî" sıfâtının urûcu ehadiyyete kadardır.

"Hâlık" ismi zuhûr etmesi için Rabb tecellî eder. Hâlıkıyyetin tecellisi için de Âdemiyyet zuhûr eder. Zılâl-i esmâya mün'akis olur. O zilâl de muhakkıkların kalbinden müridin kalbine varid [14] olan feyzin in'ikasıdır. Feyzin menşei "Rabb" ismidir. Mecrâ-yı zuhûru da muhakkıkînin kalbinden in'ikas eden nurdur.

6. Murakabe-i Rûh

Hakikat-i haysiyette dimağ ruhun arş-ı münîridir. Ruh "kün" emridir. "Feyekûn" Hayy isminin eşyaya vürûd ederek cisim ve hayata nâiliyetle bir vücûd iktisâbının tekevvünüdür. Yahut sedene-i hayât ile cemî' cevârihini ihâta ve istîâbıdır. Vücûdunda bir yer var mıdır ki orada hayat olmasın. O hayata o kudret ve neş'eye aks

eden ruhtur. Bu da evvel-i emirde eşyaya esmâ nüzûl etmezden evvelki emrin evvelidir. Zâtü'l-Baht'tan vârid olan feyzin mevridi sıfât-ı subûtiyyeden "Hayy" ismidir. Bunun mevrid-i feyzi ruhun mahallinde mülâhaza edilir. "Hayy" isminden de hayatın med'uvvuna varid olur. Hayatın med'uvvu da İbrahimiyyettir. İbrahimiyyetten hayat şeyhin zılline teâküs eder. Şeyhin zıllinden müridin cesedine ruhu tarîki ile vârid olur.

7. Murakabe-i Sırr

Sırrın mirsadı sol memenin fevkindedir ki oradan tarassut edilir. Mürîd sırrını o mahalde mülâhaza eder. Murakabe-i sırra [15] teâküs eden şuûnât şuûnât-ı zâttır. Sırrın feyzinin menşei de Zâtü'l-Baht'tan türâba kadardır. Türâbın mahall-i zuhûru da hazretü'l-esmâdadır. Türâbdan nâra akseder. Nârdan da med'uvvuna aks eder. Onun med'uvvu da Mûseviyyettir. Mûseviyyetten de şeyhin zılline aks eder. Şeyhin zıllinden de zâkirin sırrına vârid olur.

8. Murâkabe-i Hafî

Feyzinin menşei Zâtü'l-Baht'tan sıfâtı-ı selbiyyeye kadardır. Mevridi hafînin mahallindedir. O da rûhun sırrıdır. Oradan hazreti Îseviyyete, hazreti Îseviyyetten de şeyhinin zılline vârid olur. Feyz şeyhin zıllinden de vücûdu keyfiyeti ile kevnin mezâhirinden zâkirin hafîsine vârid olur.

9. Murakabe-i Ahfâ

İnsanın sûret ve eşkâli zâhir ve âşikârdır. Fakat bâtını hayâl üzerine hafîdir. Basar üzerine ahfâdır. İnsanın menşe-i feyzi âlem-i emrden cemî' şuûnât-ı vücûdiyyeden şânü'l-câmi'dir. Şuûnât-ı sıfâtiyye de âlemü'l-halktandır. Feyzin mevridi de müridin ahfâsıdır. Keyfiyet-i vürûdu da mertebe-i ulûhiyettendir. Ulûhiyyet mertebesinden [16] külliye-i Muhammediyyeye vârid olur. Külliye-yi Muhammediyyeden de ubûdiyyet-i kâmile mertebesine vârid olur. Ubûdiyyet-i kâmile mertebesi de Muhammed aleyhisselâmın vücûdudur. Muhammed aleyhisselâmın vücûdundan da zılline vârid olur. O da ibadet ile emirdir. Nüfûs-i külliye ibadet emrini

istikbâl etti. Nüfûs-i külliye de zâhir eşyadır. Zâhir eşyaya ma'kûs olan da külliye-i müstevliye-i mütesaddıkadır. Yani âleme mürsel olduğunu irâe eden bir risâlettir.

10. Murakabe-i Kelâm

Kelâm ebvâb-ı kitabın miftahıdır. Zira kitabın mertebesi vücûd ile emrin urûcunun müntehâsıdır. Emrin menşei de Zâtü'l-Baht'tır. Mevridi sırr, hafî, ahfâdır. Emir matla'-ı nefse bâliğ olduğu vakitte onun üzerine "İrci'î" emri vârid olur. O vakit nefis rücû' etmez. Fakat nehiyden emre rücû' eder. Zâkir o vakit ahsenü'l-hadîsi görür. Bu ahsenü'l-hadîs Rasûlün isti'dâdına yani mahall-i nüzûl-i vahye bir şuûnât-ı ilmiye ile atâ'-yı sıfâtın vürûdudur.

11. Murakabe-i Ef'âl

Bâb-ı irâdetin inkişâfının miftâhıdır. Ef'âl matla'-ı nefse bâliğ olduğu vakitte onun üzerine [17] "وما تشآؤن الا ان يشآء الله" [Sizler ancak Rabbinizin dilemesi (izin vermesi) sayesinde (bir şeyi) dileyebilirsiniz. (Şüphesiz Allah her şeyi bilendir, hikmet sahibidir.)][212] emri varid olur.

12. Murakabe-i Vücûd

Sem' ve basarın inkişâfının miftahıdır. Meded matla'-ı nefse bâliğ olduğu vakitte onun üzerine "و لتنظر نفس ما قدمت لغد و اتقوا لله" [(Ey iman edenler! Allah'tan korkun(ve herkes, yarına ne hazırladığına baksın. Allah'tan korkun, (çünkü Allah, yaptıklarınızdan haberdardır)] [213] hitabı vârid olur.

13. Murakabe-i Maiyyet

Ubûdiyyet bâblarının inkişâfının miftahıdır. Nitekim hadîs-i şerîfte " الاحسن ان تعبد ربك كانك تراه فان لم تكن تراه فانه يراك" [İhsan senin Allah'ı görüyor gibi O'na

[212] İnsan, 76/30.
[213] Haşr, 59/18.

kulluk yapmandır; sen O'nu görmesen bile O seni görüyor][214] buyurmuştur. Yani "Rabbini görüyor gibi ibadet et! Sen her ne kadar O'nu göremezsen O seni görür." Mürid bu cümleyi mülâhaza eder. Murakabe-i maiyyete feyz-i inâyet vârid olur. İnayetin menşei de Zâtü'l-Baht'tır. Zâtü'l-Baht'tan vârid olan feyz tecelli-i ef'âle, tecelli-i ef'âlden kalbe vârid olur.

Ruhta sıfât-ı subûtiyyeye, sırda şuûnât-ı zâta, hafîde sıfâtı-ı selbiyyeye, ahfâda şân-ı câmi'e tecelli eder. İnâyet matla'-ı nefse bâliğ olduğu vakitte onun üzerine " لعلك باخع نفسك على اثارهم إن لم يؤمنوا بهذا لحديث اسفا" [Bu yeni Kitab'a inanmazlarsa (ve bu yüzden helak olurlarsa) arkalarından üzüntüyle neredeyse kendini harap edeceksin][215] hitabı vârid olur. Bu mezkûrât lafza-i celâlin letaifler üzerine tecelli eden envârının murakabesinin beyânâtıdır. Nefy ü isbât ve tevhid-i zâtı ve hakāyıku't-tecrîd [18] ve menâzil-i tevhîdi murakabesi ile kitabın hâtimesinde beyan edeceğiz.

14. Bu Bâb Âlem-i Bâtında Envâ'-ı Tasarrufun Zübde-i Merâtibi Beyânındadır

Âlem-i bâtında tasarruf mümkün olmaz. Ancak esmâ nuruyla ihlâs mertebesine vasıl olmağla olur.

Bu da Rasûl aleyhisselâma tamâmiyyet-i mütâbaatla husûlpezîr olur. Mütâbaat da his ile olur. Histe basar murâd olunduğu gibi sem' de murâd olunur. Zira müstemi' bir şey işittiği vakitte evsâf-ı mahsûsası tamam oluncaya kadar hayal hazinelerinde cam' eder. Hayâlinde tamam olduğu vakitte a'zâ-yı hakkānîden bir uzuv ihzâr eder. Mürid o uzuv ile tasarruf eder. Gayrısıyla etmez. Eğer vücûd, kiyânî yani hakkānî olmayıp da kevne müteallık olursa tarif ve takrîri akıl idrak edecek sûrette sâmi' ile müstemi' beyninde teşkil eder. Eğer nefis mülâyemet ve tekâsül göstermezse her bir ahad tarîk mücâhedede nefsini terbiye ve ıslah edebilir. Nefsin ıslahı da takva ile mümkün olur. Dini hâlis edenlere Cenâb-ı Hakk felâh bablarını feth eder. Ve onların üzerine sekînet nüzûl eder. Kelime-i takvâya mülâzemet üzere olurlar.

Sâdât-ı Rükkânî'den Hasan el-Bânî hazretleri "Hakîkat-i Muhammediyye hakāyık mümkinât-ı esmâiyye ve sıfâtıyyenin muhîtinde olan zatın vücûdunun vücûbu

[214] Buharî, Tefsîr (31) 2; Müslim, İman, 5, 7.

[215] Kehf, 18/6.

[19] serîdir" buyurdular. O mezâhir-i mütevahhidenin hakāyık-ı mümkinât-ı esmâiyye ve sıfâtiyyeyi muhît olan âlem-i ma'nâdan âlem-i zuhûrun tafsili için olan hakāyık-ı mütevahhidesi ve mezâhirin tafsîlini muhît olan hakāyık-ı mümkinât ve hakāyık-ı sıfâtın âlem-i ma'nâdan âlem-i zuhura imkân-ı vücûdîsi, vücûb-ı zâtînin şu mezkûrâtı muhît olan vücûbunun sırrıdır.

Sırr-ı Muhammediyye evsâf-ı esmâ ve nuûd ve ayn-ı mutlakadan hakāyık imtidâd etiği vakitte o hakîkat binefsihî zuhûra gelir. İsim müsemmâsına da taalluk etmez. Sıfât ile de muttasıf olmaz. Zira şâhid ve meşhûd mevcûd olmayıp mün'adim olduğu için Allah yine Allah'tır. Hiçbir şey O'nun maiyyetinde mevcûd değildir. Vacib kendisidir. Her şeyi vücûda getirir. Vâcibü'l-vücûd hazretleri mertebe-i ehadiyetten hüviyet-i mukayyedeye nüzûl eder, vücûd ile kāim olan hüviyyâtta âmm olur. Sâlihte ma'rifet zuhura gelerek hakîkî abd zümresine dâhil olmasıyla cennet-i maarif sekînelerinden olmuş olur.

Hazreti Risâletpenâh Efendimiz hadîs-i şeriflerinde "Cennet iki türldür. Birisi cennet-i müeccele diğeri cennet-i muacceledir" buyurmuşlardır. Sahabe-i kirâm hazerâtı cennet-i muaccelenin îzâhını istirham ettiklerinde "Ma'rifetullahi celle celâlühû" buyurdular.

[20] Ey tâlib-i hakk, bu yollar böyle kolayca laf ile husûle gelmez. Ancak bir mürebbî ve mürşidin taht-ı tasarrufunda halvetler ve halktan inzivâ etmekle husûle gelir. Bununla da halktan uzlet ve Hakk'a takarrüb husûle gelir.

Ecdâd-ı ızâmımızdan Seyyidü'l- Müştâk kuddise sirruhu'l-azîz hazretleri bu hadisin tefsirinde cennet-i muacceleyi Cenâb-ı Hakk'ı huzur ve müşahede ma'nâsına hamletmiştir. Bir fakîr cennet-i ârızalarından tecerrüd ettikte ağyardan da tecerrüd etmiş olur. Cenab-ı Hakk müşahede ve cûdunu bu fakîre ilbâs eder. Eğer vücûdundan tecerrüd ederse müşahede muzmahil olur.

Seyyid Muhammed Zâhid kuddise sirrruhû hazretleri "Bir âdem Allah muhabbetini iddia eder de mütevekkil olmazsa o kavl-i tahakkümdür. Yani da'vâ bilâ-delîldir. Yalan irtikāb etmiş olur" buyrdular. Tâlibin biri muhabbetullâh havâdisin istihsâliyle cem' olabilir mi deyu sualinde "Havadisin muhabbetinden tecerrüd ederse muhabbetullah onun kalbine aks eder" buyurmuşlardır.

Allah'ın muhabbeti demek mü'minin kalbinde îmanın takarrürü demektir. Ki amel-i sâliha sa'y ve gayret etmekliğinden ibarettir. Bu muhabbetullah da mü'minin kalbinde birkaç evsâf-ı cemîleyi ilkā ve irâe eder.

Hazreti Risâletpenâh Efendimiz buyurmuşlardır ki "طوبى لمن توضع فى غيرمنفعة".[216] Kendi menâfi'-i şahsiyyesinden sarf-ı nazar [21] ederek bir kimseye onun haysiyet ve i'tibarını ızhâr için tavâzu' eden kimse ne güzel ahlâk ile mevsûftur.

_ وذل فى نفسه من غير مسئلة _ Bir meseleyi netice vermeksizin nefsinde zül ve kendini herkesten aşağı görmek ne güzel ahlâktır.

وانفق مالا جمعه فى غير معصية Zerre kadar ma'sıyet vukû' bulmaksızın helâl ile cem' etmiş olduğu malını bir mü'min Allah yolunda infâk ederse ne güzel sehâ ve kerem ve ahlâktır.

و رحم اهل الذل و المسكنة Fukara ve zelillere rahmetmek mü'minin evsâf ve vâridât-ı kalbiyyesindendir.

طوبى لمن طاب نفسه Ticaret ve sanatında ve halk ile olan cemî' münâsebâtında rıfk ile muamele etmek mü'minin ne güzel şan ve şerefidir.

وصلحت سريرته Halka karşı bir mü'minin içerisi musâlaha ve muvâfakat üzere olup kin, haset, kibir gibi sıfâtlardan berî olmak ne güzel ahlâktır.

وكرمت علانيته Bir mü'minin halk ile olan muamelesi latîf ve kerîm olursa ne güzel muamele ve ne güzel ahlâktır.

وعزل عن الناس شره Bir kimsenin şerri ebnâ-yı cinsinden hâlî ve uzlet üzere olsa likāsı ne güzel beşârettir.

[22]_طوبى لمن عمل بعلمه_ Bir mü'mine ilmiyle âmil olmak ne güzel saadettir. "وانفق الفضل من ماله" Malından fazlayı vücûh-ı birre sarf etmek ne güzel ihsân ve ahlâktır.

وامسك الفضل من قوله Her diline geleni söylemek sevdasında olmayıp ancak mâ-ya'niyi söylese ahlâkın ne güzel hâl, ne güzel makālidir. İşte bu mezkûr olan evsâf-ı

---

[216] Benzer bir rivayet; Ebü'l-Kasım Süleyman Taberani, *el-Mu'cemü'l-kebîr*, thk. Ebu Muhammed el-Esyuti, Darü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 2007, 3. c. s. 205-206, no. 4481; ayrc. Beyhâkî, *Sünen-i Kebîr*, 4/182 (7572).

cemîle bir muhlis ve zâkirin evsâfıdır ki bu sıfâtlarla muttasıf olan kimse ihlâs-ı dînîyi intâc eden bir muhlis ve muvahhid denilmeğe layık ve sezâvar olur.

Bu evsâfa fakr-ı ihtiyârî denilir ki, bu da ya sûret-i zâhireye taalluk eder. Halkın havâyicini istihsâli veya infak ve ihsan etmek gibi. Yahut bâtın-ı mü'mine taalluk eder ki ehli olan zevât ile riyazat ve sülûk etmek gibi. Sabah ve akşam bunların sohbetinde ve böyle zevâtın terbiye ve bunların iskāl ve evzârını hamlde müsâberet etmek ne güzel mukārenet ve musâhabettir. Mü'min için bunların mecmû'u ile âmil olmak yani insanı incitip ezâ ve cefâ verir sûrettte bulunmamaklık sevâba karîndir. Zira ezâ ve cefâ pek büyük hayırları mahveder ve saadet diye kazandığı şeylerden mahrum eder. Zira bu makam makam-ı i'tinâdır. Onların zahir ve batınlarını [23] basiret ve nazarını tecavüz etmeyecek surette murâfakat ve muvâfakatta yekdil ve yekzebân olmalıdır. Sû-i akāid, tesvîlât-ı nefsâniyye ve havâtır-ı redîe mürîd-i muhlisi câdde-i hakîkatten çıkarmak için bir hicâb-ı gaflettir. Eğer bir müride böyle zevât hakkında bir hatra yahut tesvîlât-ı nefsâniyye vâkı' olursa istiğfar etmeli. Eğer geçmez ise şeyhine ifade etmek lazımdır. Ânifen beyân olunduğu üzere bu makam makam-ı i'tinâdır, dikkat yeridir. İhvanların birbirleriyle muhabbet, müsâlahat ve musâhabet makamıdır.

Seyyidü'l-Cahid buyurmuşlardır ki her âdemin bir vücûd-ı ma'nevîsi vardır. Bu vücûdı ma'neviyye de maldan, ilim ve sanattan üzerinde eseri müşahede olunan şeydir. Malın sadakası sarf-ı câiz olan yere sarf etmek, ilmin sadakası ihlâs ile ameldir. Sanatın sadakası ihvanına dikkat ile talîmdir. Zühd ve irşadın sadakası da halkın elinde olan şeye tama'dan kesilmektir ki bu da fakr ile muttasıf olup Allah'tan gayrıya muhtac olmamaktır.

Ey birader-i münkesiretü'l-kulûb, ehl-i zillet ve ehl-i acz olursan o da sana makam olur.

Min gayr-ı suâl züll ve münkesiretü'l-bâl olmak ehl-i visâl ile hempâ olmaktır. Hadiste buyurmuşlardır ki _فاطلبواني عند منكسر فيها اجلي انا و القلوب_[217] [24] Beni münkesir-i kulûbun yanında arayınız, ben bunların yanında tecelli ederim.

Ey muhlis! Bu hâlde sen ibâda irşada layık olmuş olursun. Bu da Allah Teâlâ'nın fazl ve ihsanıdır. Halk içinde sana mürşid nazarıyla bakmalarından be's yoktur. Zira mü'minler seni hasen görüyor. Sen Allah'ın yanında da hasen olmuş

[217] Ebû Nuaym, Hilye, II, 364

oluyorsun. Bu hâlde ayndan ıyâna, ıyândan da ayna rücû’ ihtiyârı ile rücû’ etmiş bir mürşid-i mükemmelsin.

Hazreti Risâletpenâh Efendimiz _الفقر فخرى و به افتخر_ [Fakirlik iftiharımdır, onunla iftihar ederim][218] buyurmuşlardır. Allah’a muhtac olup saireden munkatı’ olmaklığım benim için bir fahri intâc eder. İşte bu ilticâ ve ittikām Allah’a bir fahr mıdır? Zira cemî’ halktan uzlet edip Allah’a ulaşmak abdin ubûdiyetinin sıfât-ı kâmilesidir.

Hâlıkına halkı bu sıfâtla davet eder. Fakrın merâtib ve makāmatını tamamıyla mürid kat’ etmelidir ki o makāmat ve merâtibin evsâfından zât-ı muhliste eser görülmemeli. İşte bu tecerrüd bir fakrdır ki abdin vücûdunu müşahede ettiği bir şeyden bu fakr da idrak olunmalıdır.

Seyyid Muhammed Zâhid kuddise sırruhû’l-azîz hazretleri “Mürid vücûd-i [25] hakkānîyi bulmadan fakr-ı tâmma vâsıl olmaz. Eğer vücûd-i hakkānîyi bulamayacak olursa vücûd-ı kiyânîsinden de tamamıyla insilâh edemez” buyurmuşlardır. Zira o vücûdü’l-fakr ve’l-ihlâs Allah Teâlâ’nın indinde o abdin sa’y ve talebi ile bir halk-ı âhirîdir. Hudûsünde bu vücûd kâmildir. Zuhûrunda mukaddestir. Bu vücûd enbiyâ-yı izâm salavatullahi aleyhim ecmaîn hazerâtının vücûdlarıdır.

Mîzânda şart gayrîye mi’yâr olmaktır. Gayrı için mi’yâr olmak üç miskaldir. Birinci miskal: Sûreti muvâzene eder ki o kimsenin sûreti zahirde sulehâ kıyafeti üzere olmalıdır. İkinci miskal: Îtikâdı üzere mu’tekad olup îmanını ve kalbini ehl-i sünnet ve’l-cemaat akaidi ile tenvîr ve tesbît etmelidir. Üçüncü miskal: Ameldedir. Ehl-i sünnet ve’l-cemaat mezhebi üzere âmil olmaktır.

Emmâ şeyhi ile mürid muvâzene olundukta müridin şeyhi sûret ve zahirde taklîdi ile olur. Gayrılarda da kezâlik irtibat ve i’tisâmı iltizâmdır.

Bir kimse şeyhi üzerine kendini âlî görmesi kendisini gûya makamlara vâsıl olmuş gibi bir zu’ma düşmesi müridin şeyh [26] üzerine ref’-i savt etmesi gibidir. “لا ترفعوا اصواتكم فوق صوت النبى” [Ey iman edenler! Seslerinizi Peygamber'in sesinin üstüne yükseltmeyin. Birbirinize bağırdığınız gibi, Peygamber'e yüksek sesle bağırmayın; yoksa siz farkına varmadan amelleriniz boşa gidiverir][219] bunu irâe eder.

---

[218] Aclûnî, *Keşfu’l-Hafâ*, 2/87

[219] Hucurat, 49/2

Nebînin savtı fevkinde bir savt ızhar etmek mü'minin ilminin habt ve ifnâsını mûcib olduğu gibi şeyhinden istiâne etmemek mürîde de azîm düşkünlüktür.

Umûr-ı terkiyyât üzere kendini muktedir görür ise bu da ucbdur. Ve düşkünlüktür. Şeyhte vâkı' olan hatarât müridin hatarâtı gibi olmaz. Hazreti Peygamber aleyhisselâm buyurdular ki _لو لم تذنبوا الخشية عليكم ما هو اكبر من ذالك العجب_ Sizde vâriyet ve vücûd ile bir günah zuhûr etmemiş olaydı yani eğer günah işlememiş olaydınız üzerinize ucb geleceğinden korkardım.

Bu yolda çok hadisler zikredilmiş ise de ben ancak bu hadis ile iktifâ ediyorum.

Üç şey insanın ilmine, ameline, hayatına tehlikelidir. Birincisi: Bahli ihtiyar edip cemî' harekâtını bahle tatbîk etmek. İkincisi: İfrat derecede hevâsına tâbi' olmak. Üçüncüsü: Kendisini mağrûriyetle ucblandırmaktır.

Edeb ve insaniyet nefsiyle şeyhinin arasında büyük bir hürmetle kalbini şeyhinin kalbine muvâfık bir mir'ât-ı ma'kûse şeklini aldırtmaktır. Şeyhinin kalbinden müridin kalbine nüzûl edecek füyûzât-ı Muhammediyye müridin [27] tamamıyla kalbine aks etmeli. Müridin kalbi kulûb-i müteselsile ile hazreti Rasûlullah Efendimizin kalbine vâsıl olur. Ondan sonra o füyûzât letâif ile mütedâvil olarak cem'ü'l-cem'e müntehâ olur. Bunun içindir ki kevnin üzerinde müşahede olunan âsâr ve delâil-i vâzıha müşahede etmekle şuhûd-ı âfâkîde şehâdet sahih olmuş olur. Ma'nada ihtilâf ve taaddüd müşahede olunduğu gibi suretlerde de taaddüd müşahede olunur. Eğer böyle olmasa ben böyleyim diye mağrûrâne sözler geçmez.

افمن زين له سوء عمله فرأه حسنا Bir kimsenin sû-i ameli kendisine müzeyyen görünürse neticesi kendini beğenmek olduğundan kendini beğenmek ise Müslümanları techîl etmekten ibarettir. Onun bu hâli kendisine halkı çirkin gösterir. Her ne fenalık görsek o kendi nefsin, kendi suret ve hakikatindir. Zira mü'min mü'minin mir'âtıdır.

Peygamberimiz sallallahu aleyhi ve selem buyurmuşlardır ki _اتقوا فراسة المؤمن فانه ينظر بنور الله الاعظيم_ Mü'minler Azîm olan Allah'ın Basîr isminin nûruyla görürler.[220] Onların basîretle gördükleri şey hakîkattir. Hazer et, hakîkatin ve fenlalığın halk içinde münteşir olmasın. _نسيت قولك قبل ان تخاتبنى وغبت عنى به ولا تعاتبنى_ Manası: Beni ilim ve hayat ile muhatap etmezden [28] evvel senin her bir muhâzarâtını

[220] Tirmizî, 48/Tefsir

nefsimde ciddî ve hakîkî surette nisyan etmiş idim. Kable'l-vücûd kendim gâiptim. Gaybûbet hâliyle beni muhatap etme! Seyyidü'l-müştak hazretleri buyurmuşlardır ki Cenâb-ı Hakk bir kuluna esmâ ve sıfâtından olan bir isim yahut bir sıfât ile üzerine tecelli ederse abd kendi vücûdundan fâriğ olup o isim yahut sıfât ile kalır. Zira esmâ yahut sıfât o zatın aynı olduğu gibi kezâlik gayrı da olamaz. Ve o esma yahut sıfât abdiyyeti onun vücudundan selb eder. Abdin nûru söner. Rabbin sıfâtı kalır. Esmanın tekāzasından olan vücûd-ı hâdis muzmahil olduğu vakitte abdin vücûdu da fânî olur. Cenâb-ı Hakk vücûd-ı halkı murâd ettiğinde vücûd-ı unsûrîyi terkîb eder. Onun halkı hayat ve ilim ile müsâvî bir halk olmasıyla kendisine ruh nefh olunur. Vücûd-ı beşeri kemâlâta ulaştırıp seyr ü sülûk esnasında sâlikin kalbine kendi ruhundan ruh nefh olunarak âlem-i beşeriyetten mertebetü'l-melekûtiyyetü'l-a'lâ olan mukaddesiyyete rücû' eder. Nitekim Cenâb-ı Hakk buyurur ki _ ويلقى الروح من امره على من يشآء من عباده_ [O dereceleri yükselten Arş'ın sahibi Allah, o buluşma gününün (kıyametin) dehşetini haber vermek için kullarından dilediği kimseye emrinden ruh (melek) indiriyor][221] nazm-ı celîlince abd melekûtiyyet âleminin zirvesini tamamıyla urûc edinceye kadar kendi üzerine ber hayat-ı müstevlî ve bir takım hâlâtı mûcib olur ki [29] o hâlâtın neticesi abdin vücûdundan vâriyet nûru intifâ etmeğe başlar. Bu intifâ tamam olduktan sonra abdin hâdis olan vücudundan bedel rûhu'l-kudüs ile müsemmâ olan zâtından latîfe ikāme eder. Eğer vücûd-ı hakk abdin vücûd-ı hâdisesinin fenasından sonra rûhu'l-kudüs ile müsemmâ olan zatından latîfe olarak ikāme etmemiş ola idi merbûbun vücûdu olmaksızın Rabbin sıfâtının zuhuru mümkün olmazdı.

Ey sâlik-i Hakk! Şunu ifade ederim ki mücahedenin asıl mihrabı fikri hıfz etmekle olur. Zira fikrin muhafazası a'zanın muhafazası demektir. En mühimmi her uzvun hukûkuna riayet ve havâss-ı hamse gibi latifeleri mahall-i zuhûr-ı ilm gibi muhafaza etmek lazımdır.

En birincisi semâ' tarîkini kapatmalı. Zira sem' kalbin kapısıdır. Bunun için Cenâb-ı Hakk _ وحفظناها من كل شيطان الرجيم_ فضربنا على اذنهم فى الكهف سنين عددا_ [Onları, taşlanmış (kovulmuş) her şeytandan koruduk][222] [Bunun üzerine biz de o

[221] Mü'min, 40/15.

[222] Hicr, 15/17

mağarada onların kulaklarına nice yıllar perde koyduk (uykuya daldırdık)][223] buyurur ki: Ve hafiznâhâ min külli mâ yesidü tarîk-ı sülûke demektir. Ondan sonra göz kapılarını sedd etmeli zira kalbin bir kapısı da gözdür. Gözün hıfzı fuadın hıfzıdır. Cenâb-ı Hakk _قل للمؤمنين يغضوا من ابصارهم _ _قل للمؤمنات يغضضن من ابصارهن_ [(Resulüm!) Mümin erkeklere, gözlerini (harama) dikmemelerini söyle…][224] [Mümin kadınlara da söyle: Gözlerini (harama bakmaktan) korusunlar…][225] [30] buyurmuştur. Hatunların açık gezmeleri günah ve gayra iptilâ ve şerîate ihanettir. Zira hatunların açık saçık gezmeleri çok kimselerin kalbini tahrib ve amelini batıy ve fikrini ta'zîb etmiş olur. Bundan göz, kulak ve fuadını muhafaza etmek ancak zikre müdavemetle husûl-pezîr olur.

Bir kimse her ne söylerse mülâhazasız söylemesin. İnsanı edeb ve hayâ her şeyden muhafaza eder. Halk ile tekellüm ettiğiniz vakitte sıklet verircesine tekellüm etmeyiniz. Zira ekşi yüzlü ve acı sözlü olan insandan herkes nefret eder. Kelâmınızda hiffet ve letâfet vechinizde de beşâşet, nûr ve melâhat görünsün bizim üzerimize lazım olan münasebetimizi îcab eden zevât ile muvâneset edip onları tenfîr etmemeli bir mü'min-i muvahhidin mü'min kardeşine ikram etmesi kerâmetidir. Bir adam mâlûmâtı ile tefâhür ederse cahildir. Ene âlimun fehüve câhilun. Kezâlik mal ile tefâhür etmek de cehalettir. Halkın teveccühü ve hüsn-i zannı ile kendini hakîkatte kemâlât sahibi bilmek ahmaklıktır. Zeki olan kimsenin kendinin ne hâlde bulunduğunu bilmesi lazımdır.

En mu'tenâ-bih olan hâl recâ ile havf arasında bulunmaktır. Faraza bir kimsenin Allah'tan korkmasıyla ümidi muvazene edilirse [31] denk gelmelidir. Mürid makamatı hasebiyle meşayıhın kadirlerini mürtefi' tutmalıdır. Zira nisbet-i ma'neviyyenin kimde olduğu kolayca bilinmez. Bir mürîd meşâyıh-ı a'zâm hazerâtını gerek huzurunda ve gerekse gıyabında kendi şeyhi gibi muhterem tutmazsa onun edebi mefkûd hükmündedir. Kalb-i mürîde feyzin cereyânı yenâbî'-i ilm ve hikmetle kalbinden lisanına cereyanını müstevcib olur. Nitekim hadiste vârid olmuştur ki _ من اخلص دينه الله اربعين صباحا ظحرت ينابيع الحكمة من قلبه الى لسانه_ [Kırk gün süreyle

[223] Kehf, 18/11

[224] Nûr, 24/30

[225] Nûr, 24/31

Allah'a ihlâs ile amel edenin hikmet pınarları kalbinden lisanına akar][226] Bununla beraber cemî' azasının muhafazası da lisanı, gözü ve kulağı muhafaza etmek vücûd-ı hakkānînin bidaatidir. İrfan dedikleri muhakkıkın Hakk ile meyânesinde olan bir nisbet-i vücûdiyyesidir. Bir kimse fenayı istikmâl ederse bekāya rücû' etmiş olur.

Böyle adam velî, âriftir, mütemekkindir ve makām-ı âliyyede nefsini müşāhiddir. Sû-i ahvâle dair onun bir eseri görülmez. Zira fena-ender-fenaya vusûlüyle Rabbisine _دنى فتدلى_ [Yaklaştı, (yere doğru) sarktı][227] makamında sencîde-i livâ-i velâyet etmiştir. Mâ ya'ni fîhin gayrısından kendisinde bir şey görülmez.

Ey ihvân ve ehavât size şunu da ifade ederim ki vücûd-i mevhûbede kalmayınız. Zira makāmu'l-firâktır, tamâmiyyetü'l-halk ve hâtemü'l-beşeriyyettir. Nüzûlün tamâmiyyeti ki âlem-i a'yân-ı sâbitâttan beşeriyete nüzûldür. [32] O beşeriyetle vücûdu tahattüm etmiş olur.

Ey mürid-i muhakkık! Maâric-i hakîkat olan o emr-i ilâhiyyeye imtisâl etmeliyiz. Böyle temessük ve böyle sülûk asla emrin tahavvülünde gafleti mûcib olacak surette olmamalı. Şeriatin cevâz vermediği ahlâk ve ef'âli terk edelim. Elimizde şeriatten başka bir asamız yoktur. Bir şeriate sâlik olursak vücûd-i mevhûbemiz makām-ı evvele vâsıl olur. Ve bu muhavvif makamdan kurtulmuş oluruz. Eğer makām-ı evvele vâsıl olmayacak olursak gışâvei beden içinde hicablanmış oluruz. Firâk da üzerimize müstevlî olarak makām-ı beşeriyette kalırız. Makām-ı beşeriyette mevkûf bulunan kimsenin halâs için üç vukûfa sahip olması lazımdır. Bunlar da nefs, kalp ve Rabbin vukûfudur.

Nefsin vukûfu_ Cemî' harekâtını muvâzene edip yarın için ne yaptığını görerek hazırlamaktır.

Kalbin vukûfu_ Esmânın tasarrufunun marifetidir. Hangi isme vâsıl olmuş ve kendisine hangi isim hâkim ve mutasarrıftır. Bunu bilmek lazımdır.

Vukûf-ı Rabb ise kevn üzerinde mutasarrıfın eserine matla' olup kevnin Rabb ile kāim olduğunu görmektir. Bir kimsenin bir şeyde kalması gayrısıyla vukûf demektir. [33] Nitekim bir şey ile beraber temkîn tav'an olduğu gibi bir şeyin üzerinde tetebbu' ve vukûf da kerhen olur.

---

226 Ebû Nuaym, Hılye, V, 189.

227 Necm, 53/8

Seyyid Ca'fer ez-Zekî bin Ali el-Hâdî kuddise sırruhu buyururlar ki: Bir kimsenin murad ettiği şey üzerine vusûlü esbâb-ı muhassalanın tedâriki iledir. Esbâb-ı muhassalanın da evvelkisi tevbe etmek, ikincisi irade, üçüncüsü istikamet, dördüncüsü tevfîk, beşincisi tevekkül, altıncısı teslîmdir. Bunlar nefsin mertebe-i ubûdiyyete urûc edecek mi'râcıdır.

Müridin terbiyesi şeyhine mütevakkıftır. Şeyh nâib-i Hakk'tır. Halk üzerine enbiyâ aleyhisselâm gibidir. Rasûl aleyhisselam buyururlar ki: Şeyhler kavmi ve ümmeti içinde peygamber gibidirler. Şeriat-ı ğarrâ-i mütahhirenin hâkimidirler. Tarikat-ı aliyyenin hududunun hâris ve hafızıdırlar. Onlar şeriatın hilâfına harekâtta bulunmazlar. Ârif-i billâh ve ulemâ-i âmilînin mesleğine sülûk edenlerdendirler. Hakk'ın etibbâlarıdır. Tabâyi'in mizacına arifdirler. 'İlel ve emrâzı bilirler. Harekâtın mevrdine ve manalarına vâkıftırlar. Memdûh ve mezmûm olan havâtırı bilirler. Keşf-i hakîkî keşf-i kevnînin beynini fark ederler. İlim, terbiye ve terakkîye mâliktir. Nefs-i mürîde tekevvün eden tesvîlât ve ilim-i şeytânî ve şeytanın müride ne ile vesvese [34] verip dalâlette bırakacağını ve tâlibi nasıl helâk edeceğini bilirler. Müridin bir şeyde noksanı olursa nisbet-i Muhammediyye ve füyuzât-ı Ahmediyye ile ikmâl ederler. Bu kemâlâtı câmi' olan muhakkıklar yani hudûd-ı şeriata gayet i'tinâ eden zevât ki şeyh-i hakîkî ve Allah'ın ahdine vefa edenlerdir. Onlar zerre kadar hakktan hurûc edip melâmî olmaz ve hakkıyla amelde sabitlerdir. Âdâb-ı ilâhiyyeye riayet ederler, edîp ve enîstirler, hürmette herkesin şahsına göre kusur etmezler. Mürid talebinde ne kadar sadık olursa şeyh de müridin terbiye ve muâlecesinde hazırdır. Şeyhin tedavi edeceği emrâz, kalbe taalluk eden illetlerdir. İlac ve edviye usûlüne sâlik olmayıp kalbi zikirden gâfil olarak kendini helâke ilka' eden insanlar cahildirler. Bir kimse şeyhine izini takip ederek her emrinde itaat ve inkıyâd ederse şeyhin kalbinden vârid olan feyz onun kalbine aks-i mütevâlî ile intikāş eder. Tamâm-ı aksiyet ile vârid olan feyz de zılâl-i esmâda şeyh ile müsâvî bir nisbette teâlî eder. Asl-ı mürîde elzem olan kalbinin mir'âtını mâsivâdan tecrîd edip müncelî tutmak ve sıdk ile yürüyüp melâmetten kurtulmaktır.

Hazreti Ali keremallâhu vechehû hazretleri buyurmuşlardır ki amele [35] makrûn olan ilim ihlâs nisbetinde daima tezâyüdü mûcib olur. Gû-nâ-gû ilhâmât ile terakki eyler. Bu mülhem olan ilme icabet edese hazerât-ı ilâhiyyeden sıfâtına nüzûl

eder. Sıfâtta da zâtı müşahede eder. İlim ve amel müridin merdivenidir. Mürid de terakkîsini ancak bu merdivenden gözetir ve bununla urûc eder.

Sıfâtın aslı olan tevhid masâdıru'l-ef'âldir. Sıfâtından ef'âli terk etmezse yani kevne taalluktan fikren büsbütün tecerrüd etmezse zühd-i hakîkîyi iyi bilemez. Tevekkül ise zühdün fevkindedir. Tevekkülü de ibadette şey'en fe şey'en istihsâl etmelidir. Tebettül sülûk ve riyazât Cenâb-ı Hakk'ın sıfâtı ile muttasıf olmak isti'dâdını istihsâl eylemektir.

İlm-i hakîkîye vâsıl olmayınca Cenâb-ı Hakk'ın sıfâtı ile de ittisafı mümkün olmaz. İlm-i hakîkî dediğmiz müridin terakkisini istihsal eden merdivenin iki tarafındaki direkleri gibidir. Amel ve tebettül basamakalrı mesabesindedir. "Lâ ilâhe illallâh" kelimesine terakkî ve urûc eder.

Abd, sıfât-ı kadîm olan nisbeti ile fânî olduğu vakitte kelâm yine hâli üzere kalır. Hâdis abdin sıfâtıdır ki o sıfâtı bütünnefy ve kendisinde olan hakîkat ile tevhîd-i hakîkîye münâsebet [36] peyda etmiş olur.

"Rukkâlî Seyyid Hüsâmeddin hazretleri buyururlar ki "Tevhidin bi hasebi'l-merâtib mezâhiri ile televvün eden muhabbetten hâsıl olan ahavât-ı İslâmiyyenin tevhidine tevhid-i âsâr denilir, bazı eserlerde olan ittihâd gibi. Mü'minlerin salâtte cemaat ile eda ettikleri tevhide tevhid-i ef'âl denilir. Rükû', sücûd, kıyâm ve kuûd hâlâtında fiillerini birleştirdikleri gibi ve şuhûr-ı Ramazan'ın mecmû'unda cû' ve ataş sıfâtıyla muttasıf oldukları ittihada da tevhid-i sıfât denilir. Yoksa tâife-i zenâdıka gibi ef'âl ve sıfâtını Cenâb-ı Hakk'ın ef'âl ve sıfâtı ile birleştirmek demek değildir. Zira hâdisin kadîme mukain olması muhaldir. Esnâ-yı sülûkte hazerâtü'l-ervâha mülâkî olan kimseler bilmelidir ki ervâh iki nev' olup bir nev'i latîfe-i nûrâniyye diğer nev'i latîfe-i zulmâniyyedir. Latîfe-i nûrâniyye hayalde tasarruf eder. Âkil ve müdebbirdir melâike gibi hasbe'l-iktizâ tahavvülât ve tagayyürâta ma'rûz kalmak ihtimali de vardır. Mesela hayalinde aks etmiş olan şey hariçte zanneder. Hâlbuki o hayalindedir. Râînin haricinde değildir. Zira hayâlîdir, şuhûdî değildir. Şuhûd ve hayâlin her birerleri ayrı ayrı birer [37] ma'kes ihrâz ederler. Hayâlde ma'kûs olan ma'nevîdir. Bunun için müşâhidin iki tarafı vardır. Onlar da şuhûd ve huzûr gibidir. Onun nisbeti nisbet-i hâriciyye değildir. Nisbet-i dâhiliye-i rûhâniyyedir. Vücûd hayâldedir. Bir hâldeki hâriçte aransa bulunmaz. Melâike ve rûhaniyyet gibi. Latîfe-i zulmâniyye ise merede-i cin ve şeyâtînin nufûs-i habîseleridir. Bunların ma'kes-i tâmmı kalb-i münafıktır. Hazreti Ali

keremallâhu vechehûdan rivayet olunur ki Allah'ın kulları Allah'tan korkmaz! Size vasfedeceğim evsâf zümre-i münâfıkîn sıfâtlarıdır. Bu sıfâtları size tavsîften muradım ehl-i nifâkı sıfâtlarıyla görüp onlardan hazer etmekliğinizdir Zira sıfât-ı nifak ile muttasıf olan mudildir ve dâlldir, zelîldir. Sahibini zillete düşürür. Bunların bir şeyde sebatı olmayıp daima televvün üzere olurlar. Herkesi fitne ve ibtilâya ilkā etmek başlıca arzu ve emellerindendir. Sizi tarassut altına alıp her bir mazarrat verecek şeyleri irâe ederler. Size keennehû peder-i müşfikiniz yahut biraderiniz gibi itimad gösterirler, onların kalpleri mülevves ve müşevveştir, size daima rûy-i beşâşet gösterirler, lâkin ayağınızın altına kuyu kazarlar, sizi mazarrat üzerine yürütürler, üzerinize [38] bir fenalık gelirse memnun kalırlar, keza mahv ve munkarız olmanız onların aksâ-yı emelleridir. Sizin için cezaya murakıptırlar. Yolu güzel gibi gösterirler ama düştüğünüz vakit de kaldırmazlar. Onlar şeytanın hizbidir. Kendileri ile kendilerine mukarreb olanlar hiçbir vakitte mü'minlere iyilik getirmezler. Ey tâlib-i Hakk! Kalbini havâtırdan muhafaza etmek istersen kendini ricâlullâhın taht-ı terbiyesinden bulundur. Seyr ü sülûk hâlinde şeyhi ile urûcda müsâvî olabilmek için kalbini havatırdan sûret-i dâimede muhafazayı iltizâm etmelidir. Itlak mertebesine vâsıl oluncaya kadar müridin rabıtadan ayrılması caiz değildir.

Bu makama cemü'l-cem ıtlak olunur. Zılâl-i esmâ kesret âleminden ma'dûddur. Müridin şeyhine rabıta ile bulunmaklığı halvettir. Kesrette vahdeti vahdette kesreti bulmak hayâle muntabı' olan nukûştan sâlim olmaktır. Aks-i hâlde müridin nefsi mücerredât-ı âliyyeye ve envârı kâhiretü'l-akliyyeden ervâh-ı mukaddeseye ve nüfûs-ı müdrikeye vasıl olamaz.

Nefs-i mutmeinne ervâh-ı kudsiyyeye muttasıl olduğu vakitte ehl-i ceberûttan mele'i'l-a'lâda bir taifeye mülâkî olur. [39] Melekût silkine âlem-i ceberûttan sülûk ederek oradan istimdâd eder. Melekûttan da kût ve amel ile nur-ı ilim ve feyz istihsâl eyler.

Hazreti Rasûlullâh aleyhi ve ilâhi ve sellem Efendimiz buyurmuşlardır ki Zât-ı Bârî ve tekaddes hazretlerini müşahede eden zatlar tahte sedyeti'l-yüsrâda muallâk bir nura teevvî ve ilticâ ederler. Âlem-i süfliyâta temâyül ettikleri vakitte ise tabiat âlemine nukûl etmiş olurlar. {Kuvve-i melekûtiyyesiyle idrâkâtı zaîf olanlar bu işrâkātın kabulünde vahiy ve ilhamdan mahcûb olurlar.} Mürid her ne zaman şeyh cânibine

teveccüh ederek urûca meyl ederse o zaman seyr-i müsâvî ile seyr edebilir. “ لی مع الله وقت” [Benim Allah ile beraber olduğum bir vakit vardır ki…][228] hadisi bunu irâe ediyor.

Mülâbesât-ı mâddiye ve hey’et-i bedeniyyeden tenezzüh ve zühd ile Allah’a takarrüb eder. Seccade-i kurbiyyette ise levs-i vücûddan tâhir olması lazımdır. İliminde sıdk-ı niyet ve ihlâs nezâhete makrûn olan şeyhin bedeni ile kendi beynindeki münasebet-ı tâmme sebebiyle Cenâb-ı Hakk ona imdâd eder, bu da kuvve-i kudsiyye ve mebdeü’l-ebedden nefsi takviye ve te’yîd iledir. Bir kimse Allah ile olursa Allah da onunladır. Müridin her bir nefesinde azamet-i kibriyâ ve kudret-i ilâhiye ile teneffüs etmesi lazımdır. Böyle teneffüs sahibi olmayan [40] maiyyet-i hakîkîye vâsıl olamaz. Her ne zaman mürid için maiyyet tahakkuk ederse o zaman Hakk ile olan lisan ve yede nâil olmuş our.

Hazreti Ali Radıyallâhu anh hazretleri (Hayber’in kapısını ben kendi elimle kopardım. Ancak Cenâb-ı Hakk’ın bana imdâd etmiş olduğu kuvve-i melekûtiyye ile kal’ ettim) buyurmuşlardır.

15. Bu Bâb Makāmatın İhtisâsı ve Havâdisten Mücerrede Hakāyıkın Ahvâl ve Merâtibi Beyânındadır

Kesret yüzünden hücüb kalktığı vakitte sıfâtından zuhur etmeden evvel mürid Rabbisini müşahede eder. Ve onu hazerât-ı esmâ isti’lâ etmiş olur. Hazerât-ı esmânın mazharı olmasıyla hazret-i ehadiyyet mertebesi de isti’lâ etmiş olur.

Esmâdan ahad ile vâhid beyninde fark şudur ki ahad kendisinde kesret itibarı olmaksızın yalnız zâttır. Ahad _ vücûd-i unsûrîde fazl-ı tekvîni mezâhiru’l-vücûdun bilâ-ta’yîn ve lâ-tahdîd zâtına delâlet eder. Bu hiçbir şeyde iştirākı kabul etmez bir ism-i zâttır ki ona Zâtü’l-baht, Zâtü’l-vahde, Zâtü’l-amâde denilir.

Vâhid sıfâtın kesreti itibariyle berâber zât demektir. Bu hâlde vâhid hazretü’l-esmâdır. Ahad Hazretü’z-zâttır. [41] Cemî’ mevcûdât onun vücûdu ile vücûd bulduğundan nefsinde o mevcûdât bir şey değildir. Zira lâzımü’l-mâhiyye olan imkân

[228] Aclûnî, *Keşfu’l-hafâ*, I, 173.

vücûdu iktizâ etmeyip mümkünü'l-vücûd olan kesret ve inkısâmı iktizâ eder. Bu hâlde vücûd-ı mutlakın mâ-adâsı adem-i mahzdır. Vücûdun mertebesini sâlik bununla fark etmiş olur.

Vech-i vahdetten hicâb-ı kesret münkeşif oldukta vücûdun bakiyesi ile beraber tâlib-i Hakk vahdeti müşahede eder. Bu ise ru'yet makāmı değildir. Zira bakiye ile ru'yet muhaldir.

Ey talib-i Hakk! Esrâr-ı melekûtiyyeden miftâhü'l-gaybı idraka hâzır ve ma'lûmâtına muntazır ol. Miftâhü'l-gayb iki nev' üzerine olup birisi Hakkî diğeri de halkîdir. Hakkî olan miftâhü'l-gayb hakîkat-i esmâ ve sıfâttır. Mefâtihü'l-gayb-ı halkî ise vücûhuyla vücûh-ı Rahmân'a mukābil olan zât-ı insandır. Şuhûdun menâzili hayâlin musavveridir. Havâdisten Cenâb-ı Hakk'ı zatının gayrısıyla ru'yet mümkün olmaz. Zira muhaddisâtü'l-vücûddan tecerrüd etmeden ru'yet imkânda değildir. Bu da merâtib-i ervâhın saff-ı evvelinde kendisinde hâsıl olan makām-ı vahdettir. Vahdetin hüviyeti ve zâtın hakîkati merâtib-i ervâhın hüviyetinde münderictir. Bu hüviyetin tahkîki zâtın gayrısı değildir. Onun vücûdu muayyen-i mahsûstur. Bu ise hakîkatin aynıdır. [42] Min haysü'l-vücûd o hakîkatin aynı vücûddur. Eğer bu vücûd olmasa idi vücûd addolunmazdı. Hazreti Ali radıyallâhu anh Efendimiz hazretleri buyurmuşlardır ki Vücûd-ı Bârî her şey ile beraberdir. Yalnız mukāreneti yoktur. Onun ile şey o şeydir. O'nsuz hiçbir şey yoktur. Eğer mukārin olmuş olsa isneyniyet lâzım gelirdi. Bu ise vahdet-i hakîkîye pek vâzıh bir surette mübâyenet irâe eder. İnsanın isti'dâdına tevdî' olunan şey maânî-yi mümeyyizedendir. Ricâl bununla temeyyüz eder. Bir mürid hüsn-i edebi ile nefy-i hakîkisinden tecerrüd onun kalbinin levhine mevcûd olan şeylerin suretleri ile ileride vücûd bulacak olan şeylerin suretlerinin mecmû'u müntekış olur. Mertebeye vücûd nisbeti mukayyed olmazsa yani taaddüd-i aklî ile taaddüd-i vücûdu ifade etmeden o şey'iyyet vücûd nisbetini ifade etmez. Bu mertebede olursa bu taayyüne şey'iyyetü's-sübût tesmiye kılınır. Bu mertebeye de hazerâtü'lesmâ ve'l-maânî denilir. Hakāyıkta âlem-i ceberût tesmiye olunur. Taaddüd, vücûd-i izâfîyi ifade eder. Bir mertebede olursa da şey'iyyetü'l-vücûd tesmiye kılınır. Hayâl ve histen vücûda gelen kuvve-i cismâniyyenin idrakı haddine baliğ olmayıp da âsârıyla idrak edilirse bu mertebeye hazerâtü'l-ervâhü'n-nûrâniyye [43] tesmiye kılınır. Bu da hazerâtü'l-melekûtiyyetü'l-a'lâdır. Melekûtü'l-esmâ ise sâlik onu mertebe-i ehadiyyette müşahede eder. Hazretü'l-ümmehâtü'l-esmâ dediğimiz sedenetü'l-esmâ ve'l-maânî ıtlâk

olunan “kāf” makāmıdır. Hayat, ilim, irâdât, kudret, kavl, tekvîn, ıksât sedenetü’l-esmânın tahtında olup hakāyık-o külliyedendir ki onun fevkinde hakîkat-i mutlaka ve hüviyetütü’l-kübradan başka bir şey yoktur.

Hakāyık-ı külliye ve maânî-i mevrûdede ehadiyyet: evsâf-ı hakkiyye ve halkıyyeden mücerred meclâ-yı zâttan ibarettir. Ehadiyyet taayyünün vasfı olup mutlak muayyenin vasfı değildir. Mutlak için esmânın haysiyetinden vasıf ve isim olmaz. Müstecmi’ li cemî’ü’l-esmâdan olan zâtın adem-i mugâyereti itibariyle bazısıyla tezâd ve bazısıyla ittihâd eder surette zat-ı vâhide müştemil ve zat için lazımdır. Bu da hakk için sâbit ilm-i vahdâniyettir. Bu ilm-i vahdâniyette fânî olarak ulûhiyet mertebesi yalnız ilim ile taayyün olunur.

Ulûhiyyet ma’lûmât-ı muhtassa mir’âtından mecmû’unun mürtesem olması içindir. Bu ise esmâ üzerine müştemil olduğundan zât için mir’âttır. Eğer ilim zâtta mu’teber olmazsa o ilme [44] imtiyaz itibarı nisbet olunmaz. Zatını zat ile taakkulde Hakk’ı taayyün ve taakkul eden imtiyaz itibarı kendisine verilmez. Çünkü zatı içn vücûdda kendisine münasip ve mutabık bulunmaz. Her şeyi kendi muhîittir. A’yânı sâbiteden olan mertebe-i ehadiyyetteki seyr mertebesinde olan tecerrüd ise zat mertebesinde muzmahildir. Bu mertebeye “mertebetü’l-âm” ve ve fenâü’r-rûh” denilir.

İnde’ş-şer’ a’yân-ı sâbite mertebesi cemî’ esmâ ve sıfâtı câmî’ mertebe-i ehadiyyettir. Ervâh için merâtib-i mahsûsa ve makām-ı ma’lûme vardır.

Hazretü’l-gaybın da âlem-i tevhîdde merâtibi vardır. Evvelkisi gaybü’l-guyûbdur ki Cenâb-ı Hakk’ın ilmidir. Buna “inâyet-i ezeliye ve inâyet-i ûlâ” tesmiye edilir.

İkincisi âlem-i ervâhın gaybıdır. Bu da ezelde ve ebedde zuhûra gelmiş ve gelecek mecmû’ eşya sûretinin aksidir. Buna “rûhu’l-âlem” derler. Kur’ân-ı azîm, ümmü’l-kitâb budur. Bir kimse a’yân-ı sâbite mertebesine vâsıl olursa “mâ kâne ve mâ yekûn”u müşahede eder. Bundan sonraki gayb âlem-i kulûbun gaybıdır, mertebe-i ervâhdan suver-i külliyenin aksidir. Buna âlem-i ceberût tesmiye olunur. Ukûs-i muayyene tafsîlen, külliyen ve cüz’iyyen âlem-i nefs [45] ve âlem-i kalbdir. Levh-i mahfûz ve hazretü’l-gayb (âlem-i hayâl) denilir. Her bir âlem ki kendisinde hayât bulunur. Orada hayâl de bulunur.

Ehl-i dünyanın hayâli muhtefî olan şey ile mukayyeddir. Bu ise gaflet ve nevm mesâbesindedir. Hazret-i Rasûlullâh buyurmuşlardır ki "الناس ينام اذا ماتوا تيقظوا" Bu âlem-i gayb-ı hayâlîdir ki kâinatın nüfûs-ı cüz'iyye-i insâniyyede müntabi' olmasıdır. Bu âlem-i hayâle insan ta'bîr olunur. (İnsan-ı ekber) dedikleri de budur. Âlem-i şehâdet merâtib-i guyûbun akrebidir. Havâssın merâtibi nâil oldukları nimet mukābilindedir. Onlardan birisi mertebesini tecavüz etse kendi mertebesinde müstehlik olur, onu fena ahz eder. Fena halkta bekā da Hakk ile hâldir, âlem-i şuhûd değildir. Zira şuhûd vücûdun hakîkatidir. Nefsinde nefsin aynını yahut gayrısını bulmak ve görmek mertebedendir.

Şuhûd ise şuhûd ile beraber huzurdur. Mutlakü'z-zât bir emrdir ki ona esma ve sıfât müstenid olur. Hakîkat-i şuhûddur. [46]

16. Bu Bâb Zâtü'l-Baht'ı Beyân Etmenin İmkân Hâricinde Olduğuna Dairdir

Zâtü'l-Baht'ı beyân imkân haricindedir. Zâtü'l-Baht dediğimiz bir zattır ki O'nu taayyün edecek bir isim, O'nu vasfedecek bir sıfât yoktur. Bir şey yoktur ki O'nunla hükm olunsun. Hiçbir şeye nisbet olunmaz. Vahdet, vücûd, vücûb, mebdeiyyet, iktizâ, îcad, sudûr, ilmin taaluku nefsiyle yahut gayrıyla bu mezkûratun mecmûu taayyün ve takkayyüd eder.

Adem-i mahzda Hakk-ı mutlakın vücûdundan gayrı bir şey yoktur. Bu sıfâtlarla varid olan matlabetü'l-esmâ elbette vücûdlarını taleb ve istid'â ederler. Ebî Zeyn el-Ukaylî'den rivayet olunur ki "Yâ Rasûlallâh, Cenâb-ı Hakk, halkı halk etmezden evvel nerede idi. Efendimiz buyurmuşlar ki, amâda idi. Tahtında ve fevkinde hava olmayıp kendi Zâtü'l-bahtı vardı, gerek sübût ve gerek vücûddan kendisiyle beraber bir şey yoktu.

Amâ mertebesi ise mertebe-i tenzihten ibarettir. Efkârın idrakı kendisine muttasıl olamaz. Biayna kendi ilmiyle kendi zatını âmildir. Binefse nefsiyle kāimdir. Mertebe-i ulûhiyet mertebe-i teşbîhtir. Her bir sâlikin Zâtü'l-mahz ile Zât-ı ilâhî beynini fark etmesi lazımdır. Zâtü'l-mahzdan ibâd bir nasip ve haz alamaz. Cenâb-ı Hakk'ın [47] iradesi taalluk etmezden evvel biz O'nun ilminde idik. Bize "Kün" emri taalluk etti. Biz hudûse geldik. Rubûbiyyetü'l-esmâ bizim üzerimize müstevlî oldu. Vücûdiyyât

hasebiyle her bir vücûd kendi mazhariyyetini talep eyledi. Her bir mazhariyet de Rubûbiyyet-i esmâdan vâkı' olan şey-i matlabdır. Alîm ismi ma'lûmatı, Kadîr ismi mukadderatı, Rezzâk ismi merzûkun vücûdunu talep ettiği gibi bu esmânın bazısı tazammun ettiği şeyin iktizası ile mümtazdır. Cenâb-ı Hakk bizi vücûda getirip esmanın rubûbiyyeti bize müstevî oldu, bu tesviye ba'de'l-vücûd rubûbiyyeti talep etti. Rubûbiyyet için de sûrî, manevî tecelliyatlar vardır. Envâ-ı müktesebâttan hasbe'l-kānun rubûbiyyet-i manevînin esma ve sıfâtında zuhura gelmesi gibi. Rubûbiyyet-i sûrî: Cenâb-ı Hakk'ın halkında tecelliyâtı müteşâbihâttan âdet-i rubûbiyyetin cereyanıyla halkından zuhûrudur.

Sırrın zuhûru risâletin zuhûrunu müstelzim olduğu gibi risaletin zuhuru ve irsâli de fitne ve ibtilâyı icab etti. İnsanlar bu risaletle tefrikaya düştüler. Kimisi mü'min kimisi de kâfir oldular. Bu peygamberlerle nefy ü isbâta müteallık küfr ve iman zâhir oldu. [48] Bundan sonra kâfir küfrü ile mü'min de imanı ile uğraşarak Hakk ve hakîkatine vâsıl oldular. "انا لله و انا اليه راجعون" [...Biz Allah'a aidiz ve sonunda O'na döneceğiz...][229]

Her ismin muktezâ-yı terbiyesi kendi merbûbunda tasarrufuyla râzıdır. Mudill ismi bir fâsığın vücûdunda idlâl üzere tasarruf eder. O fâsık mudil isminin tamamiyetine mazhar olmuş olur. Kezâlik Hâdi ismi merbûbu olan mü'minde hidayet müşahede olunması ile râzîdir. Her bir ismin muktezâ-yı rubûbiyeti vücûd-i eşyâda ayândır. Bir nisbetten diğer nisbete ve bir rubûbiyetten diğer bir rubûbiyete geçmesi için abdin elinde tevbe gibi bir iradesi de eksik değildir. Mü'mine her şeyi hazırlayan Cenâb-ı Hakk bu iki sıfâtından birisine mazhariyetini abdin kendi iradesine tevdî' etmiştir. " ان الى ربك الرجعى" [Kuşkusuz dönüş Rabbinedir][230] muktezâsınca mir'ât-ı vücûdunda Hakk'ın tasarrufu ta'yin eder. Bu taayyünâtın ya istidlâl-i aklî yahut keşf-i yakînî ile kendisinde zuhurunu görür.

17. Bu Fasıl Eşyaya Vücûd İ'tâsında İrade-i İlahiyyenin Taallukuna Dairdir

[229] Bakara, 2/156.

[230] Alâk, 96/8.

Bu mertebede zübde Cenâb-ı Hakk kendi iradesiyle bir şeye vücûd vermeyi murad ederse "kün" emri semâ-ı ilâhiyyeden sedenât-ı sıfâta nüzûl ile mertebe-i imkâna vâsıl olur. Dâire-i imkândan o şeyi [49] isbat ve âlâtı teânuk eder. Kendisinde şey'iyyetü's-sübût rayihası istişmâm olunarak bu şeyin hakikati ile Hakk'ın vücûdu taayyün etmiş olur. Vücûddaki tevhid de budur. Zira şeyin taayyünü hakâyıkı sûretinde o şey için sıfâttır. Bu taayyün Hakk'ın şuûnâtından yahut vücûdundan olan taayyün olsa da o vücûd-i muayyen için isimdir. İsim ve sıfât müsemmânın aynıdır. Mevsûf şuhûdda yine aynı zâttır. Onun için eşyadan şuhûd-i eşyanın hâlıkıyyetiyle mevsuf bulunması Bârî Teâlâ ve tekaddes hazretlerinin eşyadan zâtını tecellisi ile müşahede etmektir.

18. Bu Fasıl Taayyünâtü'l-İ'tibârî Beyânındadır

Taayyünât-ı i'tibâriyye esmâ ve nesebin sûretleridir. Esmâ ve sıfât müteaddid ve mütefâvit olduğu hâlde ihtilâf-ı mevcûdatta olup suver-i müsemmiyata değildir. Ancak vücûdda esmânın i'tibarı müteaddidâtta müsemmâ gibidir. Zât haysiyetiyle mefhûmâtın neseb ve suveri birdir. Bu da vahdet-i hakîkîden ibarettir ki vahdet-i adediyyenin kesretiyle müsâvîdir. Zira bunların mecmûu mâhiyet-i sıfât ve avârız-ı lâhika kabilindendir. Lâkin sâlik-i Hakk bazı merâtibe terakkî ettiği vakitte vücûd-ı mümkînât belki nefs-i vücûdîde muzmahil olur. Bu izmihlâl onun terakkîsine ki _bir âlemden diğer âleme vusûlünü irâe eder_ hayatın mevte, amellerin ahrete olan nisbeti gibi. [50] Cüneyd kuddise sirruhu hazretleri buyururlar ki hâdis kadîme mukārin olduğu vakitte havadis muzmahil olur. Hâdis olan vücûd gibi terakkî etmiş olduğu âlemde görülür. O zaman fena eseri vücûd müterakkî anhda fânî olarak vücûd-ı mevhûmdan eser kalmaz.

19. Mertebe-i Ahvâlü'l-İlim

Hayata elzem ve akreb olan şey ilimdir. İlimsiz hayat bir zıll ve hayâldir. Her bir hayy için bu hayatın mûcibi olan ilim lazımdır. Bu ilim iki kısım olup hayvânâtın ilimi gibi ya ilm-i ilhâmî olur ki hayâtın levâzımından olan maîşetin lüzûmu gibi. Yahut bedîhî ve zarûrîdir. Bu kısım da ya tasavvûrî yahut tasdîkî olur. Eğer ilim nazar ve

istidlâl tarîki ile kendisi için hâsıl olursa ilm-i kesbîdir. İlm-i kesbî de zirvesinde yakîni îcâb eder. Riyâzat ve mücâhedât ile kesb-i hakîkî mertebesine vâsıl oluncaya kadar kendisi için bu ilim hâsıl olursa ayne'l-yakîn mertebesi bu ilmin zirvesini iş'âl ve tenvîr eder. Bu da vücûdunda alâmet ile cevârihi üzerinde ilmin eserinin zuhûrudur. Bir sûretteki o cevârihin harekât ve hayatını müşahede iktizası üzere mümkün olur. Bu iki mertebe merâtib-i ilimden ilm-i husûlîdir. Her ne zaman havâdis vücûd talebinden zâil olursa a'yân mertebesinde sâbit olur. [51] Bu hâlde onların bakiyesi ile beraber Hakk taayyün eder. Bu ilmin zirvesinde kendilerinde havâdisten ve taayyünâttan eser kalmazsa o zaman Hakk hakke'l-yakîn tecellî eder.

20. Bu Fasıl Seyr ü Sülûke Dâirdir

Seyr ü sülûk eden zat için her bir ilim hasebiyle bir huzûr lazımdır. Ulûm-ı meâş, hayatın ıslâhını iltizâm eder. Bu ise ulûm-ı takvâdandır. Buna {Melekûtü'l-cevârih ve Mevâzinâtü'l-beden} tesmiye kılınır. Yahut ahlâkının tezhîb ve fezâilinin tekmîline müteallıktır. Bu da nefsin ulûmudur. Marifet-i nefs bununla husûle gelir. Buna ulûm-ı nefsî, marifet-i nefsî denilir. Marifet-i nefsî ya sıfâta taalluk eder sûrette külliye-i yakîniyye olur. Yahut tecelliyâta müteallık külliye-i hakîkiyye olur. Bu ilimler de iki nev'dir. _Akliyye-i nazariye, keşfiyye-i sırriyye_dir. Bunların menbâı âlem-i kalp ve âlem-i sırrıdr ki bunalr oradan zuhûr ederler. Tecelliyât ve müşâhedâta taalluk eden ulûm-ı akliyye kısmı da âlem-i rûhun gaybına mütealliktir fart-ı muhabbete taalluk eden ulûm-ı zevkiyye-i ledünniyyedir ki muvâsılât gibi âlem-i hafânın gaybıdır. Hakîkat-i mücerrede gaybü'l-guyûbun menba'larından husûle gelir ve oradan tâlibe müncelâ olur ulûm-ı zevkiyyedendir. [52]

21. Zeyl

Her bir ilim hasebiyle bir huzur vardır denilmiş idi. Evvelki huzur hazretü'l-bedendir. Onun huzuru ancak vücûd-ı haricînin tamamiyle vürûdudur. Eğer vârid olmasa mâ yefûtu anhin fikdânından vücûdu sarf eder. Ekl ü şurb ile ilac eder. Zira ekl ü şurbu Cenâb-ı Hakk insanın vücûdunn tecelli ettiği bir tînden ihsan etmiştir ki hazretü'l-kevnden beşer kendi sa'yi nisbetinde o gıdayı istihsâl eder, iradesi ile ağzına

kor. Cenâb-ı Hakk'ın bir eli zâhir elidir ki kulun iradesi tatındadır. Diğer eli ba'de'l-ekl vücûd-ı insânı halk ve gıdâ-yı echize-i dâhiliyeye tevdi' ile tasarruf eder. Bir kimse ekl ü şurbu terk etse vücûdunda gıdaya sâlih olan? (*اولا) maddeler sarf olunup bedenin yubûsetiyle rûh uçar.

Zahir eli gıdamızı verdiği gibi bâtın eli de irademizle ekl ettiğimiz şeyi bedenimize gıda yapar ve bekāmızı bununla temdîd eder. İkinci huzur_ nefsin huzuru olup kalbe inkıyâdı indinde hudû' ve huşû' ile nefsin mutmain olmasıdır.

Üçüncü huzur_ kalbin huzuru olup hazret-i kalbin nuru ile zakirde mütecelli olur. Eğer bu hâl zakiri varid-i zikrde müstahkim [53] kılmak için ahvâl-i sadîkînden bir şey ise zakir huzur-ı kalple mütemekkin ve o varid ile mütehallık olur.

Dördüncü huzur_ Sâlikin Rabbisine mükâleme ve münâcât indinde hazret-i sırdan zuhura gelen huzurdur.

Beşinci huzur_ Muâyene ve müşahede ile hazretü'r-ruhtan zuhura gelen huzurdur.

Atıncı huzur_ Münâğat ile hazret-i hafâdan zuhur eden huzurdur.

Yedinci huzur_ Ayn-ı vahdette makam-ı fenadan hâsıl olan huzurdur ki o makam-ı fenada taayyünat ve mecmû' hazerât-ı mezkûre muzmahil olmakla ayn-ı vahdetteki makamın huzurudur. Bu makam nihaye-i hazeratü'l-hakîkiyye ve fena-i mutlaktan ibarettir ki bunun zirvesinde hakke'l-yakîn tecelli eder. Fenadan sonra vakı' olan bekāda hazeratın cem'i yani ayn-ı vahdetteki fena ile beraber tekemmül eder. Bu ise muhabbet ve teferrüd ile hazretü'z-zattır. Hazerâtü'l-Hakk, inde't-temkîn cemî' hazerât-ı esmâyı câmi' olan makam-ı bekādadır. Bu da meslek-i Muhammediyyeye sâlik olan bir müridin maneviyatında zuhur eder.

Evvelki makam dünya maişetlerini, seyr-i muhammediyye ve sîret-i Ahmediyye ile [54] tamam-ı muvâzenesi indinde olur. İkinci makam, tezkiye-i nefs ile hâsıl olup onunla tamam olur. Üçüncü makam, melâhî ve menâhîden ictinâb ile tamam olur. Dördüncü, gayrıdan teveccüh ve iltifatı kat' etmekle olur. Beşinci makam, sıfâtın zuhuru ve kalbin tuğyanından fey-i zılâl ile tamam olur. Altıncı makam, ikilikten tecerrüd etmek ile olur. Yedinci makam, tevhide muhalefet husulünden ve telvin bakiyesinin zuhurundan kurtulmakla tamam olur. Bu makam ise salikin nihayet-i urûcudur. Ulemâ-i muhakkıkîn ittifak etmişlerdir ki bir sâliğin merâtib-i insaniyyeyi kat' ederek gayesine vasıl olmadıkça makamat-ı mezkûreye vusûlü tasavvur olunmaz.

22. Bu Bâb Riyazât ve Mücahedâtın Merâtibinin Zübdesi Beyânındadır

Cenâb-ı Hakk'ın kemâlât-ı ilâhiyyesi aynu'l-cem'de mahzûndur. Onu a'yânda maâdin-i insana tevdî' etti. Ayn-ı cem'den ne zaman bir ferd vücûda gelse o ferdin isti'dâdı üzere mâ-yûda' ileyhi münkasim olur. Ağaçların üzerine yaprakların saçıldığı gibi bu kemâlât da ebdân-ı beşere tereşşuh eder. Bu kemâlât-ı mahzûne ile insanlar zahir olduğu vakitte onlara bir mürsel ba's ederek isti'dadlarına mevdû' olan kemâlâtın ızharı ile onları imtihan eder. [55] O meb'ûsa onların inkıyâdı nisbetinde kemâlâttan isti'dadlarında zahir olur. Nimet ve nıkmetten onların ibtilâları kendi üzerlerinde sıfât-ı Hakk'ın zuhuruna mazhar olmaları içindir. Nitekim hazâin-i mevdûaya onlar maâdin oldukları gibi kemâlâtın zuhûrunu da kâmil kemaliyle idrak eder. Kemâl ancak o kâmil mavdû'-ı ileyhden zuhur eder. Nâkıstan kemâlin zuhuru mümteni'dir. Eğer âsârdan halkın isti'dadında olan şeyin ızharı mümkün müdür denilirse o sâlie verilen cevapta evet denilir. Zira müsterakü's-sem' dediğimiz gramafonun müsavvitten savtı ahz edip de yine iade ettiği gibi bir fiilin icrası için olan harekâtt o âlât- ma'kuleye akıl ile aks eder ki dikiş makineleri gibi… Makineyi işleten harekât o aklın aksidir. Sâirleri de bunun gibidir. [56]

23. Bu Bâb Şeyh-i Mercû' Beyânındadır

Şeyh-i mercû', risâlet-i Muhammediyye'nin halifesidir. Bu mertebeye vasıl olmayan insanın şeyhliği insanda ahlâk bozukluğundan başka bir netice vermez. Bu ecelden "من تشيخ بغيروقت فقد كفر" buyrulmuştur. İnsan-ı kâmiller mertebe-i risalette Allah Teâlâ hazretlerinin halifesi ve rasullerin ümenâsıdırlar.

Elbette şeyh talep eden tâlibe bu zatın vücûdunu bulmak elzemdir. Halk her velî ve her insan-ı kâmili manen irşad edebilir zannederler hâlbuki irşad için şeyh-i mercû' olmak şarttır.

Ashâb-ı makāmat olan ârifler bu sırdan gafil olarak şeyh-i mercû' mertebesine vasıl olmadan başlarına bir miktar insan cem' edip sülûk ettiriyoruz i'tikādında bulunur. Ve "الطرق الى الله بقدر انفاس الخلائق" derler. Elbette Allah Teâlâ'nın her insanda yedi

vardır. Ve her mahlûk vücûh-ı ilâhîden bir vücûha mazhar bir ismin tecellisine mücellâ olduğu gibi ef'âlden de bir fiilin zuhuruna masdardır? Velâkin her arif hazreti vahidiyyette esmâ-i ilâhiyyenin cem'ine mazhar olmaz. Zira zuhur-ı küllî insan-ı kâmilin vücûduna mahzurdur. Her âbid ve zahide şeyh bulunmaz değil lakin her insanda [57] yed-i ilâhînin vücûdu kifayet derecesinde olmuş oalydı vücûd-ı vâhiin müşahedesi kifayet ederdi. Yani kendinde bulunan yed, kâsıd-ı sülûk olan zatın sülûküne kifayet ederdi zira o sülûkde de Hakk'ın vücûhu ve yedi vardır. İnsan kendinde oaln vücûh-ı Hakk ve yed-i Hakk'ı bırakıp da gayrıda olan vech ve yede teşebbüs etmek tercih bilâ-müreccah lazım geleceğinden faidesiz hay ve huy vadilerinde pûyân ve ve sergerdân olmak azabına ibtilâdan ibarettir. Kezâlik kendi vücûdunda Hakk'ı müşahede etmeyen bir mahcûb diğer bir mahcub diğer bir mahcûb mazharında Hakk'ı talibe nice temâşa ettirir. Bir a'mâ diğer bir a'mâya nasıl delâlet edebilir. Küllün cüz'ü gibi olan şey küllün küllü gibi olmaz. Tecelli-i mudalliyetten halâs olmayan olmayan irşâd ile meşgul bulunması lazım gelmez. Zira mazhariyette ve zuhurda kâmil olan zatın bazısı mercû' olmayıp zât-ı Hakk'da müstehlik suretinde kalır ve ircâı takdirinde Hâdî ve Mürşid esmasının gayrına mazhariyetle nüzûl eder. Kimi Sâni', kimi Rezzak, kimi Âlim ve kimi ism-i Zâhir rubûbiyyeti meydanında nümâyân olur. " اولیائ تحت قبابی لایعرفهم غیری" mantûkunca [58] hicâb-ı izzet ve perde-i sitariyyet melâzında muhtefî olup cemal-i vahdeti daima vücûh-ı kesrette müşahede ederek zıllullah ve bahr-ı envâr-ı mevcûdat içinde müstağrak olan kümmelînin ulûvv-i şânına sahil-i taklidde ta'n-ı zen olan erbâb-ı nakais ve şuyûh-ı merâsim destres olmazlar. Muhakkık bir mezhebe taklid edip bazen sıfât-ı taklid ile muttasıf olur mu?

Mişkāt-ı Muhammediyye'den ulûm-ı ilahiyyeyi bilâ-vasıta ahz eden zât muhakkıktır. Ama vakt-i cehâlette bir mezheb-i muhakkıkın ibtidâkî Hâli yani taayyün denilen şeref kendine vasıl olmazdan evvelki hâli onun muhakkıklığına kadeh vermez. Zira muhakkık-ı hakîkînin sıfâtta ihatası olduğu gibi ef'alde dahi ihatası vardır.

Ehl-i kemâlin kemâli sıfât ve ef'âli ile bilinemeyip perde ve istitâr altındadır. Zira muhakkıkın ilmi müctehidin ilmi gibi değildir. Müctehidin ilmi delil ve istidlâl üzere olduğundan müctehid ancak şek ve zan sahibi olup yakîn sahibi değildir. Eğer ictihadında yakîn olmuş oalydı müctehidînin beynlerinde ihtilâf vâkı' olmazdı. [59] Ama muhakkıklar keşf ve şuhûd ve basiret üzere bulunduklarından onların ulûmu

vâridât-ı ilâhiye muktezâsıdır. Vâridât-ı ilâhiyyeden murâd sadedinde bulunduğumuz "حتى يأتيك اليقين" nazm-ı celîlinin mistakıdır ki ilim zevki kabîlinden bulunduğundan tezahür ettikçe ihtifâsı artar.

Bir kimsenin mecmû' ef'âli kendisinden müntehap ve mümtazdır. Eğer kendi indinde o fiil-i mümtaz olmamış olaydı ityan etmezdi. Nitekim bir kimsenin kendi fiilinin gayrısının indinde dahî mümtaz olduğunu isbata o fiilin meyân-ı nâsda zuhûr ve birûzu kâfîdir.

24. Fasl-ı fi'l-merâtibi'l-mürşid

Zübde-i irşâd_ Mürşid sohbeti ile halkın en müessiridir. Görüldüğü vakit vechinde beşâşet vardır. Azîmü'l-halktır. Nâsa 'itâda gayet sahîdir. İbadet yolunda azimetle amel eder. İhvan beyninde mükerremdir. Nefsin hevâsı onun üzerine yol bulup esemez. Rasullerin emîni ve halk içinde Hakk'ın [60] halifesidir, nâssın istikametine mi'yâr ve âlletli benî âdem sıfâtında görünen bir melektir, Hakk bu zât ile beraberdir. Halkın mürebbîsidir, gayette nadir bulunan azîzü'l-vücûddur. Beşeriyyet cilbâbını giymiş beşeriyetten mâada nâssın gözüne bir şey görünmez, nâssın guft u gûsu ile halk onun üzerine teleclüc eder, onlar urasâ-ı Allah'dır. Kendisinden gayrısı onları bilmez, işbahın kubbesi altında mahfuzdur, tasarrufu ile âlem-i hakktan âlem-i halka rücû' etmiştir. İrşad tarikinin hata ve sevabını bilir, ibtidâ sohbet ile mütekellim olur, herkes ona isti'dadı nisbetinde mukarenet peyda eder, onun için ahvâl-i acîbe ve isti'dâdât-ı garîbe ibraz eder, makāmatı halkın makamatı iktizasınca zühûl, hayret, sekr, sahv gibi herkesin makamına göre isti'dadlarında zuhur ve iktizâ edecek her bir ahvâle vâkıf ve mutasarrıflardır. Mürşidi âgâh olan zevât üç isme vâsıl olur. Birisi: Allah isminin üzerine delâlet eden esmâ-i zâtiyyeden bir isimdir. Gayrının manası üzerine delâlet etmez. Ancak zât üzerine delâletinde o isme vâsıl olur. Bu isim lafız, sûtret ve harfe taalluk ettiği gibi ona fikir ve hayal de ermez. İkincisi: Tecelli-i ef'âlin kâffe-i eşyadaki tasarrufundan hâsıl olan mer'iyyâtın kâffe-i Cenâb-ı Hakk'ın zât-ı ulûhiyetine delâlet eden bir isimdir ki o eşyanın mecmû'u ile Cenâb-ı Hakk'ın rubûbiyyet sıfâtından hâsıl olan ulûhiyete delâlet eder. Nârdan ru'yet olunan şuûnât-ı zâtın ulûhiyet üzerine delâleti

yani “انى انا لله لا اله الا انا فعبدني” [Muhakkak ki ben, yalnızca ben Allah'ım. Benden başka ilah yoktur][231]deki delâlet gibi.

Üçüncüsü: Ma’bud bi’l-Hakk olduğu tebliğe talim olunan ve ulûhiyete delâlet eden bir isimdir. “فعلم انه لا اله الا الله” [Bil ki, Allah'tan başka ilah yoktur][232] nazm-ı celîli buna delâlet eder.

İlim ancak tebliğ ile hâsıl olan ilimdir ki kâffe-i ulûmun fevkindedir. Mürşidin de ilmi bundan ibarettir. [62]

25. Hizbü’n-necât

Zâtı esmâ ve sıfattan münezzeh ve ceberûtunun azameti akletme ve belirlemeden pâk olanı tenzîh ederim. Sıfatı Hamîd ve Mecîd olana hamd olsun. Şanı teşbîh ve tevhîdin hâdislerinden yüce olsun. Ona Hamîd isminin gerektirdiği şekilde hamd edene müjdeler olsun. “Çünkü iki melek (insanın) sağında ve solunda oturarak yaptıklarını yazmaktadırlar.”[233] Aynının şehâdetinin gerektirdiği şekilde mahlûkatın varlığınca hamd etti. Ve işlerin varacağı yerhayallerin ulaşmak istediği yer üzerine gerçekleşti. Ve onların üzerine telaffuz edilen kelimelerden ubudiyet harflerini vârid etti. Âlemler fânî olanda eşyanın gerektirdiklerinden isimlerin matlubları yoluna göre toplandı. “İnsan hiçbir söz söylemez ki, yanında gözetleyen yazmaya hazır bir melek bulunmasın.”[234] Kulun Hamdi âbid ve ma’budun aynısına gelmesidir. Ve O mertebelerde yaratılışın hakîkatinin aynıdır ve varlıkta Hakk’ın hüviyetidir. Zâtının sıfatını mahlûkātın[235] üzerine yaydı ve mahlûkātın üzerine nakışlar ve renkler yansıdı. Mevcûdâtın ruhundan başka varlık yoktur. Ve O zaman ve mekândır, ancak O’nun için keyfiyetler sahibi olmada zaman ve mekân yoktur.[236] O zuhûr ve tecellilerde, -mahlûkātın hil’atinde Âdem’in sûreti üzerinde- Hakk’ın ve halkın aynıdır. “Gökten bereketli bir su indirdik, onunla bahçeler ve biçilecek daneler bitirdik.”[237] Hakk bütün bârizler üzerinde saltanat sahibidir. Ve hiçbir yönden O’na bâtıl gelmez, ki her kul [63]

---

[231] Tâ-hâ, 20/14

[232] Muhammed, 47/19.
[233] Kāf, 50/17.
[234] Kāf, 50/18.
[235] Metinde kevn.
[236] Zaman ve mekânı yaratan O’dur fakat O’nun için zaman ve mekân yoktur.
[237] Kāf, 50/9.

O’na mescidlerde, çarşılarda ve namazlarda kulluk etsin. “Benim huzurumda söz değiştirilmez ve ben kullara asla zulmedici değilim.”[238] Güzelliğinin aynaları, ruhların menzilleri ve cesetlerin yoludur –Öyle bir şekilde ki, hiçbir zerrede hulûl ve ittihâd olmadan- Eğer O’ndan başkası için varlık olsaydı, fesat ortaya çıkardı. “O gün cehenneme ‘Doldun mu?’ deriz. O da ‘Daha var mı?’ der.”[239] O varlığın ve yokluğun hüviyetidir, her rabb ve merbûbun aynıdır, cemâlini her şâhid ve meşhûd görür. Ve O ulûhiyyetini her âbid ve ma’budda görüyor. “Andolsun sen bundan gaflette idin; derhal biz senin perdeni kaldırdık. Bugün artık gözün keskindir (denir).”[240] Başkasına eğilmek için secde yoktur, haraketsizlikte ya da harekette, akıllar zâtının künhünde hayrete düştü ve fikirler sıfatının infisâlinden boynu bükük olarak geri döndü. “O gün incikten açılır ve secdeye davet edilirler...”[241] Onlardan buna güç yetiren olur, biraz yapabilen olur, uyuan olur.

Her hâdis ve kadîmin aynası ve her azab ve nimetin kuşatanıdır. Hakîm ve Alîm oaln Allah’tan başka ilah olmadığına ve Efendimiz Muhammed (s.a.s.)’in O’nun elçisi olduğuna şehadet ederim. O ki, Hakk ile, müminlere Raûf ve Rahîm olarak gönderildi. Varlık âleminde var olanları özüdür. Kıyamet gününde görünenlerin çerağıdır. Ehl-i nefy ve isbât olan ümmetinin ihtilâfından ona bir kusur gelmez. Evlerin en zayıfının gerektirdiği melekût ve sınâıyyâtta yaratılmışlar âleminin güneşidir. “Şüphesiz ki bunda aklı olan veya hazır bulunup kulak veren kimseler için bir öğüt vardır.”[242] “İşte bunlar, Allah'ın kendilerine nimetler verdiği peygamberlerden, [64] Âdem'in soyundan, Nuh ile birlikte (gemide) taşıdıklarımızdan, İbrahim ve İsrail (Ya'kub) 'in soyundan, doğruya ulaştırdığımız ve seçkin kıldığımız kimselerdendir. Onlara, çok merhametli olan Allah'ın ayetleri okunduğunda ağlayarak secdeye kapanırlardı.”[243] “Senin izzet sahibi Rabbin, onların isnat etmekte oldukları vasıflardan yücedir, münezzehtir. Gönderilen bütün peygamberlere selam olsun!”[244] “Âlemlerin Rabbi olan Allah’a hamd olsun.”[245] [65]

---

[238] Kāf, 50/29.
[239] Kāf, 50/30.
[240] Kāf, 50/22.
[241] (...fakat güç getiremezler) Kalem, 68/42.
[242] Kāf, 50/37.
[243] Meryem, 19/58.
[244] Sâffât, 37/180-181.
[245] Fâtiha, 1/2.

26. Silsile-i Tarîkat-ı Nakşbendiyye[246]

Tesbîh ve tehlîl ile ariflerin kalplerini nurlandırana ve onları yakınlık hâlleri üzerine teclîl ve ta'zîmle ve tebcîl ile celâlinin rubûbiyyeti kucağında ta'zîm sütüyle ikramlandırana hamd olsun. Allah'ım! İsimlerinin hürmeti ve sıfatlarının kemâli ve zâtının azameti ile Muhammed (s.a.s.)'e daim salât ve selâm eyle. Ona isimlerinin mazharlarından nâzil olan ve cemâlinin ve celâlinin cilbablarından, sıfatlarının aynalarında izlenen; kurtarıcı, ulaştırıcı ve geniş bir azamet, ebedî bir inâyet ve saadet ver.

Allah'ım! Kalplerimizi marifetinin nurları ile nurlandır. Ey kalpleri ve ruhları dönüştüren, ey sûret ve siluetleri yaratan, kalplerimizin nazarı Senin yönünedir. Bize eşyanın hakîkatini olduğu gibi göster. Kalplerimiz her zaman Sana nâzırdır. Bitmeyen ihsânından bize akıt.

Allah'ım! Bizi tam bir inâyet ile koru ve Efendimiz ve senedimiz ve mevlâmız Muhammed sallallâhu aleyhi ve selemin hürmetine bize ulaştırıcı bir hidayet nasib eyle.

Allah'ım! Ayaklarımızı sırât-ı müstakîm üzerine ve Kerîm olan Rabbimiz'e dosdoğru ulaştıran yolda, gâlip ve hizeyrü's-sâlib olan Ali ibni Ebî Tâlib radıyallâhu Teâlâ anh ve sevilen kulun belâ'ına mücîb, hasîb, nesîb Hüseyin Tâlib radıyallâhu Teâlâ anh ve [66] Efendimiz âbid, zâhid, âmil, mücâhid, mevlâmız Ali Zeynelabidin ibni Hüseyin radıyallâhu Teâlâ anh hürmetine sabit kıl.

Allah'ım! Ayıplarımızı efendimiz mevlâmız ve senedimiz, bâtın ve zâhirin senedi Muhammed el-Bâkır radıyallâhu Teâlâ anh hürmetine ört.

Allah'ım! Günahlarımızı doğu ve batının nûru mevlâmız ve senedimiz Ca'ferü's-Sâdık radıyallâhu Teâlâ anh hürmetine affet.

Allah'ım! Göğüslerimizi efendimiz ve mevlâmız ârif, vâsıl, feyzin kayanğı, hâmî, Bâyezid Bestâmî kaddesallâhu sirruhu'l-azîz hürmetine aç.

Allah'ım! Ahlâkımızı, efendimiz ve senedimiz Nûru'r-rabbânî Ebu'l-Hüseyn Harakānî kaddesallâhu sirruhu'l-azîz hürmetine en güzel hâle getir.

Allah'ım! Dualarımızı kutbu'r-rabbânî ve nûru's-samedânî Ebû Ya'kub Yusuf Hemedânî kaddesallâhu sirruhu'l-azîz hürmetine kabul et.

---

[246] Eserde bu bölümün bir başlığı bulunmamakla beraber, *"Hakāyıku't-tecrîd fî Menâzili'it-tevhîd"*de aynı bölüm bu başlıkla verildiği için, biz de bu başlığı kullanmayı uygun gördük.

Allah'ım! İşlerimizi şimşek gibi nûrun ve fâik feyzin mevlâmız ve senedimiz ve efendimiz Hâce Abdülhâlık Gücdevânî kaddesallâhu sirruhu'l-azîz hürmetine kolaylaştır.

Allah'ım! Amellerimize senedimiz ve emvlâmız ve efendimiz Ârif Kâmil Rivgerî kaddesallâhu sirruhu'l-azîz hürmetine ihlâs ver.

Allah'ım! Hâllerimizi senedimiz ve mevlâmız ma'bûdun inayeti ve var olanların hidâyeti efendimiz Hâce Mahmud Encîri'l-Fağnevî kaddesallâhu sirruhu'l-azîz hürmetine sâlih kıl.

Allah'ım! ..... senedimiz mevlâmız ilmin ve ihsânın mazharı feyzin ve irfanın menba'ı efendimiz Ali meşhûr bi'l-azîzân kaddesallâhu sirruhu'l-azîz hürmetine .....

Allah'ım! [67] Mahfiyyat ve mahsûsâttan hastalıklarımıza senedimiz mevlâmız senedi'l-müsenned ve'l-muvâlâti'l-müeyyid Hâce Muhammed Baba Semâsî kaddesallâhu sirruhu'l-azîz hürmetine şifa ver.

Allah'ım! Cemâlin ve celâlinin yaydığı üzere yakınlığının azametiyle, senedimiz, mevâlmız ve efendimiz Hâce Seyyid Emir Külâl kaddesallâhu sirruhu'l-azîz hürmetine ikrâm et.

Allah'ım! Sana kavuşmaya muhabbetimizi efendimzi ve mevlâmız hakîkatin nûru tarikatın kutbu üstadü'l-a'zam ve nûru'l-muazzam Bahâü'l-milleti ve'd-dîn Muhammed Bahâeddin ibni Muhammed eş-şehîr bi'n-Nakşbendî kaddesallâhu sirruhu'l-azîz hürmetine arttır.

Allah'ım! Bize katından senedimiz mevlâmız, mazharu'l-envâr ve matlau'l-esrâr Hâce Muhammed Attâr kaddesallâhu sirruhu'l-azîz hürmetine rahmet ver.

Allah'ım! Bizi işlerimizde senedimiz mevlâmız mahbûb'l-kulûb ve musâhibu'l-matlûb efendimiz Hâce Ya'kub Çerhî Hisârî kaddesallâhu sirruhu'l-azîz hürmetine başarılı kıl.

Allah'ım! Bize iradende tarikatının sülûkünde efendimiz mevlâmız nûru'l-ebrâr ve ma'adini'l-esrâr efendimiz Hâce Ahrâr Nâsıru'd-dîn kaddesallâhu sirruhu'l-azîz hürmetine kolaylık ver.

Allah'ım! Yâ Hâfız! Bizi senedimiz mevlâmız el-Veliyyü'l-fâkıd ve vâcidü'l-ârifü'l-mücâhid Muhammed Zâhid kaddesallâhu sirruhu'l-azîz hürmetine koru.

Allah'ım! Küçük günahlarımıza rahmet ve büyük günahlarımıza affını senedimiz efendimiz ez-zâkirü'l-müeyyedü'l-âbidîn [68] Derviş Muhammed kaddesallâhu sirruhu'l-azîz hürmetine nasib eyle.

Allah'ım! Babalarımızı ve üzerimizde hakkı olanları senedimi mevlâmız el-mürebbiyyü'mürîd ve'l-mürşidi's-sâlik efendimiz Hâcegî Emkengî kaddesallâhu sirruhu'l-azîz hürmetine affet.

Allah'ım! Bize bu dünyada senedimiz ve mevlâmız masdar-ı nûru'l-bâkî ve lem'atü'l-fârık efendimiz Muhammed el-Bâkî kaddesallâhu sirruhu'l-azîz hürmetine iyilik ver.

Allah'ım! Bize ahrette efendimiz mevlâmız İmam Rabbânî ve müeyyedü's-samedânî Seyyid Ahmed Fa'rukî Sirhindî kaddesallâhu sirruhu'l-azîz hürmetine iyilik ver.

Allah'ım! Bizi gizli şirk ve riya ve sum'a ve hevâya uymaktan, senedimiz mevlâmız efendimiz merhûm müştehiru'l-ma'lûm Muhammed el-Ma'sum kaddesallâhu sirruhu'l-azîz hürmetine uzak tut.

Allah'ım! Kalplerimizi ilm-i yakîn ile senedimiz mevlâmız sâhibu's-sahv ve't-temkîn efendimiz Şeyh Seyfü'd-dîn kaddesallâhu sirruhu'l-azîz hürmetine nurlandır.

Allah'ım! Ey belâları kaldıran ve ey kötülükleri def eden! Bizden belaları senedimiz mevlâmız el-avnü'r-rahmânî ve'l-inâyetü'r-rabbânî Seyyid Nûr Muhammed Bedevânî kaddesallâhu sirruhu'l-azîz hürmetine kaldır.

Allah'ım! Evlâdımızı senedimiz ve efendimiz ve mevlâmız Şemsü'd-dîn Habîbullâh Cân Cânan kaddesallâhu sirruhu'l-azîz hürmetine salih kıl.

Allah'ım! Bizi Sana kavuşmakla, efendimiz ve senedimiz ve mevlâmız el-ârif billâh [69] ve mirkātü'l-intibâh el-müsenned bilâ iştibâh Seyyid Abdullah el-Ma'ruf bi-Gulâm Ali kaddesallâhu sirruhu'l-azîz hürmetine şereflendir.

Allah'ım! Şevkimizi Sana kavuşmakla ve ulaşmakla efendimiz ve mevlâmız sa'dullâh Muhammed Said er-Rukkâlî kaddesallâhu sirruhu'l-azîz hürmetine arttır.

Allah'ım! El-âbid er-râki' el-musahhihi'l-miete'r-râbi' ve bi adedike'l-fâkıdı'l-vâcid el-feyzü'l-vârid el-âlim bi ilme'l-yakîn el-muhakkıku'l-mübîn Seyyid Ahmed Hüsâmeddîn el-Üveysî kaddesallâhu esrârahüm hürmetine Arz ve semanın bereketlerini üzerimize indir, mukarreb evliyâ'ının feyzlerinden bize akıt ve bizi

ikramlandır. Allah'ım, bizi onların feyzleriyle faydalandır ve bizi onlarla haşr et. Allah onlar ve bizim hepimizin üzerinde yardımcıdır.

[70] **27. İfâde-i Mahsûsa**

Hilye-i maârif ile ârâyîş-ı zât edenlerin hâl-i hayâtlarında hem sohbetlerine ifâza-i ma'rifet eyledikleri gibi vücûda getirdikleri âsâr-ı kıymetdârları dahî iyâde-i ihtirâm ve tevkîre zinet-bahş olmaktadır. Pederimiz Seyyid Ahmed Hüsâmeddin Efendimiz hazretlerinin Trablusgarp'ta mehd-ârâ-yı vücûd olan kerîmeleri Seyyide Fatımatü'z-Zehra bütün seyyidâtın şiâr-ı mahsûsları olduğu vechle tahsîl-i ulûm ve maarife bezl-i mechûd etmiş Türkçe tahrîr ile Arapça'dan tercümeye kesb iktidâr etmiş idi.

(Zübdetü'l-Merâtib) namıyla tab'ına ibtidâr ettiğimiz işte bu eser hemşiremizin metrûkât-ı kalemiyyesindendir.

Hemşiremiz, pederimiz efendimiz hazretlerinden (Hakāyıku't-tecrîd fî Menâzili't-tevhîd) nâm te'lîf-i şerîfi okudukları zaman kısmen tercüme ve kısmen zabt ettikleri takrîrleri cem' etmek suretiyle bu eseri meydana getirmiştir.

Eser esas itibariyle Hakāyıku't-tecrîd'in tercümesi ise de mübâhas-i müteaddide meydanında takrîrlerden ilâveten husûle gelen şekl-i hâzırı itibariyle fevâid-i adîdeyi müştemildir

[71] Âmme-i ehl-i tevhîdin istifâde-i mahsûsasını mûcib ve bilhassa Bursa'da gunnûde-i hâk-i pâk-i ebediyyet olan hemşiremize rahmet-i ilâhiyyeyi müstevcib olması emeliyle sâha-i intişâra vaz' ettik. Mutâliîn-ı kirâmın hemşiremizi rahmetle yâd etmelerini ve bizim hakkımızda da hayır dualarını rica ederiz.

Seyyid Ali Rıza Seyyid Muhammed İsmetullah

[72] **28. Silsile-i Ehl-i Beyt-i Mutahhara**

Bihamdillâhi merâ baş ed müyesser ni'met-i bihter
Ki rûz-i şeb buved zikrem "Hüve'l-hayyü hüve'l-ekber"

Miyân-ı halku Hâlık şod vesîle zât-ı Peygamber

Şefi'-i 'asıyân-ı ümmet-i merhûme der-mahşer

Benî Haydar Hüseyn ekber Muhammed Bâkır u Ca'fer
Seyyid Musa-yı Kâzım bu'l-hHasan Kâni' Ali Ca'fer

Muhammed Sâbır u Kâtim ve Ebu't-Tayyib ve Nûru'd-dîn
Ali ve Bu'n-necâ baş ed musaddık ve Kureyş azhar

Ebu'l-Mecd u Ebu't-Tâhir Ebu'l-Abbas ve'l-Ahrâr
Ebû Hâşim ve Ahmed Mustafa şod nesl-i Peygamber

Ki İbrahim ü İsmail ü Mûsâ Zâhid ü Ca'fer
Ki Da'vûd u Ebû Hamza CEmalüddîn Hasan hub-ter

Ebu'l-Ma'sum u Müştak u Mücahid fî sebîlillâh
Muhammed Said Rükkânî Hüsâmeddin Ebu'l-Haydar

Tevessül mî-kunîm Yâ-Rab bi-hakk-ı sûre-i Kevser
Kitâbullâhu evlâd-ı Betûl est cümle-râ rehber

Şeved dâim karîn-i himmet-i îşân-ı 'âlî-şan
Muhibbân-ı safâ âver mürîdân-ı vefâ perver

Rabbenâ âtinâ min ledünke rahmeten ve heyyi'lenâ min emrinâ raşedâ

Sübhâne rabbike rabbi'l-izzeti ammâ yesifûn ve selâmun ale'la mürselîn ve'l-hamdü lillâhi Rabbi'l-âlemîn

29. Seyyidimiz Efendimiz Hazretlerine Müntehî Tarikat-i Nakşibendiyye Silsilenâmesi

Delil est in tarîk-i Hak marâ 'uşşak-ı sübhânı
Ebu'l-Haydar Hüsâmeddin ve Sa'dullah-i Rükkâni

Ki Abdullah u Şemsüddîn Muhammet Seyfî-i vâlâ

Muhammed Ahmed ü Bâkî Muhammed Hacegî danâ

[73] Muhammed Zahid u Ahrâr u Yakub vü Alâ'üddîn
Cenâb-ı Nakşbendî pîr Muhammed Şâh Bahaüddîn

Emîr Seyyid Muhammed ez Ali Mahmud şod pür nûr
Muhammed Abdülhâlik İbn-i Eyyüb ü Ali Tayfur

İmâm-ı Cafer es-Sadık kilîd-i mahzenü'l-esrâr
Muhammed Bâkır u Ekber ve Hüseyin-i Kerbelâ-serdâr

Der-i ilm-i Nebî Haydar İmâm-ı umdetü's-sâdât
Rasûl-i ins ü cin Hakka Muhammed sâhibu'l-ayât

Nazar kün ber men-i miskîn inayet ya Rasûlallâh
Etâke'l-müznibu'l-asî şefaat ya Rasûlallâh

Rabbenâ âtinâ min ledünke rahmeten ve heyyi'lenâ min emrinâ raşedâ

Sübhâne rabbike rabbi'l-izzeti ammâ yesifûn ve selâmun ale'la mürselîn ve'l-hamdü lillâhi Rabbi'l-âlemîn

30. Hazreti Seyyidimiz Şeyh Hüsâmeddin Efendimiz Hazretlerinin Kelâm-ı Şerîfleri

Şems'em bu vücûdum virir ecsâda zılâli
Nutk'um bu şühûdum virir ekbâda hayâli
Efrâd-ı şühûdumla bu hep hâver- i güftâr
Subh'um ki berâzıhda tutan rûz-ü leyâli
Da'vâ-yı fücûr eyler isem dirbana kâzib
Subhum bu güneş tal'ati gösterdi kemâli
Bakma güneşe 'âlemi gör oldı münevver
Gayet de garîbdir bu güneş var mı misâli

Pervâneye bak şem'a yanar görmez o şemsi
İsnât eder ol vatvatabu şemse muhâli
[74] Dîvâneliğin mevsimi mi ey dil-i nâçâr
Pür cûş ü hurûşınla geçirdin heme sâli
Deryâ gibi emvâca takıl eyleme nefret
Kesretde müşâhid olasın tâ o cemâli

31. Ehass-ı İhvânımızdan Said Efendi Merhûmun Seyyidimiz Hazretlerine Trablusgarp'ta İken Gönderdikleri Manzum Mektup ve Melfûfu

Tebessümle serâser kâinatı büsitan eyle
Teveccühle dil-i gam perverânı gülistan eyle

Mübarek pâyini mes eylesin vechim şereflensin
Beni lütfen deri devlet medare asitan eyle

Sebât etsin yolunda kat kat olsun cism-i bî tâbım
Beni irfan saray-ı hazretinde nerd-bân eyle

Kabulu tair-i kutsî aşkına kabiliyet ver
Dil-i zârı o murg-i nazenine aşiyan eyle
Velinimetim, pirim, efendim, kân-ı irfânım
Bu mağmumu, husûl-i nisbetinle kâmran eyle

Ölürsen de tebâüd etme pirin asita'ından
İkâmetgâhı piri kendine dâr-ül emân eyle

Öpüp destin açık güller gibi çâk-ı giribân et
Huzûr-ı pirde ey nâme nâmım dermeyan et

Dağdar etmededir sinemizi hasret-i pîr
Bize olmaz mı müyesser acaba ru'yet-i pîr

Cisme cân, câna gıda kalbe safâ dîdeye nûr
Yâreye çare bütün derde devâ vuslat-ı pîr

Hâk-i dergâhına yüz sür işini altın et
Kimyadır dil-i müsterşid için sohbet-i pîr

Dâmen-i pîre sarıl munatazir merhamet ol
Çünkü gayet de büyüktür şeref-i hizmet-i pîr

İkilikten güzer et, nefisi bil insan ol
Beşeriyyetle bilinmez kıdem-i rütbet-i pîr

Mahz-ı bahşâyiş hakıtr ni'emin a'zâmıdır
Nûrudur dilde zuhûr-ı eser-i nisbet-i pîr

Çok mudur eylese binlerce kulûbu tehzîz
Cebel-i kāfı yerinden koparır himmet-i pîr

Ondaki sırr ve maânîde tenâhî yoktur
Şüphesiz feyz-i Hüdâ sûretidir sûret-i pîr

Sanma kim havsala-i hâmeye kırtâsa sığar
Sanma tarif olunur akl ile ulviyet-i pîr

Bir teveccühle eder âlimi hem pâye-i arş
Akl ü endîşeye hayret getirir kudret-i pîr

İştibâh etmeye sultân-ı cihânsın mutlak
Olabildikse eğer hâiz-i rıkkıyyet-i pîr

Taşırım müftehiran gerdan-ı ihlâsımda

Hırz-i cânım demedir tavk-ı ubûdiyyet-i pîr

Dil-i gam perverimin bâis-i feyz ve ferahî
Kuvve-i nâtıkamın revnâkıdır midhat-ı pîr

Kereminden umarım kalbimi tenvîr eyler
Senin hârâ-yı necef hâline kor şefkat-i pîr

Güç müdür ben de senin kalbini ihyâ etmek
Dem-i Îsa gibidir nefha-i kudsiyyet-i pîr

Etme fennî kulunu feyz-i teveccühten dûr
Merhamet kıl Hasaneyn aşkına ya hazret-i pîr

Rabt-ı kalp ile hemân gâileden azâd ol
Başka bir âlem olur âlem-i hürriyet-i pîr

Diğer
Aman ey zî-mürüvvet zî-kerem sahib-i zaman
Aman ey pür merahim-i çare-i derd-i nihan pîrim

Aman ey rehnümâ-yı malikân-i mirsad-i irfân
Aman ey destgîr-i müstemnidân-i cihân pîrim

Serîr-ârâ-yı kutbiyyet serâir-dân kutsiyyet
Damâir bin ümmet-i hemdem kerûbiyân pîrim

[77] Velînimet-i bî intinânım mürşid-i râhim
Meh-i evc-i siyâdet nur-i çeşm-i âşıkān pîrim

Saide merhamet kıl himmetinle kâmiyab olsun
Dahîlek el-emân pîrim dahîlek el-emân pîrim

Ta'mı cenetten olup kevsere dönse bâde
Devr-i la'linde o yârin getirilmez yâde

Görse dendânını lü'lü' su olur deryada
Eritir arz-ı cemâl etse eğer fûlâda

Bakılır mı o şeh-i kişver-i hüsn abâda
Etse mir'âta nazar aksi gelir feryâda

Kimse ta'yin edemez cah u celâl-i yâri
Bilemez kimse kemâliyle kemal-i yâri

Her gönül kaldıramaz naz ü delâl-i yâri
Her bakan göz göremez yoksa cemâl-i yâri

Bakılır mı o şeh-i kişver-i hüsn abâda
Etse mir'âta nazar aksi gelir feryâda

[78] Kim ki nûr-i rûhuna nasb-ı nigâha savaşır
Ğaşy olup hâke düşer hadd-i helâke yanaşır
Hükm eder gözlerinin aczine gûyun dolaşır
Âfitâba bile dikkatle bakan göz kamaşır

Bakılır mı o şeh-i kişver-i hüsn abâda
Etse mir'âta nazar aksi gelir feryâda

Allah Allah nedir ol cazibe-i hoş ribâ
Nedir ol nâsiye-i lâmia-i can efzâ

Kaldırıp burka'ını olsa eğer cebhe nümâ
Bakmaya hayli melâike de eder istihyâ

Bakılır mı o şeh-i kişver-i hüsn abâda
Etse mir'âta nazar aksi gelir feryâda

Perde-i zülfünü kaldırsa cemâlinden eğer
Pertev-i hüsn-i cihan-sûzine Yusuf baş eğer

Sâde Yusuf mu hep evlâd-ı beşer sîne döker
Kendi rahm etmez etse âşık-ı nâgâme meğer

Bakılır mı o şeh-i kişver-i hüsn abâda
Etse mir'âta nazar aksi gelir feryâda

[79] Sîne ki nâr-ı muhebbet ile eyle tezhîn
Zirâ akdâmına ihlâsla kıl ferş-cebîn

Dest ü dâmânına düş anla nedir dîn-i mübîn
Dîde-i canda hususan var ise kuhl-i yakîn

Bakılır mı o şeh-i kişver-i hüsn abâda
Etse mir'âta nazar aksi gelir feryâda

Mihr-i tâbendeye nisbetle nasılsa nâhid
Öyledir vech-i dirahşâanı yanında hurşîd

Rûh-i eşyadır izârındaki nûr-i tevhîd
Çekmetince rah-i valsında gam ey mert-i Saîd

Bakılır mı o şeh-i kişver-i hüsn abâda
Etse mir'âta nazar aksi gelir feryâda

31. Sefîne-i Evliyâ Müellifi Hüseyin Vassâf Bey Efendi'nin Seyidimiz Efendimiz Hakkında -i Âlilerine Derc Buyurdukları Manzûmedir.

Hârîm-i ismet-i ma'nâ yı Kur'ân'dır Hüsâmeddin
Nedîm-i hazret-i canan-ı irfândır Hüsâmeddin
Hakāyık âleminde mürşid-i alî tebâr oldu
Hakîm–i sırr-ı insan-ı ma'z ı Kur'ân'dır Hüsâmeddin
Nübû'-i hikmet olmuş kalb-i alîsi serâirden
Vücûd-i melek-i aşka ayn-ı ihsandır Hüsâmeddin
Uluvv-i kadrine eyler şehadet bunca asârı
Tecelligâh-ı feyz-i kuds-i subhândır Hüsâmeddin
Muhibb-i kemterî Vassaf'ı istişfa' eder her an
Muhakkak bilmeli yektâ-yı devrandır Hüsâmeddin

SONUÇ

Çalışmamızda Ahmed Hüsâmeddin Dağıstânî'nin *Zübdetü'l-Merâtib* isimli eserini günümüz Türk harflerine aktararak, "Letâif" konusunu incelemeye çalıştık.

Tezin ilk bölümünde, Ahmed Hüsâmeddin Dağıstânî'nin hayatı, şahsiyeti, eserleri ve tarikatını inceledik. Dînî ilimlerin yanı sıra fen ilimlerine de vâkıf olan Dağıstânî'nin eserleri; önemli bir kısmı Fatih yangınında yok olmakla beraber, özellikle Kur'ân'ın iş'arî tefsiri ve tasavvufun yaratılışa ve ahlâka dair konuları hakkında derin ve orijinal bilgiler içermektedir. Dağıstânî'nin tarikat silsilesinin de eserlerinde dikkati çeken bir başka konu olduğunu gördük. Nakşî, Kādirî, Çiştî ve Sühreverdî

tarikatlarından icazeti olan Dağıstânî'nin Nakşbendî silsilesi, gelenekte sıklıkla görülenin aksine, Hz. Peygamber (s.a.s.)'e Hz. Ebû Bekir değil, Hz. Ali yoluyla bağlanır. Müellifin ehl-i beyte mensup olma ve muhabbet besleme hususundaki özel dikkatleri de eserlerinde vurgulanmaktadır.

Zübdetü'l-Merâtib'in yazma nüshasını bulmamız mümkün olmadı. Osmanlıca ve yetmiş dokuz sayfa olan eserin matbu nüshaları ise pek çok kütüphanede mevcut bulunmaktadır. Tasavvuf ve seyr ü sülûk hakkında özlü bilgiler içeren eser, hacimli olmamakla birlikte, müellifin diğer eserleriyle birlikte okunduğunda oldukça kıymetli içeriği ile dikkat çekmektedir. Eserdeki bilgilerin hakkıyla anlaşılması ve değerlendirilebilmesi içinse belli bir tasavvufî altyapıya sahip olmak gerekmektedir.

Tezin ikinci bölümünde letâifin tasavvuf tarihi ve Dağıstânî'nin eserlerindeki yerini inceledik. Çalışmamızda; benzerlerinden farklı olarak Dağıstânî'nin eserlerinde, letâife geniş yer verdiğini ve latîfeleri Kur'ân ayetleri ile bağlantı kurarak özgün bir yaklaşımla incelediğini gördük. Dağıstânî eserlerinde; büyük önem verdiği tevhîde ulaşma yolunda latîfeler üzerine murakabe yöntemini anlatmıştır. Allah Teâlâ'nın isimleri ile tecellî etmesi sonucu meydana gelen kâinattaki her bir varlık; bu isimlerin gerektirdiği davranışı gösterir. Yine Allah Teâlâ'dan gelen feyz; insanlara O'nun ilâhî isimleri, Peygamberlerinin makamları ve kişinin latîfeleri vasıtasıyla ulaşmaya devam eder. Mürid bu feyze ve dolayısıyla kendisinin ilâhî isimler ve sıfatlar âlemindeki hakîkati (ayn-ı sâbite, mebde-i taayyün, kişinin terbiyecisi) olan ilâhî ismin gölgesine, latîfeleri üzerinde murakabe yaparak, onları fenaya ulaştırmak sûretiyle vâsıl olur. Böylece seyr ü sülûkünü de tamamlamış olur.

Tez hazırlama sürecinin sonunda, önemli bir mutasavvıfın eserini günümüz Türk harflerine aktarmanın yanında, letâif hakkında geniş bilgi edinmiş, kaynakları tanıma ve derin bir araştırma hazırlama konusunda deneyim kazanmış olduk. Farsça kaynaklara ulaşmadaki yetersizlik ise bu tezdeki bir eksiklik olarak kendini göstermektedir.

Çalışmamızın tasavvuf litaratürüne ufak da olsa bir katkı sağlamasını ve Ahmed Hüsâmeddin Dağıstânî'nin eserlerinden bir tanesinin daha günümüze aktarılmasıyla, onun hatırasına bir hizmet olabilmesini ümit ederiz.

BİBLİYOGRAFYA

Acem, Refik, *Mevsuatu mustalahati't-tasavvufi'l-İslâmî*, Mektebetu Lübnan, Beyrut 1999.

Aclûnî, *Keşfü'l-hafa ve Müzilü'l-ilbas,* thk. Ahmed Kalaş, Dâru İhyai't-Türasi'l-Arabi, Beyrut, 1932.

Alptekin, Turan, *“Ahmed Hüsâmeddin”*, *Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi,* c. II.

Aynî, Mehmed Ali, İslam Tasavvuf Tarihi, Akabe Yayınları, İstanbul 1985.

Bağdadi, Ebü'l-Baha Ziyaeddin Mevlana Halid b. Ahmed Halid, *Halidiye Risalesi*, haz. Yakup Çiçek, Umran Yayınları, İstanbul 1987.

Bedahşî, Mir Muhammed Numan, *Risâle-i Sülûk*, nşr. Gulâm Mustafa Hân, Karaçi 1969.

Bostancı, Ali Haydar, *Tasavvufta Etvar-ı Seba ve Sofyalı Bali Efendi'nin “Etvar-ı Seba'sı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, dnş. Prof. Dr. H. Kâmil Yılmaz, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı İslam Felsefesi Bilim Dalı, İstanbul 1994.

Buhari, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail, *Sahih-i Buhari*, Dârü't-tıbâati'l-âmire, İstanbul 1315.

Buhari, Ebu'l-kasım Muhammed b. Mesud, *Risale-i Bahâiyye*, Kütübhane-i Nusret, İstanbul 1328.

el-Buhari, Salahüddin ibn-i Mübarek, *Enîsü't-Talibin ve Uddetü's-salikin Gönüller Nakkaşı,* trc. Süleyman İzzi Teşrifati; sad. Mutafa Özsaray, İz Yayıncılık, İstanbul 2003.

Cebecioğlu, Ethem, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, Anka Yayınları, İstanbul 2004.

________________, *“Psiko-Tarih Açısından Farklı Rûhî Tekâmül Mertebelerinin Mevlânâ'nın Anlaşılmasındaki Rolü -Metodolojik Bir Yaklaşım-,” Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, c. VI, s. 14, Ankara 2005.

Corbin, Henry, *L'Homme de lumiére dans le soufisme iranien*, Paris 1971.

Cürcânî, Seyyid Şerif, *Kitâbü't-Ta'rifât*, trc. ve şrh. Arif Erkan, Bahar Yayınları, İstanbul 1997.

Dağıstânî, Ahmed Hüsâmeddin, *Zübdetü'l-Merâtib*, Matbaa-i Ahmed Kâmil, İstanbul [t.y.].

__________________________, *Hakāyıku't-tecrîd fî Menâzili't-tevhîd,* Matbaa-i Mürettibîn-i Osmânî, Âsitânetü'l-aliyye 1910.

__________________________, *Makāsıd-ı Sâlikîn*, Evkāf-ı İslâmiyye Matbaası, İstanbul 1921.

Daye, Abdullah b. Muhammed el-Esedi er-Razi Necmüddin, *Muradname*, [y.y.][t.y.], Süleymaniye Ktp. No: 0000272, 180 vr.

Dihlevî, Abdullah, *Mekâtib-i Şerîfe*, İstanbul 1992.

_______________, *Makāmât-ı Mazhariyye*, İstanbul 2002.

Er, Muhammed Emin, *Mecmuatü'r-resâili'd-dîniyye fî Ulûmi'l-muhtelife*, Dârü'l-endülüs, Şam 2010.

Erginli, Zafer, (ed.), *Metinlerle Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, Kalem Yayınevi, Trabzon 2006.

Fa'rukî, Mevlana Ebu Said, *Tercüme-i Hidayetü't-talibîn,* trc. Mehmed Hıfzı, Matbaa-i Esad İzzet, İstanbul 1882.

Gündüz, İrfan *Gümüşhânevî Ahmed Ziyâüddîn (k.s.) Hayatı Eserleri Tarikat Anayışı ve Hâlidiyye Tarikatı*, Seha Neşriyat, İstanbul 1984.

Hâce Mîr Dard, *İlmu'l-kitâb,* Bhopal 1891-92.

Hadimi, Ebû Saîd Muhammed b. Mustafa b. Osman, *Tuhfetü'l-müluk fî irşadi's-süluk Risaletü'n-Nakşibendiyye,* şrh. Dervişzade Mehmed Zeynelabidin Karamani, çev. Mehmed Münib, Dârü't-tıbâati'l-âmire İstanbul 1268.

Hafî, Zeynüddîn, *Der Beyân-ı Letâif-i Seb'a,* Süleymaniye Ktp. Şehid Ali Paşa, nr. 001394, [y.y.] [t.y.].

Hânî, Muhammed b. Abdullah, *Âdâb,* trc. Ali Hüsrevoğlu, Erkam Yaynları, İstanbul 1985.

Hemedânî, Ebu Yakub Yusuf, *Hayat Nedir*, çev. Necdet Tosun, İnsan Yayınları, İstanbul 1998.

Hucvîrî, *Keşfü'l-Mahcûb*, haz. Süleyman Uludağ, Dergâh Yayınları, İstanbul 1982.

[Hüseyin] Hamdi, *Hasbihalü's-salik fi akvemi'l-mesalik,* Tabıhane-i Amire, İstanbul 1847.

Isfahânî, Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliya ve Tabakatü'l-asfiya*, Matbaatü's-Saade, Kahire 1974.

el-Isfahânî, Râgıp, *Müfredât Kur'ân Kavramları Sözlüğü*, çev. Yusuf Türker, Pınar Yayınları, İstanbul 2007.

İbn Mâce, *Sünen*, tahkik Muhammed Mustafa A'zami, Şeriketü't-Tıbaati'l-Arabiyye, Riyad 1984.

Konuk, Ahmed Avni, *Fusûsu'l-Hikem Tercüme ve Şerhi*, haz. Mustafa Tahralı, Selçuk Eraydın, Dergâh Yayınları, İstanbul 1987.

Köle, Bekir, *Zeynüddin-i Hafî ve Eserlerinde Tasavvuf Görüşleri,* Ankara Üniversitesi Sosyal bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Tasavvuf Bilim Dalı, dnş. Prof. Dr. Ethem Cebecioğlu, Ankara 2009.

Kösetürkmen, Muharrem Hilmi, *Kadiri Yolu Saliklerinin Zikir Makamları Ve Zakirlere Hediye*, nşr. Süleyman Ateş, Yeni Ufuklar Neşriyat, İstanbul [t.y].

Kuşeyrî, Abdülkerim, *Kuşeyrî Risâlesi*, trc. Dilaver Selvi, Semerkand Yayınları, İstanbul 2005.

La'li zade abdülbaki b. Muhammed, *Risale-i mebde ve'l-mead*, Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Mahmud Efendi, nr. 0002366-001.

Muhammed Ma'sum, *Mektubât-ı Ma'sumiyye*, trc. Süleyman Müstakimzâde, Ali Rıza Efendi Matbaası, İstanbul [t.y.].

Müceddidî, Ahmed Said, *Erbau Enhar*, İstanbul 1284, Süleymaniye Ktp., Hacı Mahmud Efendi, 0002928-001.

Ögke, Ahmet, *Yiğitbaşı Velî Ahmed Şemseddîn-i Marmaravî Hayatı, Eserleri ve Tasavvufî Görüşleri,* Yayımlanmamış Doktora Tezi, dnş. Prof. Dr. Mustafa Tahralı, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı Tasavvuf Bilim Dalı, İstanbul 2000.

Özek, Ali, Karaman, Hayreddin, Turgut, Ali, Çağırıcı, Mustafa, Dönmez, İbrahim Kafi ve Gümüş, Sadreddin, *Kur'ân-ı Kerim ve Açıklamalı Meali*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1993.

Öztürk, M. Kâzım, *Seyyid Ahmet Hüsâmeddin Hazretleri Hayatı ve Eserleri*, Karakaş Matbaacılık, İstanbul 1996.

_______________, *Seyyid Ahmed Hüsâmeddin Külliyâtından Edvâr-ı Âlem'den Parçalar*, Burhaneddin Erenler Matbaası, İstanbul 1953.

_______________, *Seyyid Ahmet Hüsâmeddin Hazretleri Hayatı ve Eserleri,* Karakaş Matbaacılık, İstanbul 1996.

_______________, *Kur'ân'ın 20. Asra Göre Anlamı*, Ankara 1974.

Parsâ, Muhammed, *Muhammed Bahâeddîn Hazretleri'nin Sohbetleri*, çev. Necdet Tosun, Erkam Yayınları, İstanbul 1998.

Sahib, Esad, *Mektubat-ı Mevlana Halid*, yay. haz. Dilaver Selvi, Kemal Yıldız, Umran Yayınları, İstanbul 1993.

es-Sâfî, Mevlânâ Ali b. Hüseyin, *Reşehât Hayat Pınarından Can Damlaları*, sad. Mustafa Özsaray, Semerkand Yayınarı, İstanbul 2006.

Sarı Abdullah Efendi, *Semeratü'l-fuad fi'l-mebde ve'l-mead Gönül meyveleri*, sad. Yakup Kenan Necefzade, Neşriyat Yurdu, İstanbul 1967.

Schimmel, Annemarie, *İslâm'ın Mistik Boyutları,* Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2001.

Seyyid Mustafa Râsim Efendi, *Tasavvuf Sözlüğü Istılâhât-ı İnsan-ı Kâmil*, haz. İhsan Kara, İnsan Yayınları, İstanbul 2008.

Simnânî, Alâü'd-devle, *Çihil Meclis*, (der. Emîr İkbâl Şâh, nşr. Necîb Mâyil Herevî), Tahran 1366 hş./1987.

___________________, *Tuhfetü's-sâlikîn,* Süleymaniye Kütüphanesi, Fatih, [y.y.] [t.y.], 297.7 nr. 002567, 35 vr.

___________________, *Urve li ehli'l-halve ve'l-celve*, [y.y.], [t.y.], 96 vr., Süleymaniye Kütüphanesi, Reisülküttab, nr. 482.

Sirhindî, İmam Rabbânî Ahmed, *Mektûbât-ı Rabbânî*, çev. Abdülkadir Akçiçek, Merve Yayınevi, İstanbul [t.y.].

___________________________, *Rabbânî İlhamlar Mebde' ve Mead*, trc. Necdet Tosun, Sufi Kitap, İstanbul 2006.

___________________________, *Manevî Yolculuk Mükşefât-ı Gaybiyye,* trc. Necdet Tosun, Sûfî Kitap, İstanbul 2006.

___________________________, *Ma'arif-i Ledünniyye Ariflerin Hâlleri,* trc. Necdet Tosun, Sûfî Kitap, İstanbul 2006.

Şemseddin, Mehmed Nuri, *Miftâhu'l-Kulûb*, haz. Abdülkadir Akçiçek, Huzur Yayınevi, İstanbul [t.y.].

Şimşek, Halil İbrahim, *Mehmed Emin Tokâdî Hayatı ve Risâleleri*, İnsan Yayınları, İstanbul 2005.

Ebü'l-Kasım Süleyman Taberani, *el-Mu'cemü'l-kebîr*, thk. Ebu Muhammed el-Esyuti, Darü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 2007.

Tek, Abdurrezzak, Tasavvufî *Mertebeler -Hâce Abdullah el-Ensârî el-Herevî Örneği-*, Emin Yayınları, Bursa 2008.

Tirmizî, Hakîm, *Kalbin Anlamı*, çev. Ekrem Demirli, Hayy Kitap, İstanbul 2009.

Tirmizî, *Sünen*, Kahire 1978.

Tosun, Necdet, *Bahâeddîn Nakşbend Hayatı, Görüşleri, Tarîkatı*, İnsan Yayınları, İstanbul 2007.

____________, *İmam Rabbânî Ahmed Sirhindî Hayatı Eserleri Tasavvufî Görüşleri*, İnsan Yayınları, İstanbul 2009.

Türer, Osman, *"Letâif-i Hamse", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, c.* XXV.

Uludağ, Süleyman, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, Marifet Yayınları, İstanbul 1991.

Vassâf, Hüseyin, *Sefîne-i Evliyâ*, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2006.

Yaşar, Ahmed, *Çam Kozalağındaki Sır Nefsin Simyası*, Beşikçi Yayınları, İstanbul 1999.

Yılmaz, H. Kamil, *Anahatlarıyla Tasavvuf ve Tarikatlar*, Ensar Neşriyat, İstanbul 2009.

Yusuf Sümbül Sinan, *Risâle-i Etvâr-ı Seb'a*, Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Mahmud Ef., 297.7 nr. 002835.

[y.y.], *Letâif-i Seb'a,* Süleymaniye Kütüphanesi, [y.y.] [t.y.], Hacı Mahmud Ef., 297.3 nr. 003192, 10 vr.

EK

ORJİNAL METİN

سيد احمد حسام الدين حضرتلرينك
كليات آثارندن

زبدة المراتب

درسعادت

مطبعهٔ احمد كامل ـ بايزيدده چادرجيلر قپوسى

١٣٤١

زبدة المراتب

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

زبدة المراتب

بسم الله الرحمن الرحيم

امور دينيه نك اهم و الزمی علم حالدر . انبيالر امور دينيه ايله اشتغال ايده رك دين حقی و توحيدی اظهار ايتمك ، عقائد اخرويه‌يی تصحيح و خلقی امور آخرته تشويق ايتمك ايچون بعث اولونمشلردر.
علم حال و عملك كيفيتنی بيلمك هر برمسلم و مسلمه اوزرينه فرضدر.
علم حالده اهم والزم اولان ده علم عقائددر . زيرا ايمانك بنا واساسی اعتقاد اوزرينه در . بوده الله تعالی حضرتلرينه ايمان واعتقاد ايتمكدر . نتكيم الله تعالی حضرتلری بردر . جسم ، جوهر ، عرض ومصور دكلدر . بركيمسه دن طوغمادی و كندیسی ده طوغورماز . برشی ايله متصل ويا منفصل دكلدر . هيچ برجهتی يوقدر . آنك اوزرينه زمان اجرا اولونماز وبرمكانه نسبت ايدلمز . اوزرينه برشی واجب دكلدر . حكيمدر . ديله‌ديكنی ياپار . متكلمدر . كلامی ، ملائكه ويا باشقه‌سنك كلامنك نوعندن دكلدر.

آنجق كلام قديم جناب حقك كلاميدر . ذاتی وصفاتی ايله قديمدر . بونلرده حيات ، علم ، قدرت ، ارادت ، سمع ، بصر اقساط وتكوين در . رؤية الله نقلا واجب عقلا جائزدر. جناب حق ايچون مكان وجهت يوقدر . مسافه‌نك ثبوتی وكوزلك شعاعيله كورولمز . جناب حقی رؤيت آنجق قلبده اولان ايمان نوريله در . بو عالمك بتون اجزا وصفاتی ، عبادك افعالی ، خير وشر خلاصه هرشی جناب حقك خلقی ايله حادثدر . بشقه خالق يوقدر . بونلر طبيعته حمل اولنماز . زيرا طبيعت ده جناب حقك خلقی ايله وجود بولور .

قوللر ايچون افعال اختياريه واردر . انكله ثواب ويا عذابه مستحق اولورلر . قول خير ويا شردن نه مراد ايدرسه جناب حق انی خلق بيورر . ولكن شره رضاسی يوقدر .

ثواب ، الله تعاليك فضليدر . عقاب ، جناب حقدن عدلدر . استطاعت فعل ايله در . تكليفك صحتی وندينه اعتقاد اولنور. تكليفك صحتی ده آلات واسبابك سلامتی اوزرينه در . قول وسعنده اولان شيئی يابمقله مكلفدر . اقتدارينك خارجنده كی شی ايله مكلف دكلدر . حرام ده رزقدر . مقتول ده اجلی ايله اولور . قبر عذابی كفار ايچوندر . بعض عاصی مؤمنلر ايچون ده اولور . منكر ونكيرك سؤالی ، بعث ،

وزن، کتاب، حوض، صراط، رسول اللهك شفاعتی وخیرلی
کیمسه لرك شفاعتی بیوك كناه ایشلیانلر ایچوندر. جنت وجهنم
موجود والآن باقیدر. آنلر اهللریله فنا بولماز. معراج،
رسول اللهك شخصینه یقظه حالنده مسجد حرامدن مسجد اقصایه
قدردر. بعده جناب حق علم وقدرتیله دیله دیكی یره عروج
ایتدیرمشدر. رسالتپناه افندمز بزه قیامت كونندن، دجالك
دابة الارضك، یأجوج ومأجوجك ظهورندن وشمسك مغربدن
طلوعنی خبر ویرمشدر. بونلرك كیفیت وجودینی بزبیله میز.
ایستر مذكور ایستر منسی اولسون جمله سی حقدر.

اعصارك شرفی علم ایله، علمك شرفی عمل ایله، عملك شرفی
جماعت ایله، جماعتك شرفی ده اتحاد ایله در. عموم ناسك
قلبلری كتاب وسنت ایله برا ولورسه اتحاد حصوله كلیر.

دین، تعریف ایله دكل عمل ایله در. عمل ده عقل ایله بیلنمز.
آنی انجق وحی ایله ارسال اولنان رسول وانزال اولنان كتاب ایله
بولمق ممكن اولدی. كتاب عقل ایله اولایدی رسالتدن اولان
غرض فوت اولوردی.

علم حالك اك مهمی اعتقاددن صوكره عمل صالح ایشلهمكدر.
عمل صالحك ده اك كزیده سی شروط اسلامدر.
اسلامك شرطلری ده بشدر. اولكیسی كلمه شهادت،

بوده « لا اله الا الله محمد رسول الله » دیمكدر. ایكنجیسی
نماز قیلمق، اوچنجیسی اوروج طوتمق، دردنجیسی زكات
ویرمك، بشنجیسی حج ایتمكدر. بوایكی شهادت كلمه سی
بدن انسانده روح ونفس كبیدر. نتكیم انسانك بدنی یمك،
ایچمك، هوا وحرارت اولمدیقجه یاشایه مدیغی كبی انسانك
ایمانی ده نماز، اوروج، زكات وحج اولمقسزین وجود بولماز.

نماز، انسانك ایمانك غداسیدر. اوروج، صو
مثابه سنده در. زكات وخیر وحسنات، صدقه ویرمك
انسانك حرارت غریزیه سی مثابه سنده در. حجه كیتمك،
هوا مثابه سنده در. بو درت امر درت عنصر كبی ایمان
وجودینی، آخرتك لحدینی تشكیل ایدر. نتكیم آبدست آلمق
نمازك قیامنه دلیل اولدیغی كبی نماز قیلمق ده طریقمزك شرطندندر.
نماز قیلمیانك كیمسه نك طریقتدن بحث ایتمسی جائز دكلدر. نماز
انسانك ظاهرینی فحشاء ومنكردن محافظه ایتدیكی كبی اوروج ده
انسانی حسن اخلاقه، مستقیم اطواره سوق ایدر. انسانك
حرارت غریزیه سی ضعیفله دیكی وقتده ده دینده خطرات
ظهوره كلیر. وقلبی مشوش اولور.

هواسی وخیم، مقتی یرلرده اوتورمق انسانی وجوددن
دوشوروب هلاكنه سبب اولدیغی كبی قبله یه متوجه اولمیوب،

ایسته دیکر طرفه نمازی قیلمقده زندیقلره متبع اولمش اولور.
دینك نسیجی اولان برعنصر کاملی ده جه کیتمك ، قبله یه
متوجهاً بش وقت نمازه طورمقدر .
ای سالك حق ! نمازك فائده سی سنی فنافکرلردن ، فنا
دوشونجه لردن خلقك حقنه تجاوز ایتمکدن محافظه ایدن
برحصن حصیندر . فائده سی چوقدر . جناب حقك قوللرینی
حضورینه دعوتیدر . ربکزك حضورینه سزی دعوت
ایدن مؤذن «حَیَّ عَلَی الصَّلاةِ» دیدیکی وقتده همان نجاستدن
حدثدن طهارته مباشرت ایدیکز ، کوزلجه ابدست آلیکز .
صوکره جامعه کیده رك امامه اقتدا ایدیکز . «اللهُ أکبَر»
دیدیککزده کوکلکزدن ماسوایی چیقاریکز . نیت خالصه ایله
ربکزك حضورنده کانه سزی کوریورکبی حضور تام ایله
صف بسته دیوان طوریکز . تکبیردن صوکره «الحمد لله»
دیدیککزده جناب حق دیه جك که «بوحمد بکا قارشیدر . سزی یوقدن وار ایدوب
حضور رمده دیوان طوردیران بونم هدایتمدر . بکا مخصوصدر
بن عالملك ربییم . دنیاده جمیع مخلوقاته رزق وحیات ویرن . و
اولدکدن صوکره بکا ایمان ایدوب پیغمبریمی طانیانلره جنت و
وجمالمی کوستریرم . بن بوکونکی کونده دینه مالك اولان
کیمسه لری سوه رم . بوکون دین کونیدر . دین قزانیکز

اولدکدن صوکره الکز چکمز . قولده یاربی سن بنم
ربمسك . عبادتمی آنجق سکا تخصیص ایتدم . جناب حق ده
سنك بکا عبادت ایتمکه اقتدارك وارمیدر قولم؟ سؤالنه :
ق ـ یاربی سن عنایت ایدرسه ك اولور .
ج ـ نه ایسترسك بندن ؟
ق ـ صراط مستقیمه ، بنی طوغری یوله هدایت ایت .
ج ـ هر بر بکا طوغری کلیر : ایسترجنت ، ایسترجهنم اولسون
هپسی بنمدر .
ق ـ یاربی بزه شو صراط مستقیمی کوستر که اولیا و
انبیالریکه آنی احسان ایتمش سکدر .
ای عزیز ! اللهك قولی ایله بیننده اولان معاملات بویولده
اولدیغی ایچون سن همان نمازه دوام ایت . اللهك حضورنده
طورمق ایچون سکا بهانه آنجق نمازدر .
عبد ایکنجی فاتحه وضم سوره یی اوقودقدن صوکره اقتاحده در
ایکنجی رکوع تکبیرینه اولاشیرسه اوزمان رکعته اولاشمش اولور.
«سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمِدَه» دیدیکی وقتده رکعتك صوابنه وقومته
اولاشمش اولور . قومت وسجده رکعتدن دکلدر .
سجده ایکی درلودر . بریسی قومه دیکری قعده سجده سیدر
نمازك قیام حالی حضور رب العالمینه تعلق ایتدیکی کبی قعده

حالی ده حضور رسول اللهه تعلق ایدن طهیدر . انکچون
«اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ اَيُّهَا النَّبِيُّ» دیبور . قیامده سکا عبادت ایدن
سندن عنایت ایسترز دیدیکی کبی قعود حالنده ده ای بزم
پیغمبرمز سکا وسکا تابع اولان مؤمن قرده شلریمزه سلام
ایده رز قول شریفی توحیدك ایکی شهادت کلمه سنك قیامده
«لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ» قعود ده ده «مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللّٰهِ» ده اشارتدر .
جناب حق بر رکعتده هر ایکی فیضك جریانی امته احسان ایدیبور.
ای عزیز محترم : برازده اوروجدن تفصیلات ویره لم .
جناب حق «اَلصَّوْمُ لِي وَاَنَا اُجْزٰى بِهِ» بیورمشلردر . یعنی
یمه مك وایچمه مك بنم شانمدندر . کیم که اوروج طوتار
مقابلنده اکا احسانم لقامی کوسترمکدر .
اوروج طوتانلر ایچون ایکی فرح واردر . برسی افطار وقتنده
نفسنه محروم اولدیغی نعمتلری ویردیکندن طولایی کسب ایتمش
اولدیغی نفسك فرحیدر . دیکری اللهك امرینی طوتوبده او
وظیفه یی اجرا ایتدم دینیه کسب ایتدیکی فرحدر .. اوروج
طوتمه نك فائده سی ایسه انسانك اخلاقنی کوزل یاپمقلغیدر .
انسانك اخلاقی کوزل اولورسه انك خلقیاپده حرمتی ده
زیاده اولور .
ای طالب حق ! عمل صالح ایله ذیکه قربیت پیدا ایتمکه

چالیش . اللهك سکا احتیاجی یوقدر . سن اکا محتاجسك
بو راده ایکن الله ایله بولوش ، صوکره فرصت الینه کچمز .
فرصتی فوت ایتمه . سائر اعمال صالحه نك البته الله ایله سنك
آره کده حصوله کتیره جکی بیوك منافع واردر . بز بوقدرله اکتفا
ایدیورز . عمل صالحه مباشرت ومبادرت ایت . جناب حق
بومذکوراتی اتیان ایدن قولنه جنات فردوسی ویرمکله تبشیر
بیورمشدر .

❊ ذکر ایله اشتغال ❊

برذاکر ذکر ایله اشتغال مراد ایتدیکی وقت اولجه آبدست
آلیر . حضوری تمام اولمق ایچون برخلوت اختیار ایدر .
الله تعالی ایچون ایکی رکعت نماز قیلار . قبله یه متوجها اوتورر
ذهننده بولنان عوارض وخواطرك جمله سنی سد ایچون
یکرمی بش کره استغفار ایدر ، حضور بولمیه جق اولورسه
بتمشه قدر استغفاره دوام ایدر . «قَالَ قَلْبِي اَسْتَغْفِرُ اللّٰهَ
كُلَّ يَوْمٍ سَبْعِينَ مَرَّةً» حدیث شریفی بونی آراه ایدر .
بعده بر «فاتحهٔ شریفه» اون عدد «صلوات شریفه»
بردفعه «اَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ» سورهٔ جلیله سنی اوچ عدد
«اخلاص شریف» تکرار اون دفعه «صلوات شریفه» بر «فاتحه»
قرائت ایدر وصوکره قلبی ایله مشغول اولور .

برذاكرك اوچ شيئه وقوفى لازمدر . بونلرده قلب ، رابطه ، ذكردر .

قلب ـ صول ممه نك آلتنده اولوب اورادن مريده بر منظره واردر . مريد او منظره دن قلبنى برقنديل شكلنده و اوقنديلك وسطنده ايمان نورى لمعان ايديوركبى ملاحظه ايتملى

رابطه ـ شيخنك قلبندن كندى قلبنه وزرينه نور تعاكس ايديكبى ملاحظه ايتملى . فاطمه رضى الله عنها حضرتلرى « أَحَدُّ نَظَرِى إِلَى وَجْهِ أَبِي فَرَأَيْتُ نُورًا يَلْمَعُ مِنْ بَيْنِ جَبِينِهِ فَيَنْتَشِرُ مِنْهُ فَقَالَ هُوَ نُورُ الْإِسْلَامِ » بيورمشلردر . معناى شريفى پدرمك يوزينه دقتله باقدم ، ايكى قاشى آره سنده برنور لمعان ايديور . واو نورده ناسك قلبلرى اوزرينه انتشار ايدركن كوردم . پدرمدن او نورى سؤال ايتدم . بكا ايمان ايدنلرك نوريدر : شبهه سز آنلرك قلبلرينه واصل اولور بيورديلر . او نورك اوراده جريانى كورمك سائر امتده ده كورمك كبيدر . بونك ايچون بر واسطه لازمدر . واسطه الله ايله عبادى بينده فيضك جريانى صالح اولمق ايچوندر . ابو العون حضرتلرى رابطه نك صحتى اهل بيت مصطفانك سلسله سنه جائزدر بيورمشلردر .

نبى عليه السلامك مباهله آيتنك نزولنده باشلرى اوزرينه اورتوندكى عبايى جعفر الصادق حضرتلرى پارچه لايه رق منتسبلرندن بايزيد بسطامى ، جنيد بغدادى ، معروف كرخى حضراتى كبى ذوات كرامه برر پارچه ويرديلر . اونلرده باشلرينك اوزرينه ديكه رك كنديلرينى اهل بيته داخل اولش عد ايتديلر . حالا مشايخك سرپوشلرى اوزرينه ديكلش « اولا گل » ده بوكا اشارتدر . جعفر الصادق حضرتلرى بو عبادن برر پارچه ويرمكله اونلره اذن ويردى و بونلر شيخ مأذون دنيلدى .

حضرت مهدك اهلى ولميان جناب حقك ده اهلى دكلدر . محبت امور خياليه دندر . بوده امرك خارجنده كتابك سنتيله در . خارجدن بر وجود ايله دكلدر . بونك ايچون توهمه اعتبار اولنماز . رسالتپناه افندمز دنيا طالبيدر ، يشيلدر . جناب حق قوللرينه مستحقدر . اونلرك عملرينه نظر ايدر بيورمشلردر . فرصتك فوتندن ، ضياعندن حذر ايديكز . طريقت موصله ده تقليد جائز دكلدر . باطنكزى انوار معرفت ايله تزيين ايديكز . طريقتك آداب وحقايقى حسن اخلاقك اقتضاسى حيثيتنده در . خلقك حقنه تجاوز ايتمكسزين حسن معاشرتده بولنملى . حديثده وارد اولديغنه كوره بركيمسه رسولك اثرينه اقتفا ايدرسه پيغمبرمزك

واصل اولدیغی مقامه واصل اولور .
برکیمسه یجتبی الولایة پیغمبری مقامنده رؤیت ایده مزسه اوامتده نه صفا تصور اولنور . بو رؤیت قلباً وعلماً در . نه یه کیدیورسك دینلدیکی وقت بن ربمه کیدیورم بکا هدایت ایدر دیمکی . انسانه زینت ویرن جمال ، سوزنده حقیله صادق اولمقدر . کمال صدق ایله ایشی کورمکدر . قلبنی رذائلدن تخلیه ایتملی . آنك عندنده صادر اولان اذایی اماته ایتملی . علیهنده سویله نن سوزلره صبر ایتملی . نظر بصیرتك انکشافنه قدر ذکره دوام ایتملی . بوده مقام هدایتك اولیدر . بو مقامده ارواح انبیا صور جمیله ده تمثل ایدر .

* بو باب لطائفك کیفیت ذکری و عرایتی خلاصه سی بیانیدر *

الله تعالی حضرتلری آدم علیه السلامی اون اجزادن خلق ایتمشدر . بو اون اجزادن بشنه عالم امر دیکر بشنه ده عالم خلق دنیلوب قسم اولی لطیف نورانی قسم آخری کثیف ظلمانی در . اولکی قسم اولان عالم امر عرشك فوقنده اولوب عالم خلق ایسه عرشك تحتنده در . بوده کونك وجودینی قوجاقلار . لطائف نورانی اولان بش قسم قلب ، روح ، سر ، خفی ، اخفادر . ظلمانی اولان بش قسم

تراب ، ماء ، نار ، هوا ، نفس در . لطائف مذکوره نك کیفیت اشتغالی مثل سابقده لکن ذکرك اشتغالی کیدر . حضرت محمد علیه السلامك جبین شریفلرندن وارد اولان نور شیخك قلبنه ، شیخك قلبندن مریدك روحنه ، شیخك روحندن مریدك سرینه ، شیخك سرندن مریدك خفیسنه شیخك خفیسندن مریدك اخفاسنه . شیخك اخفاسندن مریدك لطیفة النفسنه ، شیخك لطیفة النفسندن مریدك لطائف اللطائفنه و شیخك لطائف اللطائفندن مریدك جمیع جسدینه وارد اولور .

رؤیتك صحتنك شرطی

رؤیت شرطه موافق اولورسه وحی والهام قبیلندندر . رؤیتك شرطی ده اویقو ، وهم وخیالدر . خیال ایکی نوعدر بریسی الهام خیالیه دیکری اوهام خیالیه در . اگر کتابه مخالف اولورسه عمل اولنماز . برکیمسه فلان شیخی رؤیاده حرام یرکن کوردم دیسه اوکیمسه نك کوردیکی عیسیله آنك فنالغنه حکم اولنماز . بو رؤیت احتمالدرکه اوهام خیالیه دن اولسون یاخود جناب حق آنی ارشاد ایچون نفسنه علم صورتنده کوسترمشدر . کامل اولان برشیخ کندی نفسنی مریدك نفسی ایله مساوی طوتار . اگر مساوی

طوتمازسه عجب واقع اولور. عجب ده اعاظم حجابدندر.

※ بو باب منازل توحیدك نفی واثبات مرتبه‌سی بیانینده‌در ※

علایق وعوایقك انقطاعندن صوکره مرید ذاتی ایله تفرد ایدر
وجودی ده باقی قالماز. یالکز فرد ومألوه اولان الله تعالی قالیر.
نفی واثباتك ذکری ایله اشتغال ایتمکی مراد ایدن بر ذاکر
لسانی اتساعدن محافظه ایدر. خواطرك آزالمسنه ده
رعایت ایدر. نورینی صدری اوزرنده شو صورتده
یازیلی مشاهده ایدر.

مراقبهٔ احدیت

مرید خیالنده تجلی ایدن شیئی ملاحظه ایدر. زیرا
مرتبهٔ احدیت ربك صفاتنك منتهای عروجیدر. مثلا
«هادی» صفتنك عروجی احدیته قدردر.
«خالق» اسمی ظهور ایتمسی ایچون رب تجلی ایدر. خالقیتك
تجلیسی ایچون ده آدمیت ظهور ایدر. ظلال اسمایه منعکس
اولور. او ظلالده محققلرك قلبندن مریدك قلبنه وارد
اولان فیضك انعکاسیدر. فیضك منشأی «رب» اسمیدر.
مجرای ظهوری ده محققینك قلبندن انعکاس ایدن نوردر.

مراقبهٔ روح

حقیقت حیثیتده دماغ روحك عرش منیریدر. روح «کن»
امریدر. «فیکون» حی اسمنك اشیایه ورود ایده‌رك جسم
وحیات تأثیله بر وجود اکتسابینك تکونیدر. یاخود سدنهٔ
حیات ایله جمیع جوارحی احاطه واستیعاب ایدر. وجودکده
بر یر وارمیدرکه اوراده حیات اولمسون. او حیات، او قدرت
ونشئه‌یه عکس ایدن روحدر. بوده اول امرده اشیایه
اسما نزول ایتمزدن اولکی امرك اولیدر. ذات البحتدن وارد
اولان فیضك موردی صفات ثبوتیه‌دن «حی» اسمیدر.
بونك مورد فیضی روحك محلنده ملاحظه ایدیلیر. «حی»
اسمندن ده حیاتك مدعوینه وارد اولور. حیاتك مدعوی ده
ابراهیمیتدر. ابراهیمیتدن حیات شیخك ظلنه تعاکس
ایدر. شیخك ظلندن مریدك جسدینه روحی طریقی ایله وارد
اولور.

مراقبهٔ سرّ

سرّك مرصدی صول ممه‌نك فوقنده درکه اورادن ترصد
ایدیلیر. مرید سرّینی او محلده ملاحظه ایدر. مراقبهٔ سرّ

تماكنزايدن شئونات شئونات ذاتدر . سرك فيضنك
منشأى ده ذات البحتدن ترابه قدردر . ترابك محل
ظهورى ده حضرات الاسماء ده در . ترابدن ناره عكس
ايدر . ناردن ده مدعوينه عكس ايدر . آنك مدعويده
موسويتدر . موسويتدن ده شيخك ظلنه عكس ايدر .
شيخك ظلندن ده ذاكرك سرينه وارد اولور .

مراقبهٔ خفى

فيضنك منشأى ذات البحتدن صفات سلبيه يه قدردر .
موردى خفينك محلنده در . اوده روحك سريدر .
اورادن حضرت عيسويته حضرت عيسويتدن ده شيخك
ظلنه وارد اولور . فيض شيخك ظلندن ده وجودى كيفيتى
ايله كونك مظاهرندن ذاكرك خفيسنه وارد اولور .

مراقبهٔ اخفى

انسانك صورت واشكالى ظاهر وآشكاردر .
فقط باطنى خيال اوزرينه خفى در . بصر اوزرينه
اخفادر . انسانك منشأ فيضى عالم امردن جميع شئونات
وجوديه دن شان الجامعدر . شئونات صفاتيه ده
عالم الخلقدندر . فيضك موردى ده مريدك اخفاسيدر .
كيفيت وورودى ده مرتبهٔ الوهيتدن در . الوهيت مرتبه سندن

كليهٔ محمديه يه وارد اولور . كليهٔ محمديه دن ده عبوديت كامله
مرتبه سنه وارد اولور . عبوديت كامله مرتبه سى ده محمد
عليه السلامك وجوديدر . محمد عليه السلامك وجودندن
ده ظلنه وارد اولور . اوده عبادت ايله امردر . نفوس
كليه عبادت امرينى استقبال ايتدى . نفوس كليه ده ظاهر
اشيادر . ظاهر اشيايه معكوس اولان ده كليهٔ مستوليهٔ
متصدقه در . يعنى عالمه مرسلا ولديغى اراته ايدن بر رسالتدر

مراقبهٔ كلام

كلام ابواب كتابك مفتاحيدر . زيرا كتابك مرتبه سى
وجود ايله امرك عروجنك منتهاسيدر . امرك منشأى ده
ذات البحتدر . موردى سر ، خفى ، اخفادر . امر مطلع
نفسه بالغ اولديغى وقتده آنك اوزرينه «ارجعى» امرى
وارد اولور . اووقت نفس رجوع ايتمز . فقط نهيدن امره
رجوع ايدر . ذاكر اووقت احسن الحديثى كورور . بو
احسن الحديث رسولك استعداديه يعنى محل نزول وحيه بر
شئونات عليه ايله عطاى صفاتك ورودديدر .

مراقبهٔ افعال

باب ارادتك انكشافنك مفتاحيدر . افعال مطلع نفسه
بالغ اولديغى وقتده آنك اوزرينه «وما تشاؤن الا ان يشاء الله»

امری وارد اولور .

مراقبهٔ وجود

سمع وبصرك انكشافنك مفتاحيدر . مدد مطلع نفسه بالغ اولديغى وقتده انك اوزرينه « وَلْتَنْظُرْ نَفْسٌ مَا قَدَّمَتْ لِغَدٍ وَاتَّقُوا اللّٰهَ » خطابى وارد اولور .

مراقبهٔ معيّت

عبوديت بابلرينك انكشافنك مفتاحيدر . نته كيم حديث شريفده « الاحسان ان تعبد ربك كانك تراه فان لم تكن تراه فانه يراك » بيورمشدر . يعنى دينى كوريبوركبى عبادت ايت ، سن هرنقدر اونى كورەمزسه ك اوسنى كورور » مريد بوجمله يى ملاحظه ايدر . مراقبهٔ معيته فيض عنايت وارد اولور . عنايتك منشأى ده ذات الحقدن . ذات الحقدن وارد اولان فيض تجلى افعاله تجلى افعالدن قلبه وارد اولور .

روحده صفات ثبوتيه يه ، سرده شئونات ذاته ، خفى ده صفات سلبيه يه ، اخفاده شان جامعه تجلى ايدر . عنايت مطلع نفسه بالغ اولديغى وقتده آنك اوزرينه « لَعَلَّكَ بَاخِعٌ نَفْسَكَ عَلٰى آثَارِهِمْ اِنْ لَمْ يُؤْمِنُوا بِهٰذَا الْحَدِيثِ اَسَفًا » خطابى وارد اولور . بومذكورات لفظهٔ جلالك لطائفلر اوزرينه تجلى ايدن انوارينك مراقبه سنك بياناتيدر . نفى واثبات وتوحيد ذاتى وحقائق التجريد

ومنازل توحيدى مراقبه سى ايله كتابك خاتمه سنده بيان ايده جكز .

بو باب عالم باطنده انواع تصرفك زبدهٔ مراتبى بياننده در

عالم باطنده تصرف ممكن اولماز . آنجق اسما نوريله اخلاص مرتبه سنه واصل ولمغله اولور . بوده رسول عليه السلامه تمامیت متابعتله حصوله گلور . متابعت ده حب ايله اولور . حب ده بصر مراد اولنديغى كبى سمع ده مراد اولنور . زيرا مستمع برشى ايشتديكى وقتده اوصاف محسوسه سنى تمام ذهنيه يه قدر خيال خزينه لرنده جمع ايدر . خيالنده تمام اولديغى وقتده اعضاى حقانيدن برعضو احضار ايدر . مريد اوعضو ايله تصرف ايدر . غيريسيله ايتمز . اگر وجود ، كيانى يعنى حقانى اولميوب كونه متعلق اولورسه تعريف وتقريرى عقل ادراك ايده جك صورتده سامع ايله مستمع بيننده تشكل ايدر . اگر نفس ملايمت وتكاسل كوسترمزسه هر براحد طريق مجاهده ده نفسنى تربيه واصلاح ايده بيلير . نفسك اصلاحى ده تقوى ايله ممكن اولور . دينى خالص ايدنلره جناب حق فلاح بابلرينى فتح ايدر . وانلرك اوزرينه سكينت نزول ايدر . كلمهٔ تقوى يه ملازمت اوزره اولورلر .

سادات ركانيدن حسن البانى حضرتلرى ، حقيقت محمديه حقايق ممكنات اسمائيه وصفاتيه نك محيطنده اولان ذاتك وجودينك وجوبى سريدر ، بيورديلر . اومظاهر متوحده نك

حقایق ممکنات اسمائیه وصفاتیه یی محیط اولان عالم معنادن
عالم ظهورك تفصیلی ایچون اولان حقایق متوحده سی ومظاهرك
تفصیلی محیط اولان حقایق ممکنات وحقایق صفاتك عالم
معنادن عالم ظهوره امکان وجودیسی ، وجوب ذاتینك شو
مذکوراتی محیط اولان وجوبك سریدر .

سر مهدی یه اوصاف اسما ونعوتدن وعین مطلقه دن
حقایق امتداد ایتدیکی وقتده اوحقیقت بنفسه ظهوره کلیر
اسم مسماسنه ده تعلق ایتمز . صفت ایله ده متصف اولماز .
زیرا شاهد ومشهود موجود اولمیوب منعدم اولدیغی ایچون
الله ینه اللهدر . هیچ برشی آنك معیتنده موجود دکلدر .
واجب کندیسیدر . هرشیء وجوده کتیرز . واجب الوجود
حضرتلری مرتبهٔ احدیتدن هویت مقیده یه نزول ایدر ، وجود
ایله قائم اولان هویاتده عام اولور . صالحده معرفت ظهوره
کلهرك حقیقی عبد زمره سنه داخل اولمسیله جنت معارف
سکنه لرندن اولمش اولور .

حضرت رسالتپناه افندمز حدیث شریفلرنده « جنت
ایکی درلودر . بریسی جنت مؤجله دیکری جنت معجله در »
بیورمشلردر . صحابهٔ کرام حضراتی جنت معجله نك ایضاحنی
استرحام ایتدکلرنده « مَعْرِفَةُ اللهِ جَلَّ جَلَالُهُ » بیوردیلر .

ای طالب حق بویولر بویله قولایجه لاف ایله حصوله کلز
انجق برمربی ومرشدك تحت تصرفنده خلوتلر وخلقدن انزوا
ایتمکله حصوله کلیر . بونکله ده خلقدن عزلت وحقه تقرب
حصوله کلیر .

اجداد عظامزدن سید المشتاق قدس سره العزیز حضرتلری
بوحدیثك تفسیرنده جنت معجله یی جناب حقی حضور ومشاهده سنه
حمل ایتمشدر . برفقیر جنت عارضه لرندن تجرد ایتدکده اغیاردن
ده تجرد ایتمش اولور . جناب حق مشاهده وجودینی بوفقیره
الباس ایدر . اکر وجودندن تجرد ایدرسه مشاهده مضمحل اولور .
سید محمد زاهد قدس سره حضرتلری « برآدم الله محبتی ادعا ایدرده متوکل
اولمازسه اوقول تحکمدر . یعنی دعوی بلا دلیلدر . یالان
ارتکاب ایتمش اولور . » بیوردیلر . طالبك بری محبت الله
حوادثك استحصالیله جمع اوله بیلیرمی دیو سؤالنده « حوادثك
محبتندن تجرد ایدرسه محبت الله آنك قلبنه عکس ایدر » بیورمشلردر .
اللهك محبتی دیمك مؤمنك قلبنده ایمانك تقرری دیمکدر .
که عمل صالحه سعی وغیرت ایتمکلکندن عبارتدر . بومحبة الله
ده مؤمنك قلبنده برقاچ اوصاف جمیله یی القا واراءه ایدر .
حضرت رسالتپناه افندمز بیورمشلردرکه « طُوبَى لِمَنْ
تَوَضَّعَ فِي غَيْرِ مَنْقَصَةٍ » کبی منافع شخصیه سندن صرفنظر

ایدرلر؟ برکیمسه یه آنک حیثیت و اعتبار دینی اظهار ایچون تواضع ایدن کیمسه نه کوزل اخلاق ایله موصوفدر .

ـ وذل فی نفسه من غیر مسئلة ـ برمسئله ده نتیجه ویرمکسزین نفسنده ذل وکندینی هرکسدن اشاغی کورمک نه کوزل اخلاقدر .

ـ وانفق مالاً جمعه فی غیر معصیة ـ ذره قدر معصیت وقوع بولمقسزین حلال ایله جمع ایتمش اولدیغی مالنی برمؤمن الله یولنده انفاق ایدرسه نه کوزل سخا وکرم واخلاقدر .

ـ ورحم اهل الذل والمسكنة ـ فقرا وذلیللره رحم ایتمک مؤمنک اوصاف وواردات قلبیه سندندر .

ـ طوبی لمن طاب نفسه ـ تجارت وصنعتنده وخلق ایله اولان جمیع مناسباتنده رفق ایله معامله ایتمک مؤمنک نه کوزل شان وشرفیدر .

ـ وصلحت سریرته ـ خلقه قارشی برمؤمنک ایچریسی صالحه وموافقت اوزره اولوب کین ، حسد ، کبرکبی صفتلردن بری اولمق نه کوزل اخلاقدر .

ـ وکرمت علانیته ـ برمؤمنک خلق ایله اولان معامله سی لطیف وکریم اولورسه نه کوزل معامله و نه کوزل اخلاقدر .

ـ وعزل عن الناس شره ـ برکیمسه نک شری ابنای جنسندن خالی وعزلت اوزره اولسه لقاسی نه کوزل بشارتدر .

ـ طوبی لمن عمل بعلمه ـ برمؤمنه علمیله عامل اولمق نه کوزل سعادتدر . « وانفق الفضل من ماله »

مالندن فضله یی وجوه بره صرف ایتمک نه کوزل احسان و اخلاقدر .

ـ وامسك الفضل من قوله ـ هرزه یلنه کله فی سویلمکدن منع سوداولمیوب ایجق مایعنی یی سویلیه سه اخلاقلک نه کوزل حال ، نه کوزل مقالیدر . ایشته بو مذکور اولان اوصاف جمیله برمخلص و ذاکرک اوصافیدرکه برصنفلرله متصف اولان کیمسه اخلاص دینی یی اتباع ایدن برمخلص وموحد دینلمکه لایق وسزاواراولور بو اوصافه فقر اختیاری دینیلورکه بوده یاصورت ظاهره تعلق ایدر . خلقک حوایجی استحصالی و یا انفاق واحسان ایتمک کبی . یاخود باطن مؤمنه تعلق ایدرکه اهل اولان ذوات ایله ریاضت وسلوک ایتمک کبی . صباح واقشام بونلرک صحبتنده وبونله ذواتک تربیه وبونلرک اثقالی واوزاریی حمله مصابرت ایتمک نه کوزل مقارنت ومصاحبتدر . مؤمن ایچون بونلرک مجموعیله عامل اولمق یعنی انسانی ایجیدوب اذا و جفا ویردن صورتده بولنمامقلق ثوابه قرینیدر . زیرا اذا وجفا یک بیوک خیرلری محوایدر وسعادت دینیه قزاندیغی شیلردن محروم ایدر . زیرا بو مقام مقام اعتنادر . آنلرک ظاهر و باطنلری

بصیرتی ونظرینی تجاوز ایتمیه جك صورتده مرافقت وموافقتده
بكدل ویكزبان اولملیدر . سوء عقائد ، تسویلات نفسانیه
وخواطر ردیئه مرید مخلصی جادهٔ حقیقتدن چیقاریق
ایچون برحجاب غفلتدر . اكر برمرید ده بویله ذوات حقنده
برخطره یاخود تسویلات نفسانیه واقع اولورسه استغفار
ایتملی . اكر یكزاییسه شیخنه افاده ایتمك لازمدر . آنفا بیان
اولندیغی اوزره بو مقام مقام اعتاددر ، دقت یریدر . اخوانلك
بربرلریله محبت ، مصالحت ومصاحبت مقامیدر .

سید المجاهد بیورمشلردركه هرآدمك بروجود معنویسی
واردر . بو وجود معنویده مالدن ، علم وصنعتدن اوزرنده
اثری مشاهده اولنان شیدر . مالك صدقه سی صرفی جائز
اولان یره صرف ایتمك ، علمك صدقه سی اخلاص ایله عملدر .
صنعتك صدقه سی اخوانه دقت ایله تعلیمدر . زهد وارشادك
صدقه سی ده خلقك الندہ اولان شیئه طمعدن كسلمكدركه
بوده فقر ایله متصف اولوب اللهدن غیری یه محتاج اولمه مقدر

ای برادر منكسرة القلوب ، اهل ذلت واهل عجز اولورسه ك
اوده سكا مقام اولور .

من غیر سؤال ذل ومنكسرة البال اولمق اهل وصال ایله همپا
اولمقدر . حدیثده بیورمشلردركه ـ فاطلبوني عند منكسرة

القلوب وانا اجلی فیها ـ بنی منكسر قلوبك یاننده آرایكز ، بن
بونلرك یاننده تجلی ایدرم .

ای مخلص ! بو حالده سن عباده ارشاده لایق اولمش
اولورسك . بوده الله تعالی نك فضل واحسانیدر . خلق
ایچنده سكا مرشد نظریله باقمه لرنده بأس یوقدر . زیرا
مؤمنلر سنی حسن كوریور . سن اللهك یاننده ده حسن
اولمش اولویورسك . بو حالده عیندن عیانه ، عیاندن ده
عینه رجوع اختیاری ایله رجوع ایتمش برمرشد كاملسك .

حضرت رسالتپناه افندمز ـ الفقر فخری وبه افتخر ـ
بیورمشلردر . اللهه محتاج اولوب سائره دن منقطع اولقلغم
بنم ایچون برفخری انتاج ایدر . ایشته بو التجا واتكام اللهه
برفخردر . زیرا جمیع خلقدن عزلتایدوب اللهه اولاشمق
عبدك عبودیتك صفت كامله سیدر .

خالقنه خلقی بو صفتله دعوت ایدر . فقرك مراتب و
مقاماتنی تمامیله مرید قطع ایتملیدركه اومقامات ومراتبك
اوصافندن ذات مخلصده اثركورولمه ملی . ایشته بو تجرد
برفقردركه عبدك وجودینی مشاهده ایتدیكی برشیدن بوفقرده
ادراك اولنملیدر .

سید محمد زاهد قدس سره العزیز حضرتلری « مرید وجود

وجود حقانی یی بولمادن فقرتامه واصل اولماز . اکر وجود حقانی یی بوله میه جق اولورسه وجودکا ئینسندن ده تمامیله انسلاخ ایده مز » بیورمشلردر . زیرا او وجود الفقر والاخلاص الله تعالینک عندنده اوعبدک سعی وطلبی ایله برخلق آخریدر . خدو ثنده بو وجود کاملدر . ظهورنده مقدسدر . بو وجود انبیای عظام صلوات الله علیهم اجمعین حضراتنک وجودلریدر .

میزانده شرط غیرئیه معیار اولمقدر . غیری ایچون معیار اولمق اوچ مثقالدر . برنجی مثقال: صورتی موازنه ایدرکه او کیمسه نک صورتی ظاهرده صلحا قیافتی اوزره اولملیدر . ایکنجی مثقال: اعتقادی اوزره معتقد اولوب ایمانی وقلبی اهل سنت والجماعت عقائدی ایله تنویر وتثبیت ایتملیدر .

اوچنجی مثقال: عملده در . اهل سنت والجماعت مذهبی اوزره عامل اولمقدر .

اما شیخی ایله مرید موازنه اولندقده مریدک شیخی صورت وظاهرده تقلیدی ایله اولور . غیریلرده ده کذلک ارتباط واعتنامی التزامدر .

برکیمسه شیخی اوزرینه کندینی عالی کورمسی وکندیسنی کویا مقاملره واصل اولمش کبی برزعمه دوشمه سی مریدک شیخ

اوزرینه رفع صوت ایتمسی کبیدر . « لَا تَرْفَعُوا اَصْوَاتَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ » بونی ارائه ایدر . نبینک صوتی فوقنده برصوت اظهار ایتمک مؤمنک عملنک حبط وافناسنی موجب اولدیغی کبی شیخدن استعانه ایتمه مک مریده ده عظیم دوشکونلکدر .

امور ترقیات اوزره کندینی مقتدر کوزورایسه بوده عجبدر . ده دوشکونلکدر . شیخده واقع اولان خطرات مریدک خطراتی کبی اولماز . حضرت پیغمبر علیه السلام بیوردیلرکه « لَوْلَمْ تُذْنِبُوا لَخَشِيتُ عَلَيْكُمْ مَا هُوَ اَكْبَرُ مِنْ ذٰلِكَ الْعُجْبِ » سزده واریت ووجود ایله برکاه ظهور ایتمه مش اولیدی یعنی اکر کناه ایشله مه مش اولیدیکز اوزدیکزه عجب کله جکندن قورقاردم .

بویولده چوق حدیثلر ذکر ایدلمش ایسه ده بن آنجق بو حدیث ایله اکتفا ایدییورم .

اوچ شی انسانک علمنه ، عملنه ، حیاتنه تهلکه لیدر . برنجیسی: بخل اختیار ایدوب جمیع حرکاتنی بخله تطبیق ایتمک . ایکنجیسی: افراط درجه ده هواسنه تابع اولمق . اوچنجیسی: کندیسنی مغروریتله عجبلندیرمکدر .

ادب وانسانیت نفسیله شیخنک آره سنده بیوک برحرمتله قلبی شیخنک قلبنه موافق برمرأت منعکسه شکلنی آلدیرتمقدر . شیخک قلبندن مریدک قلبنه نزول ایده جک فیوضات محمدیه مریدک

تماميله قلبنه عكس ايتملى . مريدك قلبى قلوب متسلسله ايله حضرت
رسول الله افندمزك قلبنه واصل اولور . آندنصوكره او فيوضات
لطائف ايله متداول اوله رق جمع الجمعه منتهى اولور . بونلك
ايچوندركه كونك اوزرنده مشاهده اولنان آثار و دلائل واضحه‌يى
مشاهده ايتمكله شهود آفاقيده شهادتى صحيح اولمش اولور .
معناده اختلاف وتعدد مشاهده اولنديغى كبى صورتلرده ده تعدد
مشاهده اولنور . اگر بويله اولماسه بن بويله‌يم ديه مغرورانه
سوزلر چيقمز
ـ اَفَمَنْ زُيِّنَ لَهُ سُوٓءُ عَمَلِهٖ فَرَاٰهُ حَسَنًا ـ بركيمسه نك سوء عملى
كنديسنه مزين كورونورسه نتيجه سى كنديني بكمك اولديغندن
كنديني بكمك ايسه مسلمانلرى تجهيل ايتمكدن عبارتدر . آنك بوحالى
كنديسنه خلق چيركين كوسترر . هر نه فالق كوزسه ك او كندى
نفسك ، كندى صورت وحقيقتكدر . زيرا مؤمن مؤمنك مرآتيدر .
پيغمبرمز صلى الله عليه وسلم بيوردمشلردركه ـ اِتَّقُوا فِرَاسَةَ
الْمُؤْمِنِ فَاِنَّهُ يَنْظُرُ بِنُورِ اللّٰهِ الْاَعْظَمِ ـ مؤمنلر عظيم اولان الهيت
بصير اسمنك نوريله كورورلر . آنلرك بصيرتله كوردكلرى
شى حقيقتدر . حذرايت ! حقيقتك وفنالغك خلق ايچنده
منتشر اولماسون . ـ نَسِيتُ قَوْلَكَ قَبْلَ اَنْ تُخَاطِبَنِى وَغِبْتُ
عَنِّى بِهٖ وَلَا تُعَاتِبَنِى ـ معناسى : بنى علم وحيات ايله مخاطب ايتمزدن

اول سنك هر بر محاضراتنى نفسمده جدى وحقيقى صورتده
نسيان ايتمش ايدم . قبل الوجود كندم غائبدم . غيبوبت حاليله
بنى مخاطب ايتمه ! سيد المشتاق حضرتلرى بيورمشلردركه
جناب حق بر قولنه اسما وصفاتندن اولان بر اسم ياخود بر
صفت ايله اوزرينه تجلى ايدرسه عبد كندى وجودندن فارغ
اولوب او اسم ياخود او صفت ايله قالير . زيرا اسما ياخود
صفات او ذاتك عينى اولديغى كبى كذلك غيرى ده اولاماز .
و او اسما ياخود صفات عبديتى آنك وجودندن سلب ايدر .
عبدك نورى سونر . ربك صفتى قالير . اسمانك تقاضاسندن
اولان وجود حادث مضمحل اولديغى وقتده عبدك وجودى ده
فانى اولور . جناب خلق وجود خلقى مراد ايتديكنده وجود
عنصرى بى تركيب ايدر . آنك خلق حيات وعلم ايله مساوى بر خلق
اولمسيله كنديسنه روح نفخ اولنور . وجود بشرى كمالاتنه
اولاشديروب سير وسلوك اثناسنده سالكك قلبنه كندى
روحندن روح نفخ اولنه رق عالم بشريتدن مرتبة الملكوتية الاعلى
اولان مقدسيته رجوع ايدر . نته كيم جناب حق بيوريوركه
ـ وَيُلْقِى الرُّوحَ مِنْ اَمْرِهٖ عَلٰى مَنْ يَشَٓاءُ مِنْ عِبَادِهٖ ـ نظم جليلنجه
عبد ملكوتيت عالمنك ذروه سنى تماميله عروج ايدنجه يه قدر
كندى اوزرينه بر حيات مستولى و بر طاقم حالاتى موجب اولوركه

اوحالاتك نتيجه سى عبدك وجودندن واريت نورى انطفا ايتمكه باشلار . بوانطفا تمام اولدقدنصوكره عبدك حادث اولان وجودندن بدل روح القدس ايله مسما اولان ذاتندن لطيفه اقامه ايدر . اكر وجود حق عبدك وجود حادثه سنك فناسندن صوكره روح القدس ايله مسما اولان ذاتندن لطيفه اوله رق اقامه ايتمه مش اوله ايدى مربوبك وجودى اولمقسزين ربك صفتك ظهورى ممكن اولمازدى .

اى سالك حق اشوفى افاده ايده رم كه مجاهده نك اصل محرابى فكرى حفظ ايتمكله اولور . زيرا فكرك محافظه سى اعضانك محافظه سى ديمكدر . اك مهمى هر عضوك حقوقنه رعايت و حواس خمسه كبى لطيفه لرى محل ظهور علم كبى محافظه ايتمك لازمدر .

اك برنجيسى سماع طريقنى قپاتملى . زيرا سمع قلبك قپوسيدر . بونك ايچون جناب حق ـ فَضَرَبْنَا عَلَىٰ آذَانِهِمْ فِي الْكَهْفِ سِنِينَ عَدَدًا ـ وَحَفِظْنَاهَا مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ رَجِيمٍ ـ بيوريوركه : وَحَفِظْنَاهَا مِنْ كُلِّ مايسد طريق سلوكه ديمكدر . آندنصوكره كوز قپولرينى سد ايتملى زيرا قلبك برقپوسى ده كوزدر . كوزك حفظى فؤادك حفظيدر . جناب حق ـ قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ الآية ـ قُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ ـ

بيورمشدر . خاتونلرك آچيق كزمه لرى كناه وغيره ابتلا وشريعته اهانتدر . زيرا خاتونلرك آچيق صاچيق كزمه لرى چوق كيمسه لرك قلبنى تخريب وعملنى بطى وفكرينى تمذيب ايتمش اولور . بوندن كوز ، قولاق وفؤادينى محافظه ايتمك آنجق ذكره مداومتله حصولپذير اولور .

بركيمسه هرنه سويلرسه ملاحظه سز سويلمه مسون . انسانى ادب وحيا هرشيدن محافظه ايدر . خلق ايله تكلم ايتديككز وقتده ثقلت ويررجه سنه تكلم ايتمه يكز . زيرا اكشى يوزلو وآجى سوزلو اولان انساندن هركس نفرت ايدر . كلامكزده خفت ولطافت وجهكزده ده بشاشت ، نور و ملاحت كورونسون . بزم اوزريمزه لازم اولان مناسبتمزى ايجاب ايدن ذوات ايله موانست ايدوب اونلرى تنفير ايتمه ملى برمؤمن موحدك مؤمن قرده شنه اكرام ايتمسى كرامتيدر . برآدم معلوماتى ايله تفاخر ايدرسه جاهلدر . اَنَا عَالِمٌ فَهُوَ جَاهِلٌ كذلك مال ايله تفاخر ايتمك ده جهالتدر . خالقك توجهى وحسن ظنى ايله كنديني حقيقتده كمالات صاحبى بيلمك احمقلقدر . ذكى اولان كيمسه نك كنديسنك نه حالده بولنديغنى بيلمسى لازمدر .

الك معتبر اولان حال رجا ايله خوف آره سنده بولنمقدر . فرضا بركيمسه نك اللهدن قورقمه سيله اميدى موازنه ايديلمه

دنك كلليدر . مريد مقاماتى حسبيله مشايخك قدرلرينى مرتفع طوتمليدر . زيرا نسبت معنويه نك كيمده اولدينى قولايجه بيلنمز . بر مريد مشايخ عظام حضراتنى كرك حضورنده وكرك غيابنده كندى شيخى كبى محترم طوتمزسه آنك ادبى مفقود حكمنده در. قلب مريده فيضك جريانى ينابيع علم وحكمتله قلبندن لسانه جريانى مستوجب اولور . نته كيم حديثده وارد اولمشدركه ـ مَنْ اَخْلَصَ دِينَهُ لِلّٰهِ اَرْبَعِينَ صَبَاحًا ظَهَرَتْ يَنَابِيعُ الْحِكْمَةِ مِنْ قَلْبِهِ اِلَىٰ لِسَانِهِ ـ بونكله برابر جميع اعضاسنك محافظه سى ده لسانى ، كوزى وقولاغى محافظه ايتمك وجود حقانينك بضاعيدر . عرفان ديدكلرى محققك حق ايله ميانه سنده اولان بر نسبت وجوديه سيدر بركيمسه فنايى استكمال ايدرسه بقايه رجوع ايتمش اولور .

بويله آدم ولى ، عارفدر . متمكندر ومقام عاليه ده نفسنى مشاهده در . سوء احواله دائر انك بر اثرى كورولمز . زيرا فنا اندر فنايه وصوليله ربيسنه ـ دَنَىٰ فَتَدَلّٰى ـ مقامنده سنجيدهٔ لواء ولايت ايتمشدر . ما يعنى فيهك غيريسندن كذيسنده برشى كورولمز .

اى اخوان وآخوات سزه شونى ده افاده ايده رم كه وجود موهوبه ده قالمايكز . زيرا مقام الفراقدر ، تماميت الخلق وختام البشريتدر . نزولك تماميتى كه عالم اعيان ثابتادن بشريته نزولدر

اوبشريتله وجودى تختم ايتمش اولور .

اى مريد محقق ! معراج حقيقت اولان اوامر الهيه يه امتثال ايتمليز . بويله تمسك وبويله سلوك اصلا امرك تحولنده غفلتى موجب اوله جق صورتده اولماملى . شريعتك جواز ويرمديكى اخلاق وافعالى ترك ايده لم . المزده شريعتدن بشقه برعصا يوقدر . بزشريعته سالك اولورسه ق وجود موهوبه مز مقام اوله واصل اولور . وبو مخوف مقامدن قورتولمش اولورز اكر مقام اوله واصل اولميه جق اولورسه ق غشاوهٔ بدن ايچنده حجابلنمش اولورز . فراق ده اوز ريزه مستولى اوله رق مقام بشريتده قاليرز . مقام بشريتده موقوف بولنان كيمسه نك خلاص اولوب اوچ وقوفه صاحب اولمسى لازمدر . بونلرده نفس ، قلب وربك وقوفيدر .

نفسك وقوفى ـ جميع حركاتنى موازنه ايدوب يارين ايچون نه يا پديغنى كوره رك حاضرلامقدر .

قلبك وقوفى ـ اسمائك تصرفنك معرفتيدر . هانكى اسمه واصل اولمش وكنديسنه هانكى اسم حاكم ومتصرفدر . بونى بيلمك لازمدر وقوف رب ايسه كون اوزرنده متصرفك اثرينه مطلع اولوب كونك ربايله قائم اولديغنى كورمكدر . بركيمسه نك برشيئك قالمسى غيريسيله وقوف ديمكدر .

تنکیم شی ایله برابر تمکین طوغا اولدیغی کبی برشیئك اوزرنده
تطبیع و وقوف ده کرها اولور .

سید جعفر الزکی بن علی الهادی قدس سره بیوریورلر که بر
کیمسه نك مراد ایتدیکی شی اوزرینه وصولی اسباب محصله نك
تدارکی ایله در . اسباب محصله نك ده اولکیسی توبه ایتمك ،
ایکنجیسی اراده ، اوچنجیسی استقامت ، دردنجیسی توفیق ،
بشنجیسی توکل ، آلتنجیسی تسلیم در . بونلر نفسك مرتبهٔ عبودیته
عروج ایده جك معراجیدر .

مریدك تربیه سی شیخنه متوقفدر . شیخ نائب حقدر .
خلفا و ورثهٔ انبیا علیهم السلام کبیدر . رسول علیه السلام
بیوردیلر که : شیخلر قومی و امتی ایچنده پیغمبر کبیدرلر . شریعت
غرای مطهره نك حاکمیدرلر . طریقت علیه نك حدودینك حارس
و حافظیدرلر . آنلر شریعتك خلافنه حرکاتده بولنمازلر . عارف
بالله و علماء عاملینك مسلکنه سلوك ایدنلر دیمدرلر . حقك
اطبالریدر . طبایعك مزاجنه عارفدرلر . علل و امراضی بیلیرلر .
حرکاتك موردینه و معنالرینه واقفدرلر . ممدوح و مذموم
اولان خواطری بیلیرلر . کشف حقیقی ایله کشف کوینك بیننی
فرق ایدرلر . علم ، تربیه و ترقیه مالکدرلر . نفس مریده تکون
ایدن تسویلات و علم شیطانی و شیطانك مریده ایله وسوسه

و یروب ضلالتده براقمیجغنی و طالبی فضل هلاکدن ایده جکنی ده
بیلیرلر . مریدك برشیئده نقصانی اولورسه نسبت محمدیه
و فیوضات احمدیه ایله اکمال ایدرلر . بو کمالاتی جامع اولان
محققلر یعنی حدود شریعته غایتده اعتنا ایدن ذوات که شیخ
حقیقی و اللهك عهدینه وفا ایدنلردر . آنلر ذات قدرتدن
خروج ایدوب غلامی اولماز و حقیله عمله ثابتلردر . بر آداب
الهیه یه رعایت ایدرلر . ادیب و ادبیتلردر . حرمتده هرکسك
شخصنه کورنه قصور ایتمزلر . مرید طلبنده نه قدر صادق
اولورسه شیخ ده مریدك تربیه و معالجه سنده حاضردر .
شیخك تداوی ایده جکی امراض قلبیه تعلق ایدن عللردر .
علاج و ادویه اصولنه سالك اولیوب قلبی ذکردن غافل
اوله رق کندینی هلاکه القا ایدن انسانلر جاهللردر .
برکیمسه شیخك ایزینی تعقیب ایده رك فرامینه اطاعت
و انقیاد ایدرسه شیخك قلبیندن وارد اولان فیض آنك قلبنه
عکس متوالی ایله انتقال ایدر . تمام عکسنی ایله وارد اولان
فیض ده ظلال اسماء ده شیخ ایله مساوی برنسبتده تعالی ایدر .
اصل مرید و ملزم اولان قلبك مرآتنی ماسوادن تجرید ایدوب
منجلی طوتمق و صمد قابلیتوزیوب ملازمتدن قورتولقدر .
حضرت علی کرم الله وجهه حضرتلری بیورمشلردر که غمتی

مقرون اولان علم اخلاص نسبتنده دائما تزایدی موجب اولور. وکونا کون الهامات ایله ترقی ایلر . بو ملهم اولان علمه اجابت ایدرسه حضرات الهیه دن صفاتنه نزول ایدر . صفاتنده ده ذاتی مشاهده ایدر . علم و عمل مریدك مردیونیدر . مرید ده ترقیسنی آنجق بو مردیوندن کوزه تیر و بونکله عروج ایدر .

صفاتك اصلی اولان توحید مصادر الافعالدر . صفاتندن افعالی ترك ایتمزسه یعنی کونه تعلقدن فکرا بسبتون تجرد ایتمزسه زهد حقیقی یی ایی بیله مز . توکل ایسه زهدك فوقنده در . توکلی ده عباده تده شیئا فشیئا استحصال ایتملیدر . تبتل سلوك و ریاضات جناب حقك صفاتی ایله متصف اولمق استعدادینی استحصال ایلکدر .

علم حقیقی یه واصل اولمینجه جناب حقك صفاتی ایله ده اتصافی ممکن اولماز . علم حقیقی دیدیکمز مریدك ترقیسنی استحصال ایدن مردیونك ایکی طرفنده کی دیرکلری کبیدر . عمل و تبتل باصامقلری متابه سنده در . « لا اله الا الله » کلمه سنه ترقی و عروج ایدر .

عبد ، صفت قدیم اولان نسبتی ایله فانی اولدیغی وقتده کلام ینه حالی اوزره قالیر . حادث عبدك صفتیدر که اوصفتی بتون نفی وکذیسنده اولان حقیقتی ایله توحید حقیقی یه مناسبت

پیدا ایتمش اولور .

...... « کالی سید حسام الدین حضرتلری بیوریورلرکه » توحیدك بحسب المراتب مظاهری ایله تلون ایدن محبتدن حاصل اولان اخوت اسلامیه نك توحیدینه توحید آثار دینیلیر . بعض اثرلرده اولان اتحاد کبی . مؤمنلرك صلاتده جماعت ایله ادا ایتدکلری توحیده توحید افعال دینیلیر . رکوع ، سجود ، قیام و قعود حالاتنده فعللرینی برلشدیردکلری کبی وشهور رمضانك مجموعنده جوع و عطش صفتیله متصف اولدقلری اتحاده ده توحید صفات دینیلیر . بوقسه طائفهٔ زنادقه کبی افعال و صفاتنی جناب حقك افعال و صفاتی ایله برلشدیرملك دیمك دکلدر . زیرا حادثك قدیمه مقارن اولمسی محالدر . اثنای سلوکده حضرات الارواحه ملاقی اولان کیمسه لر بیلملیدرکه ارواح ایکی نوع اولوب برنوعی لطیفهٔ نورانیه دیکر نوعی لطیفهٔ ظلمانیه در . لطیفهٔ نورانیه خیالده تصرف ایدر . عاقل و مدبردر ملائکه کبی حسب الاقتضا تحولات و تغیراته معروض قالمق احتمالی ده واردر . مثلا خیالنده عکس ایتمش اولان شیئی خارجده ظن ایدر . حالبوکه او خیالنده در . رائینك خارجنده دکلدر . زیرا خیالیدر . شهودی دکلدر . شهود و خیالك هر برلری آیری آیری برر

معکس احراز ایدرلر . خیالده معکوس اولان متنویدر . بونك
ایچون مشاهده‌نك ایکی طرقی واردر . آنلرده شهود و حضور
کبیدر . آنلك نسبتی نسبت خارجیه دکلدر . نسبت داخلیه
روحانیه‌در . وجود خیالده‌در . برحالده که خارجده آراننه
بولنماز . ملائکه و روحانیت کبی . لطیفهٔ ظلمانیه ایسه مرده
جن و شیاطینك نفوس خبیثه‌لریدر . بونلرك منعکس شامی
قلب منافقدر . حضرت علی کرم الله وجهه‌دن روایت اولنورکه
الکهف قولری اللهدن قورقکز . سنرده وصف ایده جکم اوصاف
زمرهٔ منافقین صفتلریدر . بو صفتلری سزه توصیفده وقت
یرادم اهل نفاق صفتلریله کورونوب آنلردن تصدر ایتدکلکوزدن
زیرا صفت نفاق ایله متصف اولان متصلدر . وضیا لدنیه
ذلیلدر . صاحبی ذلیله دوشورر . بونلرك برشیده ثباتی
اولمیوب دائما تلون اوزره اولورلر . هرکیمی فتنه و ابتلایه
القا ایتمك باشلیجه آرزو و املریدر . سیزی ترصدا لتنه
آلوب هر برمضرتی اویره جك شیلری ارائه ایدرلر . سزه کائنه
یدر متفکر یا خود برادر ذیکر کبی اعتماد کوسترلر . آنلرك
قلبلری ملوث و مشوشدر . سزه دائما روی بشاشت
کوسترلر . لکن ایاغکزك آلتنه قویو قازارلر . سزی مضطرب
و زدینه یوز تیرلر . شرك ایلدکلرینی بالذات مراره اورنکر

برفانق کلیرسه ممنون قالیرلر . کذا محو و منقرض اولماکر آنلرك
اقصای امللریدر . سزك ایچون جزایه میاقیدرلر . بوکی کوزلری
کوسترلر اما دوشدیککز وقتده قالدیرمازلر . آنلر
شیطانك حزبیدر . کندیلری ایله کندیلرینه مقرب اولانلر هیچ
بروقتده مؤمنلره ایلك کتیرمزلر . ای طالب حق ! قلبکی
خواطردن محافظه ایتمك ایسترایسه‌ك کندیکی رجال اللهك
تحت تربیه‌سنده بولندیر . سیر و سلوك حالنده شیخی ایله
عروجده مساوی اوله بیلمك ایچون قلبی خواطردن صورت
دائمه‌ده محافظه‌یی التزام ایتملیدر . اطلاق مرتبه‌سنه واصل
اولنجه‌یه قدر مریدك رابطه‌دن آیرلمسی جائز دکلدر .

بو مقامه جمع الجمع اطلاق اولنور . ظاهراً اسماً کثرت
عالمندن معدوددر . مریدك شیخنه رابطه ایله
بولنمقلغی خلوتدر . کثرتده وحدتی وحدتده کثرتی
بولمق خیاله منطبع اولان نقوشدن سالم اولمقدر .
عکس حالده مریدك نفسی تجردات عالیه‌یه
وانوار قاهرهٔ العقلیه‌دن ارواح مقدسه‌یه
و نفوس مدرکه‌یه واصل اولاماز .

نفس مطمئنه ارواح قدسیه‌یه متصل اولدیغی وقتده
اهل جبروتدن ملأ الاعلاده برطائفه‌یه ملاقی اولور .

ملکوت سلکنه عالم جبروتدن سلوك ایدرك اورادن استمدا
ایدر . ملکوتدن ده قوت وعمل ایله نور علم وفیض استحصال ایلر.
حضرت رسول الله صلی الله علیه واله وسلم افندمز بیورمشلردرکه
ذات باری وتقدس حضرتلرینی مشاهده ایدن ذاتلر تحت ثدیه
الیسریده معلق برنوره تأوی والتجا ایدرلر . عالم سفلیاته
تمایل ایدنلری وقتده ایسه طبیعت عالمنه نکول ایتمش اولورلر.
وجبروتیتدن واردا اولان مدد منقطع ومحتجب اولور .
(قوهٔ ملکوتیه مسیله ادراکاتی ضعیفا ولانلر بواشراقاتك
قبولنده وحی والهامدن محجوب اولورلر) مرید هر نه زمان شیخ جانبنه
توجه ایدرك عروجه میل ایدرمه اوزمان سیر مساوی
ایله سیر ایده بیلیر . « لی مع الله وقت » حدیثی بونی اراءه ایدیور.
ملابسات مادیه وهیأت بدنیه دن تنزه وزهد ایله الٰهه
تقرب ایدر . سجادهٔ قربیده ایسه لوث وجوددن طاهر
اولمسی لازمدر . عملنده صدق نیت واخلاص ایله نزاهته
مقرون اولان شیخك مدد ایله کندی بیننده کی مناسبت تامه
سبیله جناب حق آکا امداد ایدر . بو قوهٔ قدسیه ومبدأ الابدن
نفسی تقویه وتأیید ایله در . بر کیمسه الله ایله اولورسه الله ده
انکله در . مریدك هر بر نفسنده عظمت کبریا وقدرت الٰهیه
ایله تنفس ایتمسی لازمدر . بویله تنفس صاحبی اولیان

معیت حقیقیه یه واصل اولاماز . هر نه زمان مرید ایچون
معیت تحقق ایدرمه اوزمان حق ایله اولان لسان ویده نائل
اولمش اولور .
حضرت علی رضی الله عنه حضرتلری (خیبرك قپوسنی بن کندی
الیله قوپارمدم . آنجق جناب حقك بکا امداد ایتمش اولدیغی
قوهٔ ملکوتیه ایله قلع ایتدم) بیورمشلردر .

بو باب مقاماتك احتساسی وحوادثدن مجرد
حقایقك احوال ومراتبی بیانندهدر .

کثرت یوزندن حجب قالقدیغی وقتده صفاتدن ظهور ایتمدن اول
مرید ربیسنی مشاهده ایدر . وآنی حضرات اسما استعلا
ایتمش اولور . حضرات اسمانك مظهری اولسیله حضرت احدیت
مرتبه سیده استعلا ایتمش اولور .
اسمادن احد ایله واحد بیننده فرق شودرکه احد کندیسنه
کثرت اعتباری اولمقسزین یالکز ذاتدر . احد وجود عنصریده
فضل تکوینی مظاهر الوجودك بلا تعیین ولا تحدید ذاتنه
دلالت ایدر . بو هیچ برشیده اشتراکی قبول ایتمز براسم ذاتدرکه
آکا ذات البحت ، ذات الوحده ، ذات العماده دینیلیر .
واحد صفاتك کثرتی اعتباریله برابر ذات دیمکدر . بو
حالده واحد حضرت الاسمادر . احد حضرت الذاتدر .

امتیاز اعتباری نسبتاً اولنماز . ذاتی ذات ایله تعقلده حتی
تعین و تعقل ایدن امتیاز اعتباری کندیسنه ویرلمز . چونکه
ذاتی ایچون وجودده کندیسنه مناسب ومطابق بولنماز .
هرشیئی کندی محیطدر . اعیان ثابته دن اولان مرتبهٔ احدیتدکی
سیر مرتبه سنده اولان تجرد ایسه ذات مرتبه سنده مضمحلدر.
بو مرتبه یه «مرتبهٔ العمأ وفناء الروح» دینیلیر .

عندالشرع اعیان ثابته مرتبه سی جمیع اسما وصفاتی جامع
مرتبهٔ احدیتدر . ارواح ایچون مراتب مخصوصه ومقام معلومه
واردر .

حضرت الغیبک ده عالم توحیدده مراتبی واردر . اولکیسی
غیب الغیوبدرکه جناب حقک علمیدر . بوکا «عنایات ازلیه و
عنایت اولی» تسمیه ایدیلیر .

ایکنجیسی عالم ارواحک غیبیدر . بوده ازلده وابدده
ظهوره کلش وکله جک مجموع اشیا صورتنک عکسیدر . بوکا
«روح العالم» دیرلر . قرآن عظیم ، ام الکتاب بودر . برکیمسه
اعیان ثابته مرتبه سنه واصل اولورسه «ما کان ومایکون»ی
مشاهده ایدر . بوندن صوکره کی غیب عالم قلوبک غیبیدر،
مرتبهٔ ارواحدن صور کلیه نک عکسیدر . بوکا عالم جبروت
تسمیه اولنور . عکوس معینه تفصیلاً ، کلیاً وجزئیاً عالم نفس

تسمیه قیلنور . بوده حضرات الملکوتیة الاعلادر . ملکوت
الاسفل ایسه سالک آنی مرتبهٔ احدیتده مشاهده ایدر .

حضرت الامهات الاسما دیدیکمز سدنة الاسماء والمعانی
اطلاق اولنان «ق» مقامیدر . حیات ، علم ، ارادت ، قدرت
قول ، تکوین ، اقساط سدنة الاسمانک تحتنده اولوب حقایق
کلیه دندرکه آنک فوقنده حقیقت مطلقه وهویة الکبری دن
بشقه برشی یوقدر .

حقایق کلیه و معانی موروده ده احدیت : اوصاف حقیه
وخلقیه دن مجرد تجلای ذاتدن عبارتدر . احدیت تعینک
وصفی اولوب مطلق مینک وصفی دکلدر . مطلق ایچون اسمانک
حیثیتندن وصف واسم اولماز . مستجمع لجمیع الاسما دن اولان
ذاتک عدم مغایرتی اعتباریله بعضیسیله تضاد و بعضیسیله
اتحاد ایدر صورتده ذات واحده مشتمل وذات ایچون لازمدر
بوده حق ایچون ثابت علم وحدانیتدر . بو علم وحدانیتده فانی
اوله رق الوهیت مرتبه سی یالکز علم ایله تعیین اولنور .

الوهیت معلومات مختصه مرآتدن مجموعنک مرتسم اولمسی
ایچوندر . بوایسه اسما اوزرینه مشتمل اولدیغندن ذات
ایچون مرآتدر . او مرآت وجه ذاته مغایر اولماز . آنجق علم
جمیع اسمایه مرآتدر . اگر علم ذاتده معتبر اولمازسه او علمه

وعالم قلبدر . لوح محفوظ وحضرت المثيه (عالم خيال) دينيلير . هر بر عالمڭ كنديسنده حيات بولنور . اوراده خيال ده بولنور .

اهل دنيانڭ خيالى مختفى ولان شى ايله مقيددر . بو ايسه غفلت ونوم مثابه سنده در . حضرت رسول الله بيورمشلردركه
- اَلنَّاسُ نِيَامٌ إِذَا مَاتُوا انْتَبَهُوا - بو عالم غيب خياليدركه كائناتڭ نفوس جزئيهٔ انسانيه ده منطبع اولمسيدر . بو عالم خياله انسان تعبير اولنور . (انسان اكبر) ديدكلرى ده بودر .
عالم شهادت مراتب غيوبڭ اقربيدر . خواصڭ مراتبى نائل اولدقلرى نعمت مقابلنده در . آنلردن بريسى مرتبه سنى تجاوز ايتسه كندى مرتبه سنده مستهلك اولور . آنى فنا اخذ ايدر .
فنا خلقده . بقاده حق ايله حالدر . عالم شهود دكلدر . زيرا شهود وجودڭ حقيقتيدر . نفسنده نفسڭ عينى ياخود غيريسى بولمق وكورمك مرتبه سندر .

شهود ايسه شهود ايله برابر حضوردر . مطلق الذات برامردركه آكا اسما وصفات مستند اولور . حقيقت شهوددر .

* * *

☆ بو باب ذات البحتڭ بيانى ايچه نك امكان خارجنده اولديغنه دائردر ☆

ذات البحتڭ بيانى امكان خارجنده در . ذات البحت ديديكمز برذاتدركه آنى تعيين ايده جك براسم . آنى وصف ايده جك بر صفت يوقدر . برشى يوقدركه انكله حكم اولنسون . هيچ برشيئه نسبت اولنماز . وحدت . وجود . وجوب . مبدأيت . اقتضا . ايجاد . صدور . علمڭ تعلقى نفسيله ياخود غيريله . بونلر كوراتڭ مجموعى تعين وتقييد ايدر .

عدم محضنده حق مطلقڭ وجودندن غيرى برشى يوقدر . بو صفتلرله واردا ولان مطلبة الاسما البتده وجودلرينى طلب واستدعا ايدرلر . ابى رزين العقيليدن روايت اولنوركه يا رسول الله جناب حق خلقى خلق ايتمزدن اول نرده ايدى . افندمز بيورمشلركه عماده ايدى . تحتنده وفوقنده هوا اوليوب كندى ذات البحتى واردى . كرك ثبوت وكرك وجوددن كنديسيله برابر برشى يوقدى .

عما مرتبه سى ايسه مرتبهٔ تنزيهدن عبارتدر . افكارڭ ادراكى كنديسنه متصل اولاماز . بعينه كندى علميله كندى ذاتى عالمدر . بنفسه نفسيله قائمدر . مرتبهٔ الوهيت مرتبهٔ تشبيهدر . هر برمنا لكلڭ ذات المحض ايله ذات الهى بيننى فرق ايتمسى لازمدر . ذات المحضدن عباد بر نصيب وحظ آله ماز . جناب حقڭ

اراده سی تعلق ایتمزدن اول بزلك علمنده ایدك . بزه « كُن »
امری تعلق ایتدی . بز حدوثه كلدك . ربوبیت الاسما بزم
اوزریمزه مستولی اولدی . وجودیات حسبیله هر بر وجود
كندی مظهریتنی طلب ایلدی . هر بر مظهریت ده ربوبیت اسمادن
واقع اولان شئ مطلبدر . علیم اسمی معلوماتی ، قدیر اسمی
مقدراتی ، رزاق اسمی مرزوقك وجودینی طلب ایتدیکی کبی
بو اسمالك بعضیسی تضمن ایتدیکی شیئك اقتضاسی ایله ممتازدر .
جناب حق بزی وجوده كتیروب اسمالك ربوبیتی بزه مستوی
اولدی . بو تسویه بعد الوجود ربوبیتی طلب ایتدی . ربوبیت
ایچون ده صوری ، معنوی تجلیاتلر واردر . انواع مكتسباتدن
حسب القانون ربوبیت معنوی نك اسما وصفاتنده ظهوره
كلسی کبی . ربوبیت صوری : جناب حقك خلقنده تجلیاتی
متشابهاتدن عادت ربوبیتك جریانیله خلقندن ظهور یدر .
بو ایسه حوادث الممكنه ایله ممتازدر . زیرا بو خلق و بو تجلی
هرشیده ظاهردر .

سرك ظهوری رسالتك ظهورینی مستلزم اولدیغی کبی رسالتك
ظهوری رسالتده فتنه وابتلایی ایجاب ایتدی . انسانلر ، بو
رسالتله تفرقه یه دوشدیلر . كیمیسی مؤمن كیمسی ده كافر
اولدیلر . بو پیغمبرلرله نفی واثباته متعلق كفر وایمان ظاهر اولدی .

بوندن صوكره كافر كفری ایله مؤمن ده ایمانی ایله اوغراشه رق
حق وحقیقتنه واصل اولدیلر . ﴿إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ﴾

هر اسمك مقتضای تربیه سی كندی مربوبنده تصرفیله
راضی در . مضل اسمی بر فاسقك وجودنده اضلال اوزره
تصرف ایده ر . او فاسق ، مضل اسمنك تمامیتنه مظهر اولمش
اولور . كذلك "هادی" اسمی مربوبی اولان مؤمنده هدایت
مشاهده اولنمسی ایله راضی در . هر بر اسمك مقتضای ربوبیتی
وجود اشیاده عیاندر . بر نسبتدن دیكر نسبته و بر ربوبیتدن
دیكر ربوبیته كچمسی ایچون عبدك الندە توبه کبی بر اراده سی ده
اكسیك دكلدر . مؤمنه هر شئ حاضر اولایان جناب حق بو ایكی
صفاتندن بریسنه مظهریتی عبدك كندی اراده سنه تودیع
ایتمشدر . ﴿وَأَنَّ إِلَىٰ رَبِّكَ الرُّجْعَىٰ﴾ مقتضاسنجه مرآت وجودنده
حقك تصرفی تعینایدر . بو تعیناتك یا استدلال عقلی ، یاخود
كشف یقینی ایله كندیسنده ظهورینی كورور .

بو فصل اشیایه وجود اعطاسنده ارادۀ الهیه نك تعلقنه دائردر

بو مرتبه ده زبده جناب حق كندی اراده سیله برشیئه وجود
ویرمكی مراد ایدرسه « كن » امری اسماء الهیه دن سدنات صفاته
نزول ایله مرتبۀ امكانه واصل اولور . دائرۀ امكاندن او شیئی

اسبابت والاتی تمانوایدر . کذیسنده شیئیة الثبوت رایحه‌سی

استشمام اولنه‌رق بو شیئك حقیقتیله حقك وجودی تعین

ایتمش اولور . وجودده کی توحیده بودر . زیرا شیئك تعینی

حقایقی صورتنده اوشی ایچون صفتدر . بوتعین حقك شئوناتندن

یاخود وجودندن اولان تعین اولسه‌ده او وجود معین ایچون

اسمدر . اسم وصفات مسمانك عینیدر . موصوف شهودده

ینه عینی ذاتدر . آنك ایچون اشیادن شهود اشیانك خالقیتیله

موصوف بولنمسی باری تعالی وتقدس حضرتلرینك اشیادن ذاتی

تجلیسی ایله مشاهده ایتمکدر .

بو فصل . تعینات الاعتباری بیاننده‌در .

تعینات اعتباریه اسما وشئونك صورتلریدر . اسما وصفات

متعدد ومتفاوت اولدیغی حالده اختلاف موجودات اولوب صور

میاننده حکم ایدر . آنجق وجودده اسمانك اعتباری متعدده

مسمادر . ذات حیثیتیله مفهوماتك نسب وصورتی بردر بوده

وحدت حقیقیه‌دن عبارتدر که وحدت عددیه بالکثرتیده سما ویدر . زیرا بونلرك

مجموعی ماهیت صفات وعوارض لاحقه قبیلندندر . لکن منالك حق بعض مراتبه

ترقی ایتدیکی وقتده وجود ممکنات بلکه نفس وجودی ده مضمحل

اولور . بو اضمحلال آنك ترقیسیدر که بر عالمدن دیکر عالمه

وصولی اراءه ایدر . حیاتك موته عملرك آخرته اولان نسبتی کبی

جید قدس سره حضرتلری بویوردیلر که حادث قدیمه مقارن

اولدیغی وقتده حوادث مضمحل اولور . حادث اولان وجودکبی

ترقی ایتمش اولدیغی عالمده کوریلور . اوزمان فنا اثری وجود

مترقی عنهده فانی اولهرق وجود موهومدن اثر قالماز .

مرتبهٔ احوال العلم

حیات الزم واقرب اولان شی علمدر . علمسز حیات برطلل خیالدر

هر برحی ایچون بو حیاتك موجبی اولان علم لازمدر . بو علم ایکی

قسم اولوب حیواناتك علمی کبی یا علم الهامی اولور که حیاتك لوازمندن

اولان معیشتك لزومی کبی . یا خود بدیهی وضروریدر . لال

بو قسم ده یا تصوری یا خود تصدیقی اولور . اکر علم نظر واستدلال

طریقیله کندیسی ایچون حاصل اولورسه علم کسبی در .

علم کسبی ده ذروه سنده یقینی ایجاب ایدر . ریاضات و

مجاهدات ایله کسب حقیقی مرتبه سنه واصل اولنه‌بیلیرقدر کندیسی

ایچون بو علم حاصل اولورسه عین الیقین مرتبه سی بو علمك

ذروه سنی اشغال وتنویر ایدر . بوده وجودنده علامتیله

جوارحی اوزرنده عملك اثرینك ظهوریدر . برصورتده که او

جوارحك حرکات وحیاتی مشاهده اقتضاسی اوزره ممکن اولور

بو ایکی مرتبه مراتب علمدن علم حصولیدر . هر نه زمان حوادث

وجود طالبدن زائل اولورسه اعیان مرتبه سنده ثابت اولور .

بوحالده انلرك بقيه‌سی ايله برابر حق تعين ايدر . بو عملك
ذروه سنده كنديلرنده حوادثدن وتعيناتدن اثر قالمازسه
اوزمان حق حق اليقين تجلّی ايدر .

بو فصل سير وسلوكه دائردر

سير وسلوك ايدن ذات ايچون هر بر علم حسبيله بر حضور
لازمدر . علوم معاش، حياتك اصلاحنی التزام ايدر .
بوايسه علوم تقوادندر . بوكا (ملكوت الجوارح وموازنات
البدن) تسميه قيلنور . ياخود اخلاقك تهذيب وفضائلك
تكميلنه متعلقدر . بوده نفسك علوميدر . معرفت نفس
بونكله حصوله كلير . بوكا علوم نفسی ، معرفت نفسی دينيلير .
معرفت نفسی يا صفاته تعلق ايدر صورتده كليهٔ يقينيه اولور .
ياخود تجلياته متعلق كليهٔ حقيقيه اولور .
بو علمده ايكی نوعدر - عقليهٔ نظريه ، كشفيهٔ مزيه - در .
بونلرك منبعی عالم قلب وعالم سردركه بونلر اورادن ظهور
ايدرلر . تجليات ومشاهداته تعلق ايدن علوم عقليه قسمی ده
عالم روحك غيبنه متعلقدر ياخود فرط محبته تعلق ايدن علوم
ذوقيهٔ لدنيه دركه مواصلاتكی عالم خفانك غيبيدر .
حقيقت مجرده غيب الغيوبك منبعلرندن حصوله كلير و
اورادن طالبه منجلی اولور علوم ذوقيه دندر .

ذيل

هر بر علم حسبيله بر حضور وارد ر دينلمش ايدی . اولكی حضور
حضرة البدندر . آنك حضوری آنجق وجود خارجينك
تماميله ورودیدر . اكر وارد اولماسه ما يفوت عنهك
فقداندن وجودی صرف ايدر . اكل وشرب ايله علاج
ايدر . زيرا اكل وشربی جناب حق انسانك وجودينك علّی
ايتديكی بر طيندن احسان ايتمشدركه حضرة الكوندن بشر
كندی سعی نسبتنده او غدايی استحصال ايدر . اراده‌سی
ايله آغزينه قور . جناب حقك بر آلی ظاهر آليدركه قولك
اراده‌سی تحتنده در . ديكر الی بعد الاكل وجود انسانی
خلق وغدايی اجهزهٔ داخليه‌يه توديع ايله تصرف ايدر
بركيمسه اكل وشربی ترك ايتسه وجودنده غدايه صالح اولا
ماده‌لر صرف اولنوب بدنك يبوستيله روح اوچار .
ظاهر الی غدامزی ويرديكی كبی باطن الی ده اراده مزله
اكل ايتديكمز شيئی بدنمزه غدا ياپار وبقامزی بونكله تمديد ايدر .
ايكنجی حضور - نفسك حضوری اولوب قلبه انقيادی عندنده
خضوع وخشوع ايله نفسك مطمئن اولمسيدر .
اوچنجی حضور - قلبك حضوری اولوب حضرت قلبك نوری
ايله ذاكرده منجلی اولور . اكر بو حال ذاكری وارده ذكرده مستحكم

قیلمق ایچون احوال صدیقیندن برشی ایسه ذاکر حضور قلبله متمکن
وارد وارد ایله متخلق اولور .
دردنجی حضور — سالکک ربیسنه مکالمه و مناجات عندنده
حضرت سردن ظهوره کلن حضوردر .
بشنجی حضور — معاینه و مشاهده ایله حضرة الروحدن
ظهوره کلن حضوردر .
آلتنجی حضور — مناغات ایله حضرت خفادن ظهور ایدن
حضوردر .
یدنجی حضور — عین وحدتده مقام فنادن حاصل اولان
حضوردرکه اومقام فناده تعینات و مجموع حضرات مذکوره
مضمحل و ملتقله عین وحدتده کی مقامک حضوریدر .
بو مقام نهایه‌ٔ حضرات الحقیقه و فناء مطلقدن عبارتدرکه
بونک ذروه سنده حق الیقین تجلی ایدر . فنادن صوکره
واقع اولان بقاده حضراتک جمعی یعنی عین وحدتده کی فنا ایله
برابر تکمل ایدر . بوایسه محبت و تفرد ایله حضرت الفانیدر .
حضرات الحق ، عند التمکین جمیع حضرات اسمائی جامع اولان
مقام بقاده در . بوده مسلک محمدیه سالک اولان برمریدک
معنویاتنده ظهور ایدر .
اولکی مقام دنیا معیشتلری ، سیر محمدیه و سیرت احمدیه ایله

تمام موازنه‌سی عندنده اولور . ایکنجی مقام ، تزکیهٔ نفس ایله
حاصل اولوب انکله تمام اولور . اوچنجی مقام ، ملاهی و
مناهیدن اجتناب ایله تمام اولور . دردنجی مقام ، غیریدن
توجه والتفاتی قطع ایتمکله اولور . بشنجی مقام ، صفانک
ظهوری وقلبک طغیانندن فی ظلال ایله تمام اولور .
آلتنجی مقام ، ایکیلکدن تجرد ایتمک ایله اولور . یدنجی مقام ،
توحیده مخالفت حصولندن وتلوین بقیه سنک ظهورندن
قورتولمقله تمام اولور . بومقام ایسه سالکک نهایت عروجیدر
علماء محققین اتفاق ایتمشلردرکه برسالکک مراتب انسانیه‌یی
قطع ایدردک غایه‌سنه واصل اولمقه مقامات مذکوره‌یه
وصولی تصور اولنماز .

بو نبوت بدایتی ریاضت و مجاهده الی ...

جناب حقک کمالات الهیه‌سی عین الجمعده مخزوندر . آنی اعیانده
معادن انسانه تودیع ایتدی . عین جمعدن هر زمان برفرد
وجوده کلسه اوفردک استعدادی اوزره مایودع الیه
منقسم اولور . اغنیالرک اوزرینه یاپراقلرک صاچیلدیغی کبی
بوکمالات ده ابدان بشره ترشح ایدر . بوکمالات مخزونه ایله
انسانلر ظاهر اولدیغی وقتده آنلره برمرسل بعث ایده‌رک
استعدادلرینه موضوع اولان کمالاتک اظهارینی ایله آنلری امتحان ایدر .

اومبعوثه آنلرك انقيادى نسبتنده كمالاتدن استعدادلرينه
ظاهراولور. نعمت ونقمتدن آنلرك ابتلالرى كنديلرى اوزرلرينه
صفات حقك ظهورينه مظهراولملرى ايچوندر. نته كيم خزائن
مودوعه يه آنلر معادن اولدقلرى كبى كمالاتك ظهورينى ده كامل
كالليله ادراك ايدر. كمال آنجق اوكامل مودوع اليه دت
ظهورايدر. ناقصدن كمالك ظهورى ممتنعدر. اكرآثاردن
خلقك استعدادنده اولان شيئك اظهارى ممكنميدر.
ديمليرسه اوسائله ويريلن جوابده أوت ديمليدر.
زيرا مسترق السمع ديديكمز غراموفونك مصوتدن صوتى
اخذايدوب ده ينه اعاده ايتديكى كبى برفعلك اجراسى ايچون
اولان حركات او آلات معقوله يه عقل ايله عكس ايدركه ديكيش
ماكنه لرى كبى. ماكنه يى ايشلهتن حركات اوعقلك عكسيدر.
سائرلرى ده بونك كبيدر.

بو باب شيخ مرجوع بياننده در

شيخ مرجوع رسالت محمديه نك خليفه سيدر. بو مرتبه يه
واصل اولميان انسانك شيخلكى انسانده اخلاق بوزغونلغنى
بشقه بر نتيجه ويرمز. بو اجلدن «مَنْ تَشَيَّخَ بِغَيْرِ وَقْتٍ فَقَدْ
كَفَرَ» بيورلمشدر. انسان كامللر مرتبهٔ رسالتده الله تعالى
حضرتلرينك خليفه سى ورسوللرك امناسيدرلر.
البته شيخ طلبايدن طالبه بوذاتك وجودينى بولمق الزمدر.
خلق هرولى وهرانسان كاملى معناً ارشادايده بيليرظنايدرلر
حالبوكه ارشاد ايچون شيخ مرجوع اولمق شرطدر.
اصحاب مقامات اولان عارفلر بو سردن غافل اوله رق
شيخ مرجوع مرتبه سنه واصل اولمادن باشلرينه برمقدار
انسان جمع ايدوب سلوك ايتديريورز اعتقادنده بولنور.
و «اَلطُّرُقُ اِلَى اللّٰهِ بِقَدَرِ اَنْفَاسِ الْخَلَائِقِ» ديرلر. البته
الله تعالينك هرانسانده يدى واردر. وهرمخلوق وجوه
الهيدن بروجهه مظهر وبراسمك تجليسنه مجلا ولديغى كبى
افعالدن ده برفعلك ظهورينه مصدردر ولكن هرعارف
حضرت واحديتده اسماء الهيه نك جمعنه مظهر اولماز.
زيرا ظهوركلى انسان كاملك وجودينه منحصردر.
هرعابد وزاهده شيخ بولنماز دكل لكن هرانسانده

يدالهينك وجودي كفايت درجه سنده اولمش اولايدي
وجه واحدك مشاهده سي كفايت ايدردي . يعني كنديده
بولنانيدي . قاصد سلوك اولان ذاتك سلوكنه كفايت ايدردي
زيرا اوسالكده ده حقك وجهي ويدي واردر . انسان
كندنده اولان وجه حق ويد حقي براقوبده غيريده اولان
وجه ويده تشبث ايتمك ترجيح بلامرجح لازمكله حكندن
فائده سز هاي وهوي واديلرنده پويان وسركردان اولمق
عذابنه ابتلادن عبارتدر . كذلك كندي وجودنده حقي
مشاهده ايتميان برمحجوب ديكر برمحجوب مظهرنده حقي طالبه
نجه تماشا ايتديرر . براعمي ديكر براعمايه نصل دلالت
ايده بيلير . كلك جزئي كبي اولان شي كلك كلي كبي اولماز .
تجلي مفصليتدن خلاص اولميان ارشاد وهدايته مظهر اولاماز
هر عبد خاص وهر انسان كاملك طريق ارشاد ايله مشغول
بولنمسي لازمكلمز . زيرا مظهريتده وظهورده كامل اولان
ذاتك بعضيسي مرجوع اوليوب ذات حقده مستهلك
صورتنده قالير وارجاعي تقديرنده هادي ومرشد
اسماسنك غيرينه مظهريتله نزول ايدر . كيمي صانع ،
كيمي رزاق ، كيمي عالم وكيمي اسم ظاهر ربوبيتي منصه سنده
نمايان اولور . اوليائي تحت قبابي لايعرفهم غيري . حديث منظوقنجه

حجاب غرت ورده بستاريت ملاذنده مختفي اولوب
جمال وحدتي دائما وجوه كثرتده مشاهده ايدرك
ظل الله وبحر انوار موجودات ايچنده مستغرق اولان
كمليلك علوشاننه ساحل تقليدده طعن زن اولان
ارباب نقائص وشيوخ مراسم دسترس اولمازلر
محقق برمذهبه تقليد ايدوب بعضا صفت تقليد ايله
متصف اولورمي ؟

مشكاة محمديه دن علوم الهيه يي بلا واسطه اخذ ايدن
ذات محققدر . اما وقت جهالتده برمذهب محققك
ابتداكي حالي يعني تعين دينيلن شرفت كدينه واصل
اولمازدن اولكي حالي آنك محققلغنه قدح ويرمز . زيرا
محقق حقيقينك صفاتده احاطه سي اولديغي كبي افعالده
دخي احاطه سي واردر .

اهل كمالك كمال صفات وافعال الهيه بيلنه ميوب پرده
واستتار الندهدر . زيرا محققك علمي مجتهدك علمي كبي
دكلدر . مجتهدك علمي دليل واستدلال اوزره اولديغندن
مجتهد آنجق شك وظن صاحبي اولوب يقين صاحبي دكلدر
اكر اجتهادنده يقين اولمش اولايدي . مجتهدينك بينلرنده
اختلاف واقع اولمازدي .

اما محققلر كشف وشهود وبصيرت اوزره بولندقلرندن
آنلرك علومى واردات الهيه مقتضاسيدر . واردات
الهيه دن مراد صددنده بولنديغمز «حتى يأتيك اليقين»
نظم جليلنك مصداقيدركه علم ذوقى قبيلندن
بولنديغندن تظاهر ايتدكجه اختفاسى آرتار .
بركيمسه نك مجموع افعالى كنديسندن منتخب وممتازدر .
اكر كندى عندنده او فعل ممتاز اولمامش اولايدى
اتيان ايتمزدى . نتكيم بركيمسه نك كندى فعلنك غيريسنك
عندنده دخى ممتاز اولديغنى اثباته اوفعلك ميان ناسده
ظهور وبروزى كافيدر .

فصل في مراتب المرشد

زبدهٔ ارشاد — مرشد صحيح ايله خلقك الك مؤثريدر .
كورولديكى وقت وجهنده بشاشت واردر . عظيم الخلقدر .
نامسه عطاده غايت سخيدر . عبادت يولنده عزيمتله عمل
ايدر . اخوان بيننده مكرمدر . نفسك صرصر هواسى آنك
اوزرينه يول بولوب أسه مز . رسولك امينى وخلقك مجيدهٔ حقك

خليفه سيدر ، ناسك استقامتنه معيار والتدر ،
بنى آدم صفتنده كورينان برملكدر ، حق بو ذات ايله برابردر .
خلقك مهبيسيدر ، غايتده نادر بولنان عزيز الوجوددر .
بشريت جلبابنى كيمش بشريتدن ماعدا ناسك كوزينه برشى
كورونمز ، ناسك كفت وكوسى ايله خلق آنك اوزرينه تجلى
ايدر ، آنلر عرساء اللهدر . كنديسندن غيريسى آنلرى بيلمز ،
اشباحك قبه سى آلتنده محفوظدر . تصرفى ايله عالم حقدن
عالم خلقه رجوع ايتمشدر ، ارشاد طريقنك خطا وصوابنى
بيلير ، ابتدا صحبت ايله متكلم اولور ، هركس آكا استعدادى
نسبتنده مقارنت پيدا ايدر ، آنك ايچون احوال عجيبه و
استعدادات غريبه ابراز ايدر ، مقاماتى خلقك مقاماتى
اقتضاسنجه ذهول ، حيرت ، سكر ، صحو كبى هركسك مقامنه
كوره استعدادلرنده ظهور واقتضا ايده جك هر براحواله واقف
ومتصرفلردر . مرشد آكاه اولان ذوات اوج اسميه واصل
اولور . بريسى : الله اسمنك اوزرينه دلالت ايدن اسماء
ذاتيه دن براسمدر . غيرينك معناسيا وزرينه دلالت ايتمز .
آنجق ذات اوزرينه دلالتنده اواسمه واصل اولور .
بواسم لفظ ، صوت وحرفه تعلق ايتديكى كبى آكا فكر وخيال ده
ايرمز .

ایکنجیسی ـ تجلی افعالک کافهٔ اشیاده‌کی تصرفندن حاصل
اولان مرتبانک کافه‌سی جناب حقک ذات الوهیتنه دلالت
ایدن براسمدرکه اواشیانک مجموعیله جناب حقک ربوبیت
صفتندن حاصل اولان الوهیته دلالت ایدر . تاردن
زؤیت اولنان شئونات ذاتک الوهیت اوزرینه دلالتی یعنی
« اِنَّنِي اَنَا اللّٰهُ لَآ اِلٰهَ اِلَّا اَنَا فَاعْبُدْنِي » ده‌کی دلالتکی .
اوچنجیسی ـ معبود بالحق اولدیغی تبلیغاً تعلیم اولنان والوهیته
دلالت ایدن براسمدر . « فَاعْلَمْ اَنَّهُ لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ » نظم جلیلی
بوکا دلالت ایدر .

علم الحق تبلیغ ایله حاصل ولان علمدرکه کافهٔ علومک
فوقنده‌در . مرشدلک ده علمی بوندن عبارتدر .

حزب النجاة

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

سُبْحَانَ الَّذِي تَنَزَّهَتْ ذَاتُهُ عَنِ الْاَسْمَاءِ وَالصِّفَاتِ وَتَقَدَّسَتْ
سُرَادِقَاتُ جَبَرُوتِهِ عَنِ التَّعَقُّلَاتِ وَالتَّعَيُّنَاتِ حَمْدًا لِمَنْ كَانَ صِفَتُهُ
حَمِيدٌ مَجِيدٌ وَتَعَالَى شَأْنُهُ عَنْ حَوَادِثَاتِ التَّشْبِيهِ وَالتَّوْحِيدِ
فَطُوبَى لِمَنْ قَامَ بِحَمْدِهِ عَلَى مَا يَقْتَضِي اِسْمُهُ الْحَمِيدُ اِذْ يَتَلَقَّى الْمُتَلَقِّيَانِ
عَنِ الْيَمِينِ وَعَنِ الشِّمَالِ قَعِيدٌ فَتَحَمَّدَ بِوُجُودِ كَوْنِهِ عَلَى مَا يَقْتَضِي
بِشُهُودِ عَيْنِهِ فَتَحَقَّقَ مَوَارِدُ الْاُمُورِ اَنَّهَا خَيَالٌ تَسْعَى فَاَوْرَدَ عَلَيْهَا
حُرُوفَ الْعُبُودِيَّةِ فِي كَلِمَاتٍ تُتْلَى وَانْتَظَمَ الْعَوَالِمُ عَلَى مِنْهَاجِ مَطَالِبِ
الْاَسْمَاءِ مِنْ لَوَازِمِ الْاَشْيَاءِ فِيمَا يُتْلَى « مَا يَلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ اِلَّا لَدَيْهِ
رَقِيبٌ عَتِيدٌ » فَحَمْدُ الْعَبْدِ اِتْيَانُهُ عَيْنَ الْعَابِدِ وَالْمَعْبُودِ وَهُوَ
عَيْنُ حَقِيقَةِ الْخَلْقِ فِي الْمَرَاتِبِ وَهُوِيَّةُ الْحَقِّ فِي الْوُجُودِ فَبَسَطَ
صِفَاتِ ذَاتِهِ عَلَى الْكَوْنِ وَانْعَكَسَ عَلَيْهِ النُّقُوشُ وَاللَّوْنُ لَا وُجُودَ
سِوَى رُوحِ الْمَوْجُودَاتِ وَهُوَ بَيْنٌ وَاَيْنٌ وَلَا بَيْنَ لَهُ وَلَا اَيْنَ
فِي الْمُكَيَّفَاتِ هُوَ عَيْنُ الْخَلْقِ وَالْحَقِّ فِي الظُّهُورِ وَالتَّجَلِّيَاتِ ـ عَلَى
صُورَةِ آدَمَ فِي خِلْعَةِ الْمُخْتَرَعَاتِ ـ « وَنَزَّلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً مُبَارَكًا
فَاَنْبَتْنَا بِهِ جَنَّاتٍ وَحَبَّ الْحَصِيدِ » فَاسْتَوَى الْحَقُّ عَلَى كُلِّ بَارِزٍ
وَعَلَى وُجُودِ الْحُجُبَاتِ فَلَا يَأْتِيهِ الْبَاطِلُ مِنْ كُلِّ الْجِهَاتِ لِيَعْبُدَهُ كُلُّ

عَابِدٍ فِي مَسَاجِدَ وَبِيَعٍ وَصَلَوَاتٍ * مَا يُبَدَّلُ الْقَوْلُ لَدَيَّ وَمَا أَنَا
بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيدِ * مِرْآةُ جَمَالِهِ مَنَازِلُ الْأَرْوَاحِ وَمَسَالِكُ
الْأَجْسَادِ - بِحَيْثُ لَا حُلُولَ فِي كُلِّ ذَرَّةٍ وَلَا اتِّحَادِ - وَلِامْتِنَاعِ
وُجُودِ الْغَيْرِ فِي حَيِّزِ الْأَضْدَادِ - لَوْ كَانَ لِغَيْرِهِ وُجُودٌ لَظَهَرَ
الْفَسَادُ - * يَوْمَ نَقُولُ لِجَهَنَّمَ هَلِ امْتَلَأْتِ وَتَقُولُ هَلْ مِنْ مَزِيدٍ *
هُوِيَّةُ الْعَدَمِ وَالْوُجُودِ - وَعَيْنُ كُلِّ رَبٍّ وَمَرْبُوبٍ يَرَى جَمَالَهُ
مِنْ كُلِّ شَاهِدٍ وَمَشْهُودٍ وَشَاهَدَ أُلُوهِيَّتَهُ فِي كُلِّ عَابِدٍ وَمَعْبُودٍ -
* لَقَدْ كُنْتَ فِي غَفْلَةٍ مِنْ هٰذَا فَكَشَفْنَا عَنْكَ غِطَاءَكَ فَبَصَرُكَ الْيَوْمَ
حَدِيدٌ * لَا سَجْدَةَ لِانْتِقَاضِ الْغَيْرِ لَا فِي الْجُودَةِ وَلَا فِي السَّيْرِ
تَحَيَّرَتِ الْعُقُولُ فِي كُنْهِ ذَاتِهِ وَرَجَعَ الْفِكْرُ خَاسِئًا عَنِ انْفِصَالِ
صِفَاتِهِ * يَوْمَ يُكْشَفُ عَنْ سَاقٍ وَيُدْعَوْنَ إِلَى السُّجُودِ * مِنْهُمْ
قَادِرٌ وَمِنْهُمْ مُقْتَصِدٌ وَمِنْهُمْ رُقُودٌ مِرْآةُ كُلِّ حَادِثٍ وَقَدِيمٍ
وَمِصْدَاقُ كُلِّ عَذَابٍ وَنَعِيمٍ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ
وَأَشْهَدُ أَنَّ سَيِّدَنَا مُحَمَّدًا رَسُولُهُ الَّذِي أَرْسَلَ بِالْحَقِّ وَبِالْمُؤْمِنِينَ
رَؤُفٌ رَحِيمٌ جُرْثُومَةُ الْمُتَدَالِيَاتِ فِي عَالَمِ الْوُجُودِ وَمِصْبَاحُ
الظُّهُورِيَّاتِ لِيَوْمِ الْمَوْعُودِ وَلَا يَشِينُ لَهُ اخْتِلَافُ أُمَّتِهِ مِنْ
أَهْلِ النَّفْيِ وَالثُّبُوتِ - هُوَ شَمْسُ عَالَمِ الْمُخْتَرَعَاتِ فِي صِنَاعِيَّاتِ
الْمَلَكُوتِ مِنْ لَوَازِمِ أَوْهَنِ الْبُيُوتِ * إِنَّ فِي ذٰلِكَ لَذِكْرَىٰ لِمَنْ كَانَ لَهُ
قَلْبٌ أَوْ أَلْقَى السَّمْعَ وَهُوَ شَهِيدٌ مِنَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ

مِنْ ذُرِّيَّةِ آدَمَ وَمِمَّنْ حَمَلْنَا مَعَ نُوحٍ وَمِنْ ذُرِّيَّةِ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْرَائِيلَ
وَمِمَّنْ هَدَيْنَا وَاجْتَبَيْنَا إِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ آيَاتُ الرَّحْمٰنِ خَرُّوا سُجَّدًا وَبُكِيًّا * سجده
سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ وَسَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِينَ
وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الذي انار قلوب العارفين بالتسبيح والتهليل واكرمهم
واجلسهم على بساط القرب بالتعظيم والتجليل واكرمهم
بلبن الكرامة في حجر ربوبية الجلال بالتبجيل اللهم بحرمة
اسمائك وبكمال صفاتك وعظمة ذاتك صل على محمد صلاة
دائمة وسلامة ثابتة وكرامة منجية وتعظيمة جامعة وتسليمة
موصلة وعناية ابدية وسعادة سرمدية نازلة من مظاهر
اسمائك ومشهودة على مرآة صفاتك ومن جلابيب جمالك
وجلالك اللهم نور قلوبنا بنور معرفتك يا جاعل القلوب
والارواح ويا خالق الصور والاشباح نظرات قلوبنا نحوك
فارنا حقايق الاشياء كما هي وحضرات قلوبنا اليك افض علينا
من احسانك الغير المتناهي اللهم اعطنا عناية تامة وهداية
واصلة بحرمة سيدنا وسندنا ومولينا محمد صلى الله عليه
وسلم اللهم ثبت اقدامنا على صراطك المستقيم وطريق موصل
قويم الى ربنا الكريم بحرمة عبدك الغالب والهزبر السالب
علي ابن ابي طالب رضي الله تعالى عنه اللهم بحرمة عبدك
الحبيب والى بلائك المجيب الحبيب النسيب الحسين رضي الله تعالى عنه

حسن شريف دعاسي

اللهم بحرمة سيدنا العابد الزاهد العامل المجاهد مولينا
علي زين العابدين ابن حسين رضي الله تعالى عنه اللهم استر
عيوبنا بحرمة سيدنا ومولينا وسندنا سند الباطن والظاهر
محمد الباقر رضي الله تعالى عنه اللهم اغفر ذنوبنا بحرمة نور
المغارب والمشارق مولينا وسندنا جعفر الصادق رضي الله
تعالى عنه اللهم اشرح صدورنا بحرمة سيدنا ومولينا
العارف الواصل المورد الفيض الحامي بايزيد البسطامي
قدس الله سره العزيز اللهم احسن اخلاقنا بحرمة سيدنا
وسندنا النور الرباني ابو الحسن الخرقاني قدس الله سره العزيز
اللهم تقبل دعائنا بحرمة القطب الرباني والنور الصمداني
ابو يعقوب يوسف الهمداني قدس الله سره العزيز اللهم سهل امورنا
بحرمة نورك البارق وفيضك الفائق مولينا وسندنا وسيدنا
خواجه عبد الخالق الغجدواني قدس الله سره العزيز اللهم
اخلص اعمالنا بحرمة سندنا ومولينا وسيدنا العارف الكامل
ريوكري قدس الله سره العزيز اللهم اصلح احوالنا بحرمة سندنا
ومولينا عناية المعبود وهداية الموجود سيدنا خواجه محمود
انجير الفغنوي قدس الله سره العزيز اللهم فرج كربتنا بحرمة
سندنا ومولينا مظهر العلم والاجتباء ومنبع الفيض والعرفان
سيدنا علي المشهور بالعزيزان قدس الله سره العزيز اللهم

اشْفِ أَمْرَاضَنَا الْخَفِيَّاتِ وَالْمَحْسُوسَاتِ بِحُرْمَةِ سَنَدِنَا وَمَوْلِينَا
السَّنَدِ الْمُسْنَدِ وَالْمُوَالَاةِ الْمُؤَيِّدِ خواجه مُحَمَّد بَابَا سِمَاسِي قَدَّسَ اللهُ
سِرَّهُ الْعَزِيزَ اللَّهُمَّ أَكْرِمْ بِكَرَامَةِ قُرْبِكَ عَلَى بِسَاطِ الْجَلَالِ
وَالْجَمَالِ بِحُرْمَةِ سَنَدِنَا وَمَوْلِينَا وَسَيِّدِنَا خواجه سَيِّد
أَمِير كُلَال قَدَّسَ اللهُ سِرَّهُ الْعَزِيزَ اللَّهُمَّ زِدْ مَحَبَّتَنَا إِلَى لِقَائِكَ
بِحُرْمَةِ سَيِّدِنَا وَمَوْلِينَا نُورِ الْحَقِيقَةِ وَقُطْبِ الطَّرِيقَةِ الْأُسْتَاذِ
الْأَعْظَمِ وَالنُّورِ الْمُعَظَّمِ بَهَاءِ الْمِلَّةِ وَالدِّينِ مُحَمَّد بَهَاءِ الدِّينِ بْنِ مُحَمَّد
الشَّهِيرِ بِالنَّقْشِبَنْدِي قَدَّسَ اللهُ سِرَّهُ الْعَزِيزَ اللَّهُمَّ آتِنَا مِنْ
لَدُنْكَ رَحْمَةً بِحُرْمَةِ سَنَدِنَا وَمَوْلِينَا مَظْهَرِ الْأَنْوَارِ وَمَطْلَعِ
الْأَسْرَارِ خواجه مُحَمَّد عَطَّار قَدَّسَ اللهُ سِرَّهُ الْعَزِيزَ اللَّهُمَّ
هَيِّئْ لَنَا مِنْ أَمْرِنَا رَشَدًا بِحُرْمَةِ سَنَدِنَا وَمَوْلِينَا مَحْبُوبِ الْقُلُوبِ
وَمُصَاحِبِ الْمَطْلُوبِ سَيِّدِنَا خواجه يَعْقُوب چَرْخِي حِصَارِي
قَدَّسَ اللهُ سِرَّهُ الْعَزِيزَ اللَّهُمَّ يَسِّرْ لَنَا فِي إِرَادَتِكَ وَسُلُوكِ
طَرِيقَتِكَ بِحُرْمَةِ سَيِّدِنَا وَمَوْلِينَا نُورِ الْأَبْرَارِ وَمَعْدِنِ
الْأَسْرَارِ سَيِّدِنَا خواجه أَحْرَار نَاصِرِ الدِّينِ قَدَّسَ اللهُ سِرَّهُ
الْعَزِيزَ اللَّهُمَّ احْفَظْنَا فِي حِصْنِكَ يَا حَفِيظُ مِنْ كُلِّ حَافِظٍ
غَلِيظٍ بِحُرْمَةِ سَنَدِنَا وَمَوْلِينَا الْوَلِيِّ الْفَاقِدِ وَالْوَاجِدِ الْفَارِقِ
الْمُجَاهِدِ مُحَمَّد الزَّاهِد قَدَّسَ اللهُ أَسْرَارَهُ اللَّهُمَّ ارْحَمْ
صِغَارَنَا وَاعْفُ عَنْ كِبَارِنَا بِحُرْمَةِ سَنَدِنَا وَسَيِّدِنَا الذَّاكِرِ

الْمُؤَيِّدِ الْعَابِدِينَ دَرْوِيش مُحَمَّد قَدَّسَ اللهُ سِرَّهُ الْعَزِيزَ اللَّهُمَّ
اغْفِرْ لِآبَائِنَا وَلِمَنْ لَهُ حَقٌّ عَلَيْنَا بِحُرْمَةِ سَنَدِنَا وَمَوْلِينَا الْمُرَبِّي
الْمُرِيدِ وَالْمُرْشِدِ السَّالِكِ سَيِّدِنَا خواجكي امكنكي قَدَّسَ اللهُ
سِرَّهُ الْعَزِيزَ اللَّهُمَّ آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً بِحُرْمَةِ سَنَدِنَا
وَمَوْلِينَا مَصْدَرِ نُورِ الْبَاقِي وَاللُّمْعَةِ الْفَارِقِ سَيِّدِنَا مُحَمَّد
الْبَاقِي قَدَّسَ اللهُ سِرَّهُ الْعَزِيزَ اللَّهُمَّ آتِنَا فِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً
بِحُرْمَةِ سَيِّدِنَا وَمَوْلِينَا الْإِمَامِ الرَّبَّانِي وَالْمُؤَيِّدِ الصَّمَدَانِي
السَّيِّدِ أَحْمَد فَارُوقِي السَّرْهَنْدِي قُدِّسَ سِرُّهُ الْعَزِيزُ اللَّهُمَّ
اجْنُبْنِي مِنَ الشِّرْكِ الْخَفِيِّ وَمِنَ الرِّيَاءِ وَالسُّمْعَةِ وَاتِّبَاعِ الْهَوَى
بِحُرْمَةِ سَنَدِنَا وَمَوْلِينَا السَّيِّدِ الْمَرْحُومِ الْمُشْتَهِرِ الْمَعْلُومِ
مُحَمَّد الْمَعْصُوم قَدَّسَ اللهُ سِرَّهُ الْعَزِيزَ اللَّهُمَّ نَوِّرْ قُلُوبَنَا بِعِلْمِ
الْيَقِينِ بِحُرْمَةِ سَنَدِنَا وَمَوْلِينَا صَاحِبِ الصَّحْوِ وَالتَّمْكِينِ
سَيِّدِنَا شَيْخ سَيْفِ الدِّينِ قَدَّسَ اللهُ سِرَّهُ الْعَزِيزَ اللَّهُمَّ
ارْفَعْ عَنَّا الْهُمُومَ يَا رَافِعَ الْبَلَاءِ وَيَا دَافِعَ الْعَقِيمِ بِحُرْمَةِ
سَنَدِنَا وَمَوْلِينَا الْعَوْنِ الرَّحْمَانِي وَالْعِنَايَةِ الرَّبَّانِي السَّيِّدِ
نُور مُحَمَّد الْبَدَوَانِي قَدَّسَ اللهُ سِرَّهُ الْعَزِيزَ اللَّهُمَّ أَصْلِحْ
أَوْلَادَنَا بِحُرْمَةِ سَنَدِنَا وَسَيِّدِنَا وَمَوْلِينَا شَمْسِ الدِّينِ
حَبِيبِ اللهِ جَانِ جَانَانْ قُدِّسَ سِرُّهُ الْعَزِيزُ اللَّهُمَّ شَرِّفْنَا
بِلِقَائِكَ بِحُرْمَةِ سَيِّدِنَا وَسَنَدِنَا وَمَوْلِينَا الْعَارِفِ بِاللهِ

وَمِرْقَاةُ الْاِنْتِبَاهِ الْمُسْتَنِدِ بِلَا اِشْتِبَاهٍ اَلسَّيِّدُ عَبْدُ اللّٰهِ الْمَعْرُوفُ
بِغُلَامِ عَلِيٍّ قَدَّسَ اللّٰهُ سِرَّهُ الْعَزِيزَ اَللّٰهُمَّ زِدْ شَوْقَنَا بِوُصْلَتِكَ
وَبِلِقَائِكَ بِحُرْمَةِ سَيِّدِنَا وَمَوْلِينَا سَعْدُ اللّٰهِ مُحَمَّدْ سَعِيدُ الرِّكَالِي
قُدِّسَ سِرُّهُ الْعَزِيزُ اَللّٰهُمَّ اَنْزِلْ عَلَيْنَا بَرَكَاتِ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ
وَاَفِضْ عَلَيْنَا مِنْ فُيُوضَاتِ اَوْلِيَائِكَ الْمُقَرَّبِينَ وَاَكْرِمْنَا بِحُرْمَةِ
اَلْعَابِدِ الرَّاكِعِ الْمُصَحِّحِ الْمِائَةَ الرَّابِعِ وَبِعَبْدِكَ الْفَاقِدِ الْوَاجِدِ
اَلْفَيْضِ الْوَارِدِ الْعَالِمِ بِعِلْمِ الْيَقِينِ الْمُحَقِّقِ الْمُبِينِ
اَلسَّيِّدُ اَحْمَدُ حُسَامُ الدِّينِ الْاُوَيْسِي قَدَّسَ اللّٰهُ اَسْرَارَهُمْ
وَنَفَعَنَا اللّٰهُ بِفُيُوضَاتِهِمْ وَحَشَرَنَا اللّٰهُ بِهِمْ رِضْوَانُ اللّٰهِ عَلَيْهِمْ
وَعَلَيْنَا اَجْمَعِينَ

افادهٔ مخصوصه

حلیهٔ معارفایله آرایش ذات ایدنلرك حال حیاتلرنده هم صحبتلرینه افاضهٔ معرفت ایلدكلری كبی وجوده كتیردكلری آثار رقیمهلری دخی ایادئ احترام وتوقیره زینت بخش اولقده‌در.
پدریمز سید احمد حسام الدین افندی حضرتلرینك طرابلسغربده مهد آرای وجود اولان كریمه‌لری سیده فاطمة الزهرا بتون سیدالك شعار مخصوصلری اولدیغی وجهله تحصیل علوم ومعارفه بذل مجهود ایتمش تركجه تحریر ایله عربجه‌دن ترجمه‌یه كسب اقتدار ایتمش ایدی.
(زبدة المراتب) ناميله طبعنه ابتدار ایتدیكمز اثر همشیره‌مزك متروكات قلمیه‌سندندر.
همشیره‌مز، پدرمز افندی حضرتلرندن (حقائق التجرید فی منازل التوحید) نام تألیف شریفی اوقودقلری زمان قسماً ترجمه وقسماً ضبط ایتدكلری تقریرلری جمع ایتمك صورتیله بو اثری میدانه كتیرمشدر.
اثر، اساس اعتباریله حقائق التجریدك ترجمه‌سی ایسه‌ده مباحث متعدده میاننده تقریرلردن علاوةً حصوله كلن شكل حاضری اعتباریله فوائد عدیده‌یی مشتملدر.

عامهٔ اهل توحيدك استفادهٔ مخصوصه سنى موجب
وبالخاصه بروسه ده غنودهٔ خاك پاك ابديت اولان
همشيره منزه رحمت الهيه يى مستوجب اولمسى امليله
ساحهٔ انتشاره وضع ايدك . مطالعين كرامك همشيره مزى
رحمتله ياد ايتمه لرينى وبزم حقمزده ده خير دعالرينى
رجا ايده رز .

سيد محمد عصمة الله   سيد على رضا

سلسلهٔ اهل بيت مطهره

بحمد الله مرا باشد ميسر نعمت بهتر * كه دوزشب بود ذكرم هو الحى هو الاكبر
ميان خلق وخالق شد وسيله ذات پيغمبر * شفيع عاصيان امت مرحومه در محشر
نبى حيدر حسين اكبر، محمد باقر وجعفر * سيد موسى كاظم بو الحسن قانع، على جعفر
محمد صابر ذاكر و ابو الطيب ونور الدين * على و بو النجا باشد مصدق و قريش اظهر
ابو المجد وابو الطاهر ابو العباس والاحرار * ابو هاشم واحمد مصطفى شد نسل پيغمبر
كه ابراهيم واسمعيل وموسى زاهد وجعفر * كه داوود و ابو حمزه جمال الدين، حسن و بكر
ابو المعصوم ومشتاق ومجاهد في سبيل الله * محمد سعد ركانى حسام الدين ابو الحيدر
توسل ميكنيم يا رب بحق سورهٔ كوثر * كتاب الله اولاد بتولست جمله را رهبر
شود دائم قرين همت ايشان عالى شان * مجاهد صفا اور مريدان وفا پرور
ربنا آتنا من لدنك رحمة وهيئ لنا من امرنا رشدا
سبحان ربك رب العزة عما يصفون   وسلام على المرسلين
والحمد لله رب العالمين

سيدنا افنديمز حضرتلرينه منتهى طريقت نقشبنديه مسلسلهٔ نامه‌سى
دليل استانٍ طريق حق مرا عشاق سبحانى
ابو الحيدر حسام الدين وسعد الله ركانى
كه عبد الله شمس الدين، محمد سيفى والا
محمد احمد وباقى، محمد خواجكى دانا

محمد زاهد واحرار و یعقوب و علاء الدین
جناب نقشبندی ، پیر محمد شاه بهاء الدین
امیر سید محمد ازعلی محمود شد پرنور
محمد عبد خالق ابن ایوب و علی طیفور
امام جعفر الصادق کلید مخزن الاسرار
محمد باقر اکبر وحسین کربلا سرداز
در علم نبی حیدر امام عمدة السادات
رسول انس وجن حقا محمد صاحب الآیات
نظر کن برمن مسکین عنایت یا رسول الله
اتیک المذنب العاصی شفاعت یا رسول الله
ربنا آتنا من لدنك رحمة وهیئ لنا من امرنا رشدا
سبحان ربك رب العزة عما یصفون وسلام علی المرسلین
والحمد لله رب العالمین

حضرت سید شیخ حسام الدین افندی حضرتلرینک کلام شریفلریدر

شمسم نور خودم ویرر اجساده ظلالی ⁂ نطقم بو شهودم ویرر آکاده خیالی
افراد شهودمله بو هیبت نه او یکتا ⁂ صبحم کبی ارزخده طوتان روز ولیالی
دعوای فجور ایلمیسه م دیرتکا کاذب ⁂ صبحم بو کونش طلعتی کوستردی کمالی
باقمه کونشه عالمی کور اولدی منور ⁂ غایده غیب بر بو کونش وار می مثالی
پروانه یه باق شمعه یانار کوردر و شمعی ⁂ استاده ایدر اول و طوطه بو شمعه معالی

دیوانه لیک موسیمی ای دل نا چار ⁂ پرجوش وخروش که کیرد همه سالی
دریا کبی امواجه طاقیل ایله نفرت ⁂ کثرت ده مشاهد اوله سیک تا او جمالی

اخص خواجه زادکان سعید افندی مرحومک سید حضرتلرینه طرابلس غربده ایکن کوندردکلری منظوم مکتوب ومالفوفی

تبجله سرا سر کایناتی بوستان ایله ⁂ توجهله دل غمپروراتی گلستان ایله
مبارک پای کی مس ایلسون وجهم شرفلنسون ⁂ بجا لطفا درد و تمدار آستان ایله
ثباتا ایتسون بو کده قانتاتا او لسون جسم تیم ⁂ بنی عرفان سرای حضرتکده زر دبان ایله
قبول طاق و قدیمی عشقه قابلیت ویر ⁂ دل زاری و مرغ نازنینه آشیان ایله
ولی نعمتم پیرم اقدم کاذ عرفانم ⁂ بو فقیر حصولی نسبتکله کامران ایله
بوترکده صادقلی کردم عشقی کرچه مرد ایسه فنی ⁂ هنر و پهلوانا اول پنبه ده ناری نهان ایله
اولورسه که ده تباعدا یتمه پیرا ستانده ⁂ اقامتکاه پیری کندینه دار الامان ایله
اولوب دستین آچوب کللرکبی چاک کریبان ایت
حضور پیرده ای نامه نامم در میان ایله

داغدار ایتمه ده دل سینه مزی حسرت پیر
یره اولمازمی میسر عجبا رؤیت پیر

جسمه جان جانه غذا قلبه صفا دیده یه نور
یاره یه چاره بتون درده دوا وصلت پیر

وليّ نعمت بي امتنانم مرشد ذاهم
مه اوج سيادت نور چشم عاشقان پيرم
غرض وصفكله تنوير دل وجان ايتمه در نيت و قصه
سنك تقرير اوصافكده قاصردر زبان پيرم
سعيده مرحمت قيل همتكله كامياب اولسون
دخيلك الامان پيرم دخيلك الامان پيرم

طعمي جنتدن آلوب كوثره دونسه باده
دور لعلنده اولا يارك كبي لذت باده
كورسه دندانكي لؤلؤ صو اولور دريا ده
اريدر عرض جمال ايتسه اگر فولاده
باقيلرمي اوشه كشور حسن آباده
ايتسه مرآته نظر عكسي كلير فرياده
كيمسه تعيين ايده مز جاه وجلال ياري
بيله مز كيمسه كماليله كمال ياري
هر كوكل قالديرامز ناز و دلال ياري
هر باقان كوز كوره مز بوقسه جمال ياري
باقيلرمي اوشه كشور حسن آباده
ايتسه مرآته نظر عكسي كلير فرياده

كيمكه نور رخنه نصب نگاهه صالاشير
عشقي اولوب خاكه دوشر حد هلاكه يالاشير
حكم ايدر كوز زلفك عجزينه كوكلك دولاشير
آقابه بيله دقله باقان كوز قاماشير
باقيلورمي اوشه كشور حسن آباده
ايتسه مرآته نظر عكسي كلير فرياده
الله الله نه در اول جاذبه هوشربا
نه در اول ناصيه لامعه جان افزا
قالديروب برقعني اولسه اگر جهره نما
باقمايه خيل ملائكده ايدر استحيا
باقيلورمي اوشه كشور حسن آباده
ايتسه مرآته نظر عكسي كلير فرياده
پرده زلفني قالديرمسه جمالندن اگر
پرتو حسن جمال سوزينه يوسف باش اگر
ساده يوسفمي هپ اولاد بشر سينه دوكر
كندي رحم ايتمز ايتسه عاشق ناكامه مكر
باقيلورمي اوشه كشور حسن آباده
ايتسه مرآته نظر عكسي كلير فرياده

مبینه کی نار محبت ایله ایله تسخین
زیر اقدامنه اخلاصیله قیل فرش جبین
دشت و دامانه دوشر کلاله دن درّ ثمین
دیده ٔ جانده خصوصا وار ایسه گل‌چین
یا قیلوزمی اوشه کشور حسن آباده
اینسه مرآت نظر عکسی کلیر فریاده
مهر تابنده یه نسبتله تصلسه ناهید
اوله دروجه درخشانی یا ایندی خورشید
روح اشیاده عنادنده کی نور توحید
چکمه یه نجه ره وصلنده غم ای مرد سعید
یا قیلوزمی اوشه کشور حسن آباده
اینسه مرآت نظر عکسی کلیر فریاده

سفینة الاولیا مؤلفی حسین وصافی افندینک سید برهان الدین محقق حقنده اثر عالیلرنده
درج بیوردقلری منظومه‌در

حرم عصمت معنای قرآندر حسام الدین
ندیم حضرت جانان عرفاندر حسام الدین
خفایق عالمنده مرشد عالیتبار اولدی
حکیم سر انسان عرفاندر حسام الدین
شیوع حکمت اولمش قلب عالیسی سرا پرده
وجود ملک عشقه عین احساندر حسام الدین
علو قدرینه ایلر شهادت بونجه آثاری
تجلیگاه فیض قدس سبحاندر حسام الدین
محبت کبری وصافی استشفاع ایدرهان
محقق بیلیلی یکتای دوراندر حسام الدین

خطا وصواب جدولی

صحیفه	سطر	خطا	صواب
۸	۱٤	قال	لیغان
۱۲	۷:۳	اوچنجی سطردن یدنجی سطره قدر اولان عباره‌نك	صورت مصححه‌سی : (حضرت محمد علیه السلامك قلب شریفلرندن شیخك قلبنه وارد اولان نور متسلسلاً مریدك قلبنه ، روحنه ، سرینه ، خفیسنه ، اخفاسنه ، لطیفة النفسنه ، لطائف اللطائفنه و جمیع جسدینه توارد ایدر .)
۲۸	۱۱	جناب خلق	جناب حق
۳۱	۷	الله	لله
۳۱	۷	ینابع	ینابیع
٤۸	۱۲	آن	ان

سيد احمد حسام الدين حضرتلرينك مطبوع آثاري

مشخصات قرآنيه‌دن : عربجه اولانلر ؛

روح الحكم فى تفسير كلة مريم
نورالهدى فى تفسير سورة طه
حجة الحجج فى تفسير سورة الحج
حكمة الانوار فى تفسير كهف الاسرار
برهان الاصفياء فى تفسير سورة الانبياء
صحبة الملاء الاعلى فى تفسير سورة عبس وتولى

تأويلات قرآنيه‌دن : تركجه اولانلر ؛

مظاهرالوجود على منابرالشهود (عم) جزؤ شريفى
« « « (تبارك) « «
مقاصدالشهود (سورة كهف سورة اسرى)
اسرار جبروت الاعلى (وجيزةالحروف على مناطق السور)

آثار مختلفه

حقايق التجريد فى منازل التوحيد (عربجه)
مواليد اهل بيت (توركجه)
مقاصد سالكين (توركجه)